
časopis pre výskum slovenského jazyka

Z OBSAHU

N. Janočková, O kosémii predponových slovies ■ E. Sičáková, Polyonymia, polysémia, homonymia a antonymia hydroným

DISKUSIE A ROZHLEDY

E. Ďurovič, Štúrova Nauka reči slovenskej z perspektívy začiatku XXI. storočia

SPRÁVY A RECENZIE

Slovensko-poľská spolupráca v jazykovede a onomastike v posledných dvoch desaťročiach. M. Majtán ■ BLANÁR, V.: Selecta linguistica et onomastica. I. Ripka

KRONIKA

Jubileum profesora Juraja Dolníka. S. Ondrejovič ■ K sedemdesiatke profesora Ábela Kráľa. S. Glovňová – M. Olšiak ■ Nedožitá deväťdesiatka Vlada Uhlára. M. Majtán ■ Sto rokov od narodenia Bela Letza. J. Mlacek ■ K životnému jubileu Karla Sekventa. K. Kupčihová ■ Završené dielo významného jazykovedca (Za Jurajom Furdíkom). K. Buzássyová ■ Súpis prác Juraja Furdíka za roky 1995 – 2001. L. Dvonč

ROZLIČNOSTI

SLOVAK ACADEMIC PRESS, spol. s r. o., Bratislava

SLOVENSKÁ REČ

časopis
pre výskum
slovenského jazyka

orgán
Jazykovedného ústavu
Ludovíta Štúra
Slovenskej akadémie
vied

HLAVNÝ REDAKTOR
Slavomír Ondrejovič

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Katarína Kálmánová

REDAKČNÁ RADA
Ján Bosák, Klára Buzássyová, Juraj Dolník,
Miroslav Dudok, Ladislav Dvonč, Ján Findra,
Eugen Jóna, Katarína Kálmánová, Rudolf Kraj-
čovič, Milan Majtán, Jozef Mlacek, Slavomír On-
drejovič, Matej Považaj, Ivor Ripka, František
Ruščák, Ján Sabol, Daniela Slančová

REDAKCIA
813 64 Bratislava, Panská 26

OBSAH

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

N. Janočková, O kosémii predponových slovies

.....

.....

321

E. Síčáková, Polyonymia, polysémia, homonymia a anto-
nymia hydronym

.....

.....

330

DISKUSIE A ROZHĽADY

E. Ďurovič, Štúrova Nauka reči slovenskej z perspektívy
začiatku XXI. storočia

.....

.....

342

SPRÁVY A RECENZIE

Slovensko-poľská spolupráca v jazykovede a onomastike v po-
sledných dvoch desaťročiach. M. Majtán

.....

.....

349

BLANÁR, V.: Selecta linguistica et onomastica. I. Ripka

.....

.....

352

KRONIKA

Jubileum profesora Juraja Dolníka. S. Ondrejovič

.....

.....	<i>Obchodný reťazec – obchodná sieť.</i> J. Horecký
356	.....
K sedemdesiatke	375
profesora Ábela	
Kráľa. S.	
Glovňová –	OBSAH 67. ROČNÍKA SLOVENSKEJ REČI
M. Oľšiak	.....
.....	377
358	MENNÝ REGISTER 67. ROČNÍKA SLOVENSKEJ REČI
Nedožitá deväťdesiat-	.....
ka Vlada Uhlára.	379
M. Majtán	.....
.....	
360	
Sto rokov od naro-	
denia Bela Letza.	
J. Mlacek	
.....	
361	
K životnému jubileu	
Karla Sekventa.	
K. Kupčihová	
.....	
363	
Zavíšené dielo vý-	
znamného jazy-	
kovedca (Za	
Jurajom Furdí-	
kom). K. Buzá-	
ssyová	
.....	
365	
Súpis prác Juraja	
Furdíka za roky	
1995 – 2001. L.	
Dvonč	
.....	
371	

ROZLIČNOSTI

SLOVENSKÁ REČ

ROČNÍK 67 – 2002
ČÍSLO 6

Nicol Janočková

O KOSÉMII PREDPONOVÝCH SLOVIES* Venované nedožitém 67. narodeninám prof. PhDr. Juraja Furdíka, CSc.

JANOČKOVÁ, N.: On Cosemy of Prefixal Verbs. *Slovenská reč*, 67, 2002, No. 6, pp. 321 – 329. (Bratislava).

Prefixal verbs have usually more meanings than one and there are coherences among individual meanings of one prefixal verb (polysemy). The paper deals with such cases of prefixal verbs, meanings of which exist in parallel, independently on one another, without causal relationship, for example: *prezdobiť* – 1. to decorate again, redecorate: *Vianočný stromček musel prezdobiť* (He had to redecorate a Christmas tree); 2. decorating too much: *Dekoráciu v obchode priveľmi prezdobili* (Shop decoration is overdone).

The analysis is based on the theory of cosemy by J. Dolník (1989) and on the theory of the mood of verbal action by E. Sekaninová (1980).

Sloveso sa perfektivizuje predponou. Perfektivizácia slovesa prefixom je irelevantná v tom prípade, ak toto sloveso ako motivant (termíny motivant, motivát podľa J. Furdíka, 1993) je už dokonavé (*hodiť* → *vyhodiť*, *skočiť* → *preskočiť*). S prefixáciou sa obmieňa aj význam základového slovesa, pretože každá predpona pridáva slovesu svoj špecifický príznak. S predponovými slovesami sa spájala otázka o type slovotvorného postupu, ktorým sú utvorené. Na jednej strane sa o nich hovorilo ako o kompozitách, na strane druhej ako o produktoch derivácie (porov. J. Horecký, 1957).

Menej konkrétne prefixy, ako napr. **o-**, **po-**, **s-/z(o)-**, **u-**, postupne nadobudli abstraktnejší význam, desémantizovali sa, a to ich „oprávňuje“ vystupovať v čisto zdokonavujúcej funkcii, napr. *balit' – pobalit'/zbalit'/zabalit'*, *česať – učesať*, *hrýzť –*

---

* Štúdia nadväzuje na diplomovú prácu Slovotvorné a sémantické súvislosti slovesného vidu v slovenčine, ktorá vznikla pod vedením prof. PhDr. Juraja Furdíka, CSc.

pohrýzt', hynút' – uhynút'/zhynút', kopat' – pokopat', opakovať – zopakovať, orat' – poorať, robiť – zrobiť/urobiť/spraviť, strihať – ostrihať, šit' – ušit', učiť – naučiť/vyučiť, variť – uvariť/navariť, žiadať – požiadať, horieť – zhorieť (podľa Morfematického slovníka slovenčiny, 1999). Polysémické sloveso pripúšťa niekoľko čisto perfektivizujúcich predpôň, ktoré pri jednotlivých semémach nemožno navzájom zamieňať, napr. *mal'ovať – namal'ovať* (portrét), *mal'ovať – omal'ovať* (dom), alebo niektoré prefixy vystupujú vo variantnej podobe: *mlátiť – omlátiť/vymlátiť* (zrno), *mlátiť – zmlátiť* (= zbiť niekoho). V súlade s E. Sekaninovou (1980) sa prikláňame k názoru, že čisto vidotvorná funkcia prefixu môže existovať len v súčinnosti so spôsobom slovesného deja (rezultatívnosť, limitatívnosť) a v niektorých prípadoch len vďaka nemu.

J. Dolník (1989) pri polysémii hovorí o **sémantickej derivácii**, pri ktorej druhotný význam je motivovaný prvotným, podobne ako je to pri slovotvornej motivácii. Všeobecne sa rozlišuje **ret'azová** (druhý význam je derivovaný z prvého, tretí z druhého), **radiálna** (všetky derivované významy sú späť s prvým) a **kombinovaná polysémia**, pričom existujú vzťahy medzi významami. Súhrne možno povedať, že podstatu polysémie tvoria vzťahy (klasifikácia) a súvislosti (implikácia) medzi významami (J. Dolník, op. cit., s. 321).

Existujú však aj také prípady, keď sa významy polysémického slova vyskytujú paralelne, vedľa seba bez kauzálnej spätosti, napr. bezpredponové sloveso *zdobiť* má prefixálny derivát *prezrobiť*, ktorý obsahuje dva významy: 1. *zdobiť* opäť, znova, inak: *Vianočný stromček musel prezrobiť.*; 2. *príliš ozdobiť*, *zdobením presýtiť*: *Dekoráciu v obchode príliš prezrobili.* Obidva významy sa opierajú o význam imperfektíva *zdobiť*, avšak vznikli osobitne, bez zreteľa na druhý význam. Š. Peciar (1962) tento jav nazýva **homonymiou slovesných predpôň** a zahrnuje ho do pojmu štruktúrnej homonymie, t. j. do homonymie odvodených slov. V ponímaní J. Dolníka (1989) ide o **kosémiu** (a nielen pri predponových slovesách, porov. *teľacina* – 1. *teľacie mäso*, 2. *vypracovaná teľacia koža*). Z hľadiska pomenovania, nominácie polysémii zodpovedá analogická nominácia, kým kosémia korešponduje s paralelnou nomináciou (J. Dolník, 1989). Pod analogickou nomináciou rozumieme, že „istá lexikálna forma sa využíva tak, že pri pomenovaní nového javu sa prihliada na jestvujúci význam.“ Paralelná nominácia: „pomenovací proces prebieha samostatne“ (op. cit., s. 322).

Otázke kosémie predponových slovies sme sa čiastočne venovali v rámci nášho výskumu orientovaného predovšetkým na aspektologickú podstatu slovies. Zamerali sme sa na dve skupiny synchronne a slovotvorne nemotivovaných slovies z Krátkeho slovníka slovenského jazyka (1989) podľa ich aspektuálneho charakteru:

a) prvotne nedokonavé:

*balit', česať, čítať, dýchať, hasiť, hrať, hrýzť, hynúť, kopať, lúpať, maľovať, opakovať, orať, plávať, rásť, robiť, strihať, sypať, šiť, točiť, učiť, variť, volať, zdo-
bit', znať, žiadať;*

b) na prvotne dokonavé:

*dať, hodiť, chytiť, kúpiť, nastoliť, nechať, požičať, prijať, pustiť, rozptyliť,
skočiť, sotiť, spojiť, strčiť, streliť, stúpiť, ukázať, umyť, určiť, vrátiť, vybaviť, vy-
jadriť, získať, zlyhať.*

Pri analýze vybranej vzorky slovíes sme pozorovali správanie daných slovíes pri spojení s konkrétnymi prefixmi: **do-**, **na-**, **nad(o)-**, **o-**, **ob(o)-**, **od(o)-**, **po-**, **pod(o)-**, **pre-**, **pred(o)-**, **pri-**, **roz(o)-**, **s-/z(o)-**, **u-**, **v(o)-**, **vy-**, **vz(o)-**, **za-** a percentuálne zhodnotili výskyt jednotlivých spôsobov slovesného deja, ktoré tieto predponové slovesá potom vyjadrovali. Pri spôsobe slovesného deja sme vychádzali, i keď s istými odchýlkami, z teórie E. Sekaninovej (1980): spôsob slovesného deja (ďalej SSD) je lexikálno-sémantická kategória, ktorá obsahuje základné sémy: lokalizovanosť, temporálnosť, modalitosť (ďalej L, T, M) a tie sa členia na podsémy, napr. supravertný SSD – smerovanie deja na niečo (*nalepiť známku*).

V jednom prefixálnom slovesle sa kríži viac SSD:

doplávať – lokalizovanosť: versovertný SSD (smerovanie deja k dosiahnutiu cieľa)
temporálnosť: rezultatívny SSD (dosiahnutie výsledku vykonávaním
deja v čase)
definitívny SSD (skončenie, zánik deja).

Odkrýva sa tu skutočnosť, že jednotlivé SSD vytvárajú vlastne konkrétne významy daného slovesa. Analýza ukázala tieto výsledky:

Kosémia sa vyskytla pri **pôvodne nedokonavom motivante** s týmito prefixmi:
do- (*dohrýzť* – 1. prestať hrýzť: *d. kôrku*, 2. hryzením poraniť: *d-l si ústa*; 8,3 %),
na- (*navariť* /o zvaraní/ – 1. zvariť; privariť niečo na niečo: *n. držadlo*, 2. nazvárať
isté množstvo: *n. držadlá*; 22 %),
pre- (*preplávať* – 1. plávať z jednej strany niečoho na druhú stranu niečoho:
p. rieku, 2. stráviť istý čas plávaním: *p. celé dopoludnie*; 40 %),
s-/z(o)- (*zvolať* – 1. raz skričať; skriкнуť: *z. na brata*, 2. zavolaním zhromaždiť: *z.
rodinu na oslavu*, 5 %),
vy- (*vytočiť* – 1. točením vybrať niečo z niečoho: *v. pásku zo stroja*, 2. točením zís-
kať, vyrobiť: *v. súčiastku*; 4 %);
a pri **pôvodne dokonavom motivante** s predponami:
do- (*dodať* – 1. dodatočne dať: *d. k textu ešte aj tabuľky*; 2. dopraviť: *d. materiál
do závodu*, 22 %),
na- (*nastúpiť* – 1. nastúpiť na niečo: *n. na loď*, 2. nastúpiť do niečoho: *n. do vlaku*;
22 %),

pri- (*pripustiť* – 1. pustiť niekoho/niečo k niekomu/niečomu: *ne-la k sebe nikoho*, 2. dodatočne napustiť: *p. si do kúpeľa trochu studenej vody*; 11 %),
vy- (*vystreliť* – 1. streliť z niečoho: *v. z revolvera*, 2. streliť smerom hore: *v. raketu*; 38,5 %),
za- (*zaskočiť* – 1. skočiť za niečo, dostať sa niekam: *z. za strom*, 2. skočiť do niečoho, zapadnúť: *kolík z-l do otvoru*, 3. skočiť ta , prípadne aj nazad, zabehnúť: *z. do mesta*; 8 %).

Kosémia tu vznikla buď **na úrovni základných sém SSD**, t. j. lokalizovanosti, temporálnosti a modalitnosti – môžeme ju nazvať **intersémová (medzisémová) kosémia**, napr.

preopakovať – 1. znova zopakovať – **modalitnosť** (repetitívny SSD – vykonanie deja znovu): *Učivo si preopakoval ešte raz.*,
 2. stráviť čas opakovaním – **temporálnosť** (perduratívny SSD – strávenie určeného času označovanou činnosťou): *Preopakoval celý deň.*,

alebo **medzi podsémami v rámci jednej základnej sémy SSD**, teda **intrasémová (vnútrošémová) kosémia**, napr.

vyskočiť – 1. skočiť z niečoho, von – **extravertný SSD** – smerovanie deja z niečoho (lokalizovanosť): *vyskočiť z okna.*
 2. skočiť hore, na niečo – **sursovertný SSD** – smerovanie deja zdola nahor (lokalizovanosť): *vyskočiť na bicykel.*

Predpona **do-** spôsobila kosémiu pri kombinácii týchto SSD:

A) pri pôvodne nedokonavom motivante – intersémová aj intrasémová kosémia:

- I. definitívny (T – skončenie, zánik deja) + maximatívny SSD (M – vykonanie deja vo veľkej miere), napr.
dohrýzť – 1. prestať hrýzť: *d. jablko*, 2. hryzením poraniť, pohrýzť do krvi: *pes d-l dieťa*,
- II. impetratívny (M – dosiahnutie kladného výsledku vynaložením veľkého úsilia) + kompletívny SSD (M – dodatočné doplnenie deja po určitú mieru), napr.
dorobiť – 1. úspešne urobiť: *d. policu*, 2. dodatočne urobiť: *d. k polici aj stoličky*,

B) pri pôvodne dokonavom motivante – intersémová kosémia:

- I. versovertný (L – smerovanie deja k dosiahnutiu cieľa) + kompletívny (M – dodatočné doplnenie deja po určitú mieru), napr.
dohodiť – 1. hodením dosiahnuť cieľ: *d. kameňom na druhú stranu*, 2. hodením (obrazný význam) pridať: *d. pri kúpe 100 korún*.

Kosémické boli teda štyri významy prefixu **do-** (1. „úplné dokončenie/vyčerpanie alebo prerušenie deja,“ 2. „preniknutie deja k určitej hranici v priestore,“ 3. „do-

datočné uskutočnenie deja/činnosti chýbajúcej do jeho úplnosti,“ 4. „úspešné dokončenie deja,“ pričom tento význam uvádza SSJ iba pri zvratných slovesách typu *dobyť sa, dožiť sa* zo všetkých piatich významov, ktoré charakterizujú túto predponu ako celok (zvyšný nekosémický význam¹ „veľká alebo plná miera deja“: *dobrabrat' si* [ruky]).

S prefixom **na-** sa objavila:

A) pri nedokonavom motivante intersémová kosémia v kombinácii:

- I. maximatívny SSD (M – vykonanie deja vo veľkej miere) + supravertný (L – smerovanie deja na niečo), napr.

nadýchať – 1. nadýchať veľa, nahromadiť dych: *v izbe si n-li*, 2. nadýchať na niečo: *n. na sklo*,

- II. supravertný (L – smerovanie deja na niečo) + distributívny SSD (M – zasiahnúť dejom všetkých alebo všetko jedno po druhom), napr.

našit' – 1. šit' niečo na niečo: *n. ozdoby na šaty*, 2. šitím nahromadiť isté množstvo: *n. uteráky*,

- III. intravertný (L – smerovanie deja do niečoho) + distributívny SSD (M – zasiahnúť dejom všetkých alebo všetko jedno po druhom), napr.

nasypať – 1. sypaním umiestniť niečo do niečoho: *n. fazuľu do hrnce*, 2. sypaním nahromadiť isté množstvo: *n. dve vrecia zemiakov*,

B) pri dokonavom motivante intrasémová kosémia v kombinácii:

- I. supravertný (L – smerovanie deja na niečo) + intravertný SSD (L – smerovanie deja do niečoho), napr.

nastúpiť – 1. nastúpiť na niečo: *n. na loď*, 2. nastúpiť do niečoho: *n. do vlaku*.

SSJ uvádza päť významov tejto predpony, kosémiu zapríčiňujú iba dva: „istá (obyč. veľká) miera výsledku nejakej činnosti“ a „smerovanie deja na povrch niečoho“. Ukazuje sa však, že **na-** významom podielnosti začína konkurovať vlastnej distributívnej predpone **po-** (*pošit'/našit'*), pravda, vždy sa s ňou aktivuje aj sprievodný význam – určité množstvo, kvantita deja.

Prefix **pre-** prináša:

A) intersémová aj intrasémová kosémiu prítomnú len pri nedokonavom motivante s týmto rozvrhnutím SSD:

- I. perduratívny (T – strávenie určeného času označovanou činnosťou) + repetitívny SSD (M – vykonanie deja znovu), pričom poradie týchto sém sa môže striedať od slovesa k slovesu, napr.

prehrať – 1. stráviť istý čas hraním: *p-li sme celé dopoludnie*, 2. znova zahrať: *p. skladbu ešte raz*

¹ Ak hovoríme o nekosémickom význame danej predpony, ide o relatívne tvrdenie, ktoré sa opiera iba o konkrétny skúmaný súbor náhodne vybraných slovies. Je preto možné, že pri inom type slovies tento význam vystupuje už ako kosémický.

premaľovať – 1. znova, inak namaľovať: *p. zlý náčrt*, 2. stráviť istý čas maľovaním: *p. celý deň*,

II. perduratívny (T – strávenie určeného času označovanou činnosťou) + superatívny SSD (M – prevýšenie dejom iného), napr.

prežiť – 1. stráviť niekde čas žitím: *p. detstvo na dedine*, 2. žitím prevýšiť: *rodičia p-li svoje deti*,

III. transvertný (L – smerovanie deja z jednej strany niečoho na druhú stranu) + perduratívny SSD (T – strávenie určeného času označovanou činnosťou), napr.

preplávať – 1. plávať z jednej strany niečoho na druhú stranu: *p. rieku*, 2. stráviť čas plávaním: *p. tri hodiny*,

IV. transvertný (L – smerovanie deja z jednej strany niečoho na druhú stranu) + dezoptatívny SSD (M – dlhým trvaním deja dôjsť k neželateľnému stavu), napr.

pretočiť – 1. točením niečo premiestniť z jedného miesta na druhé: *p. kazetu na druhú stranu*, 2. točením poškodiť: *p. závit*,

V. repetitívny (M – opakovanie deja) + inoptatívny (M – prílišným vykonávaním deja dôjsť k neželateľným dôsledkom), napr.

prezdobit' – 1. znova, inak ozdobiť: *Vianočný stromček musel p.*, 2. prílišným zdobením presýtiť, príliš ozdobiť: *Dekoráciu v obchode príliš p-li*.

Z celkových deviatich významov slovesnej predpony **pre-** vystupovalo ako kosémických šesť, a to:

- „smerovanie deja z jednej strany na druhú alebo krížom cez niečo“ (zväčša ide o pohybové slovesá: *preplávať*),
- „vyplnenie istého priestoru alebo časového úseku nejakým dejom“ (*prechodiť*, *prešit' celé dopoludnie*),
- „veľkú mieru deja, nadmernosť alebo zväčšenie“ (*prezdobit'*),
- „vykonanie deja s cieľom zmeniť stav niečoho“ (*prepísať*, *prehrať*),
- „zapríčinenie straty niečoho istou zápornou činnosťou (alebo nečinnosťou)“ (*pretočiť závit*),
- „nadobudnutie prevahy nad niečím alebo niekým“ (*prežiť niekoho*).

Prefix **pri-** vytvoril

B) intersémovú kosémiu iba pri pôvodne dokonavom motivante:

I. advertný (L – smerovanie deja k niečomu) + adjunktívny SSD (M – vykonanie deja dodatočne), napr.

pripustiť – 1. pustiť niekoho/niečo k niekomu/niečomu: *p. návštevy v nemocnici*,

2. dodatočne napustiť: *p. vody do vane*,

Týmto kosémickým SSD zodpovedali v hierarchii významov prefixu **pri-** (7) podľa SSJ (1963) 2., 3. a 5. význam:

- „priblíženie, preniknutie k určitej hranici v priestore,“
- „pripojenie, pridruženie, pridanie k niečomu, k niekomu, spojenie niečoho s niečím,“
- „dodatočné urobenie niečoho a pripojenie k niečomu už jestvujúcemu, doplnenie, zveľadenie, zväčšenie niečoho niečím.“

Obmedzený výskyt mala predpona **s-/z(o)-**

A) iba pri pôvodne nedokonavom motivante s intersémovou kosémiou:

- I. semelfaktívny (T – jednorazovosť deja) + polyversovertný SSD (L – smerovanie deja z rozličných strán na jedno miesto), napr.
zvolať – 1. raz skričať: z. *na dieťa*, 2. zvoľaním zhromaždiť ľudí na jedno miesto: z. *pracovníkov na poradu*.

Kosémické významy korelovali tak s významami predpony **s-/z(o)-**:

- „spájanie, zlučovanie, zhromažďovanie, spolčovanie, pripájanie, sprevádzanie, sprievodná okolnosť, súčasnosť (= dovedna, spolu),“
- spolu s príponou –nú– jednorazový SSD – v našom prípade je prítomnosť sufixu –nú– irelevantná.

Predpona **vy-** vykazovala relatívne vysokú mieru kosémie pri oboch typoch sloviess, predovšetkým však pri pôvodne dokonavom motivante.

A) nedokonavý motivant – intersémová kosémia:

- I. extravertný (L – smerovanie deja z niečoho) + rezultatívny SSD (T – dosiahnutie výsledku vykonávaním deja v čase), napr.
vytočiť – 1. točením vybrať niečo z niečoho: v. *pásku zo stroja*, 2. točením získať, vyrobiť: v. *súčiastku, med*,

B) dokonavý motivant – intrasémová kosémia totožného typu:

- I. sursovertný (L – smerovanie deja zdola nahor) + extravertný (L – smerovanie deja z niečoho), napr.
vyhodit' – 1. hodit' niečo/niekoľo smerom hore, príp. na niečo: v. *loptu*, 2. hodit' niečo/ niekoho z niečoho, smerom von: v. *niekoho z práce*.

Poradie daných SSD – významov sa mohlo zamieňať v závislosti od preferencie toho-ktorého významu používateľmi jazyka. Tak napr. *vyskočiť* – 1. skočiť smerom von z niečoho: v. *z okna*, 2. skočiť na niečo, hore: v. *na bicykel*.

Z bohatého repertoáru sém, ktoré charakterizujú predponu **vy-** (12), spôsobili kosémiu tri:

- „pohyb alebo smerovanie von (v konkrétnom i abstraktnom zmysle)“: *vy-pustiť vodu z bazéna, vytočiť pásku zo stroja*,
- „pohyb alebo smerovanie deja nahor, do výšky“: *vypustiť balón*,
- rozličné odtienky rezultatívneho SSD: „dosiahnutie, získanie niečoho istou činnosťou“ (*vytočiť súčiastku*).

Intrasémovú kosémiu zapríčinil aj prefix **za-** pri spojení:

B) s dokonavým základovým slovesom a vyjadroval tri podsémy v rámci lokalizovanosti:

- I. postvertný (L – smerovanie deja za niečo) + intravertný (L – smerovanie deja do niečoho) + retrovertný SSD (L – smerovanie deja ta a nazad), napr. *zaskočiť* – 1. skočiť za niečo: z. *za strom*, 2. skočiť do niečoho: *kolík z-l do otvoru*, 3. skočiť ta a nazad: z. *do mesta po lieky*.

Dané SSD korešpondujú s tromi, resp. štyrmi významami predpony **za-** z celkových dvadsiatich:

- „smerovanie deja dozadu alebo na druhú stranu niečoho“ (paralelne s významom predložky *za*),
- „zasiahnutie predmetu dejom v istej miere“ (obyčajne s väzbou do čoho),
- „zasunutie, zatisnutie, vsunutie, vloženie predmetu do niečoho“,
- retrovertnému SSD sa najviac približuje význam: „preniknutie deja až niekam“.

Prefixálne sloveso s „miestnou predponou“ (*nastúpiť*) nestojí vo vete, slovnom spojení osihotene, ale sa spája s predložkou, príp. príslovkou smeru (*nastúpiť na loď*, *nastúpiť do vlaku*), ktorá ešte viac zvyrazňuje, špecifikuje „lokalitný zámer“ hovoriaceho. Predložka (príslovka) tak pomáha odstrániť homonymiu predpony pri totožnom slovotvornom základe a identifikuje **intrasémovú lokalitnú kosémiu**.

Záver: výsledky našej malej sondáže nemôžeme absolutizovať vzhľadom na kvantitu analyzovaného súboru. Je preto samozrejmé, že existujú aj iné druhy tzv. intersémovej a intrasémovej kosémie (kombinácie jednotlivých spôsobov slovesného deja). Pokúsili sme sa iba poukázať na niektoré jej typy, pričom sme si pomohli vnútorným členením lexikálno-sémantickej kategórie spôsobu slovesného deja, ktorá je dôležitou súčasťou prefixálnych slovies.

Relatívne väčšia nezávislosť medzi významami polysémického slovesa je pri intersémovej (medzisémovej) kosémii, t. j. vtedy, ak sa jednotlivé významy slovesa odlišujú na úrovni základných sém spôsobu slovesného deja – sémy lokalizovanosti, temporálnosti a modalitnosti, napr. *vytočiť* – 1. točením vybrať niečo z niečoho: v. *pásku zo stroja* (L), 2. točením získať, vyrobiť: v. *med* (T); ako v rámci jednej základnej sémy (intrasémová kosémia), napr. *vypustiť* – 1. pustiť niečo z niečoho: v. *vodu z bazéna* (L), 2. pustiť niečo smerom hore: v. *balón* (L).

Predponové slovesá vytvárajú kosémické významy dvojakého charakteru, a to ustálené, normou kodifikované významy a potenciálne prítomné, či utvárajúce sa vo vedomí používateľov jazyka, ktoré ešte nie sú lexikograficky zachytené a pritom majú alebo postupne nadobúdajú príznak uzuálnosti, hovorovosti, príp. okazionálnosti. Napríklad KSSJ (1989) zachytáva vo výklade slovesa *premaľovať* „oficiálne“ významy: 1. znova, inak namaľovať; obnoviť obraz čerstvými farbami al. čiastočne zmeniť maľbu: p. *obraz*, 2. maľovaním, natieraním inak upraviť, pretrieť: p. *izbu*;

no význam „stráviť istý čas činnosťou označovanou základovým slovesom“ (*premaľovať celý deň*) ešte chýba. Je iba otázkou času, kedy sa takéto menej frekventované významy (SSD) polysémických slovies presunú z periférie do centra lexikálnej zásoby a získajú štatút plnoprávných semém.

Literatúra

- DOLNÍK, J.: Mnohovýznamovosť a sémantické odvodzovanie. *Kultúra slova*, 23, 1989, s. 321 – 329.
- FURDÍK, J.: *Slovotvorná motivácia a jej jazykové funkcie*. 1. vyd. Levoča, Modrý Peter 1993. 200 s.
- HORECKÝ, J.: O tvorení slovies predponami. *Slovenská reč*, 22, 1957, s. 141 – 155.
- KAČALA, J. a kol.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. 2. vyd. Bratislava, Veda 1989. 592 s.
- PECIAR, Š.: O homonymii slovesných predpôn. *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 3 – 22.
- PECIAR, Š. a kol.: *Slovník slovenského jazyka I. – VI.* 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1959 – 1968.
- SEKANINOVÁ, E.: *Sémantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine*. 1. vyd. Bratislava, Veda 1980. 200 s.
- SOKOLOVÁ, M. – MOŠKO, G. – ŠIMON, F. – BENKO, V.: *Morfematický slovník slovenčiny*. 1. vyd. Prešov, Náuka 1999. 530 s.

Ľuba Sičáková

POLYONYMIA, POLYSÉMIA, HOMONYMIA A ANTONYMIA HYDRONÝM

SIČÁKOVÁ, L.: Polyonymy, Polysemy, Homonymy and Antonymy of Hydronyms. Slovenská reč, 67, 2002, No. 6, pp. 330 – 341. (Bratislava).

In the presented paper, the author draws attention to the relationship between a proper noun and a referent. The relationship serves as a basis for incorporating the proper noun into the polyonymous, homonymous, polysemantic and antonymous paradigms. Within the paradigms, the author specifies groups and subgroups. She points to different extra-linguistic factors and circumstances which influence the originating of polyonymy, polysemy, homonymy and antonymy, as well as to the fact that the language has several forms to express single meaning and a limited number of forms to express different senses.

Vodné toky sa od iných geografických objektov líšia tým, že pretekajú viacerými katastrami, a preto môžu mať od prameňa po ústie niekoľko názvov alebo variantov názvov.

Onymický objekt (tok) ako prvok istej onymickej sústavy sa najprv myšlienkovovo stvární a jazykovo spracuje a ako hotová onymická jednotka začne fungovať v jazykovej komunikácii. V nej sa odrazí vzťah pomenúvateľa k onymickému objektu. Vlastné meno ako pomenovanie jedinečného denotátu (onymického objektu) sa skúma v určitom onymickom kontexte a v onymickej situácii.

M. Majtán (1979, 1996) rozlišuje pojmy všeobecná onymická situácia a konkrétna onymická situácia. Všeobecnú onymickú situáciu predstavuje podľa autora (1996, s. 8) „v priestore a čase existujúca koexistencia foriem, variantov vlastného mena alebo viacerých vlastných mien pri pomenovaní jedného denotátu v rozličných komunikačných sférach a okolnostiach pomenovania. Konkrétnu onymickú situáciu predstavuje vlastné meno (variant vlastného mena) a komunikačná sféra, okolnosti, v ktorých vzniklo, resp. v ktorých sa používa.“

V súvislosti s pomenúvacími okolnosťami, čiže „s propriálnym pomenovacím aktom“ (Šrámek, 1999, s. 21) a jeho jazykovým stvárnením, možno konštatovať, že už raz pomenovaný (identifikovaný) tok, je v jednotlivých lokalitách, ktorými preteká, odznovu identifikovaný a jeho jednotlivé úseky sú navzájom diferencované, ako keby išlo o nový objekt, ktorý treba od iného odlíšiť (inak pomenovať).

Ak pri pomenovaní toku vplývali na výber pomenovacej jednotky rôzne „pomenovacie motívy“ (Šrámek, 1999, s. 21), potom by dlhý a už v najstaršom období pomenovaný tok mal mať viac názvov pre svoje jednotlivé úseky. Hydronymický materiál však dokumentuje inú skutočnosť. Najdlhšie toky, ako napr. *Slaná* (110 km na území Slovenska, 229 km celý tok), *Gortva* (33 km), *Blh* (52,5 km) a iné, majú oby-

čajne jeden názov, prípadne variant názvu pre celý tok. Väčšia časť tokov má v povodí Slanej okrem základného (štandardizovaného) názvu aj ďalšie názvy alebo varianty názvov.

Popri termíne viacnázvosť a variantnosť (Majtán, 1979, 1996), mnohoimenosť (Superanskaja, 1973, s. 300), vícejmennost (Šrámek, 1996) sa v súčasnosti používa aj paralelný termín onymická synonymia (Majtán, 1979, 1980; Blanár, 1996) a polyonymia (Superanskaja, 1973, s. 303; Majtán, 1980; Krško, 1996, 2001). R. Šrámek popri termíne propriálne synonymá používa aj termín propriálne pomenovacie varianty, ktoré sa týkajú toho istého onymického objektu (1999, s. 106). V. Blanár (1996, s. 142) konštatuje, že sa zavádzajú aj nové termíny, ako napríklad frekvenčná distribúcia vlastného mena.

A. V. Superanskaja (1973, s. 303) rozlišuje polyonymiu (onomastickú synonymiu) a dublety (nominatívne dublety). V súvislosti s polyonymiou autorka uvádza, že ide o paralelne alebo v rozličnom čase existujúce pomenovania tých istých objektov, vyjadrené rôznymi lexémami. Na s. 300 A. V. Superanskaja tvrdí, že polyonymia sa v rovine apelatív mení na synonymiu. Za nominatívne dublety považuje autorka rôzne pomenovania objektov vyjadrené foneticky, morfológicky, lexikálne alebo etymologicky príbuznými lexémami, napr. *Vašington* i *Uošington*, *Vatt* i *Uatt*.

Podobne ako A. V. Superanskaja aj V. Blanár používal najprv termín onomastická synonymia (1977, s. 42), neskôr (1996, s. 142) termín onymická synonymia a propriálne dublety podľa W. Fleischera (tamže). V. Blanár (1977, s. 41) odlišuje propriá, ktoré vznikli zo synonymických odvodzovacích základov a sú názvami osobitných denotátov, napr. *Bohumil – Teofil*, *Kováč – Faber*, od paralelného pomenovania toho istého denotátu rozličnými topolexémami alebo antropolexémami.

M. Majtán (1996, s. 9) pod viacnázvosťou rozumie „existenciu lexikálne, slovotvorne a gramatickým číslom (ktoré sa vo vlastných menách väčšinou lexikalizuje) odlišených názvov toho istého objektu.“ Variantnosť vidí autor v hláskovo a prípadne aj graficky odlišených podobách názvu (s. 9). V roku 1980 (s. 45) použil autor paralelný názov tautonymia. M. Knappová (1991, s. 197) pracuje s termínmi varianty a dublety.

Polyonymia. Vychádzajúc z uvedených definícií a charakteristík polyonymie a variantnosti názvov, môžeme aj pri hydronymách konštatovať, že ak sa jeden tok môže paralelne alebo v rozličných časových úsekoch (v istej onymickej situácii) pomenúvať niekoľkými lexémami, dochádza k viacnázvosťi (polyonymii), napr. *Kaloša – Valický potok*, *Betliarsky potok – Krivý potok* (Sičáková, 1996).

O variantnosť hydroným ide vtedy, keď jeden tok získa viac foriem (pomenovaní) s rovnakým slovotvorným základom (v starších názvoch aj so zmenou hlások, napr. *Riečka – Rekče*), ale odlišnou slovnodruhovou príslušnosťou a zmenou

gramatického rodu, napr. *Laz – Lazov potok, Červený potok – Červená, Kamenistý potok – Kamenisté*.

Podľa Encyklopédie jazykovedy (s. 470) sú varianty formálne obmeny tej istej jazykovej jednotky, ktoré existujú v rozličných jazykových rovinách.

Pri variantných názvoch možno podľa „povahy obmieňanej zložky rozlíšiť hláskoslovné, tvarové (morfologické), slovotvorné a pravopisné varianty“ (Encyklopédia jazykovedy, 1993, s. 470; Filipec – Čermák, 1985, s. 35 – 36; Nábělková, 1996, s. 259). A. V. Superanskaja (1969, s. 171 – 203) uvádza okrem spomenutých variantov aj syntaktické a lexikálne varianty. Uvedené varianty názvov sa môžu vyskytovať v jednom období (napr. v súčasnosti) alebo v rôznych obdobiach. A. V. Superanskaja (tamže, s. 171) používa termíny „odnovremennyje i raznovremennyje“ varianty.

Podľa jednotlivých jazykových rovín sme vydělili hláskoslovné, slovotvorné a morfologické varianty hydroným. Ak sa menia hlásky v koreni kodifikovanej i nekodifikovanej podoby názvov alebo na hraniciach morfém, ide o hláskoslovné varianty, napr. *Drieňok – Drienok, Drieňok – Drianok, Kačkava – Kackava, Ilsva – Elsva, Čermošná – Čermošna, Biely potok – Bialy potok*.

K slovotvorným variantom názvov dochádza v súvislosti s rozdielnymi podobami slovotvorných formantov (prípon), napr. *Mlynná – Mlynová, Korimovský potok – Korimový potok, Hutský potok – Hutiansky potok, Egřešský potok – Egřešovský potok*.

Morfologické varianty názvov súvisia so zmenou slovného druhu (substantívny – adjektívny názov) a ich odlišnou paradigmou napr. *Bredáč – Bredáčsky potok, Nandraž – Nandražský potok*. V niektorých názvoch tejto skupiny, ako aj v adjektívnych názvoch, sa mení i gramatický rod, napr. *Kaloša – Kalošský potok, Dobrá – Dobrý potok, Borová – Borový potok, Dobšiná – Dobšinský potok*. Ku kolísaniu gramatického rodu dochádza v skupine etymologicky nejasných substantívnych názvov, napr. *Čoma, Kejda, Zerha*, ktoré v komunikačnej situácii kolíšu medzi ženským (G. sg. *Čomy, Kejdy, Zerhy*) a mužským rodom (G. sg. *Čomu, Kejdu, Zerhu*). K variantnosti názvov dochádza aj v skupine adjektívnych hydroným v rovine vzťahové prídavné meno – privlastňovacie prídavné meno, napr. *Pališovský potok – Pališov potok, Štefkovský potok – Štefkov potok, Hončiansky potok – Honcov potok, Tulčovský potok – Tulčov potok*. V niektorých prípadoch slovotvorný proces súvisí aj s hláskovými zmenami, napr. *Muráň – Muránka, Brádno potok – Brádňan potok*.

Variantnosť „ako vlastnosť jednej a tej istej jednotky mať v rozličných použitiach (okoliach, kontextoch a pod.) rozličné tvarové modifikácie“ (Bosák, 1992, s. 337) je prejavom dynamickosti jazyka a výsledkom historického vývinu.

Špecifickosť polyonymie spočíva najmä v jedinečnosti denotátu (M. Majtán tento jav nazýva absolútna synonymia; 1980, s. 45), ako aj v skutočnosti, že v konkrétnej onymickej situácii sa obyčajne používa iba jeden názov.

Na vznik polyonymie a variantnosti názvov vplývali rôzne mimojazykové faktory a okolnosti. Keďže z hľadiska existencie názvov, ako aj ich najstarších záznamov, sú rozdiely, vyčlenili sme najskôr dve skupiny hydroným:

1. hydronymá paralelne sa vyskytujúce v určitom období (paralelné názvy),
2. hydronymá neparalelne sa vyskytujúce vo viacerých obdobiach (neparalelné názvy).

Skupinu paralelných názvov sme rozdelili na dve podskupiny:

a) Podskupina paralelne používaných názvov (v jednom období tým istým spoločenstvom ľudí). V konkrétnej onymickej situácii sa teda používajú súčasne obidva názvy, lebo ide o menší tok, napr. *Bredáčsky potok* (2,5 km) aj *Hrádok*, *Brezina* (3,8 km) aj *Borzíkovský potok*, *Budikoviansky potok* (5,5 km) aj *Kamenný potok*.

b) Podskupina paralelne používaných názvov (v jednom období dvoma rôznymi spoločenstvami ľudí). V konkrétnej onymickej situácii sa teda používa alebo jeden, alebo druhý názov. Ide väčšinou o hydronymá motivované názvami blízko ležiacich osád, ktorými tok preteká, napr. *Krásnohorský potok* (13 km) alebo *Pačiansky potok*, *Hubovský potok* (10 km) alebo *Lenka*, *Čerenčiansky potok* (5 km) alebo *Krúžňanský potok*.

Do druhej skupiny zaraďujeme všetky ostatné hydronymá, ktorých rôzne podoby sa používajú neparalelne, pretože jedna podoba prevláda iba v jednom z doložených období. Pre túto skupinu názvov platí, že v konkrétnej onymickej situácii sa obyčajne používa iba jeden z viacerých názvov, napr. *Muráň* od 19. storočia po súčasnosť – *Jelšava* v 16. a 17. storočí, *Lovnický potok* v súčasnosti – *Štítnická dolina* (1965), *Hasácky potok* od roku 1988 po súčasnosť – *Sitárka* v rokoch 1965 – 1971.

Hydronymá podobne ako iné vlastné mená sú motivované jazykovými i mimojazykovými faktormi. K symbióze týchto faktorov dochádza pri ich fungovaní v spoločenskej komunikácii, ktorá podmieňuje ich vznik, existenciu i zánik. Voľba konkrétneho názvu je ovplyvňovaná nielen jazykovou normou, ale aj komunikačným prostredím, v ktorom má dané hydronymum fungovať. Motivačné podnety a pomenovacie okolnosti teda závisia od obdobia a miesta, v ktorom sa pomenovací akt realizoval. Pretože potreba pomenovať konkrétny tok je vždy realizovaná jazykovými prostriedkami, aj vznik hydronyma je podmienený platnými jazykovými zákonitosťami a normami.

Štruktúra hydroným Gemera je vo väčšine prípadov zhodná s typmi hydroným na ostatnom území Slovenska. Prevládajú jednoslovné substantívne hydronymá

a dvojslovné hydronymá atributívneho typu. Názvy menších tokov, horných a pramenných častí tokov sú zvyčajne viacslovné.

Z hľadiska viacnázvovosti najustálenejšie názvy majú významné a väčšie toky. Súvisí to s lepšou orientáciou v komunikačnej situácii. Menej dôležité, obyčajne menšie vodné toky sa vyznačujú vysokým stupňom polyonymie, ktorú spôsobuje najčastejšie fakt, že toky pretekajú už pomenovaným územím (chotárom, obcou a pod.).

Názvy veľkých tokov patria medzi najstaršie vlastné mená a existuje pri nich aj dostatočné množstvo starých dokladov. Súvisí to s tým, že rieky boli odpradáva spoľahlivými orientačnými prvkami v teréne, a preto tvorili prirodzené hranice. Veľké alebo významné toky (*Slaná, Gortva*) majú názvy obyčajne ustálené. Pôvodné slovanské, resp. už pred slovanské názvy odolali náporu národnostných a jazykových zmien a udržali sa vo svojej hláskovej podobe až do súčasnosti. Istú variantnosť v tomto type názvov možno pozorovať v rovine domáci – inojazyčný názov, napr. *Slaná – Šajó, Turiec – Turóc, Blh – Balog*.

Menej významné toky majú od prameňa po ústie obyčajne viac názvov. Veľa názvov malých tokov je doložených len v novších prameňoch, čo však nevyklučuje ich starý pôvod. V tejto skupine hydroným dochádzalo k zmenám. Staršie názvy zanikli a nahradili ich nové názvy, ktoré umožnili lepšiu orientáciu a presnejšiu identifikáciu pomenovaného objektu. Starší názov *Drieňový potok* nahradil nový názov *Lyvieračka*, pretože existuje aj terénny názov *Drieňová dolina*, ktorý sa niekedy použil i na pomenovanie toku. Názvy malých tokov vznikali v závislosti od konkrétnych geomorfologických podmienok a od pomenovacích potrieb ľudí v príslušnom období. V dôsledku toho sa zachovali v chotári jednej obce vedľa seba dva rovnocenné názvy pre jeden tok, napr. *Pohanský potok* i *Janický potok*, ktorým sa pomenúva aj ľavý prítok *Pohanského potoka*. *Pohanský potok* je pomenovaný podľa starobylého hradu *Pohanský hrad* a *Janický potok* podľa obce *Janice*, ktorou preteká.

Viacnázvovosť a variantnosť názvov možno zistiť priamym terénnym výskumom, ale aj z historických a súčasných hydrografických, kartografických a iných prameňov. Viac názvov pre jeden tok sa nachádza v katastrálnych mapách a starších prameňoch, napr. *Papča – Kyjatický potok, Rimava – Teplica*. Terénnym výskumom sme získali menej názvov vodných tokov ako z rôznych hydrografických prameňov, pretože niektoré toky sú z hľadiska dnešnej komunikácie bezvýznamné, a preto bezmenné.

Možnosť použiť na identifikáciu denotátu (toku) v rôznych časových obdobiach jeden zo synonymných názvov súvisí s rôznymi okolnosťami, ako napr. prostredie, doba, v ktorej názov vznikol, spoločenská potreba a pod. Na základe uvedených skutočností možno v skupine paralelne i neparalelne existujúcich názvov vy-

deliť niekoľko podskupín synonymných i variantných názvov a uviesť najčastejšie dôvody ich vzniku.

Pri výbere nového názvu pre už pomenovaný tok ide najčastejšie o uprednostnenie v tom období najdôležitejšieho činiteľa alebo o „jazykovú úspornosť“ (Krško, 2001, s. 17), ktorej výsledkom sú eliptické substantívne i adjektívne názvy, napr. Nandražský potok – *Nandraž (potok)*, *Klimový potok* – *Klimový*, *Valaský potok* – *Valaské*, či o uprednostnenie jedného z dvoch používaných jazykov (na etnickom rozhraní) v určitej lokalite a dobe.

Polyonymiu a variantnosť názvov možno sledovať z hľadiska niekoľkých rovín. S polyonymiou sa v hydronymii najčastejšie stretávame v rovine štandardizovaný názov (na súčasnej vodohospodárskej mape) – neštandardizovaný názov z katastrálnych máp alebo z iných historických prameňov, v rovine starší – novší názov, v rovine ustálený názov – bežne používaný (hovorový) názov, názov používaný na slovensko-maďarskom rozhraní, ako aj pri pomenovaní prameňa a ústia dlhšieho toku.

Polyonymia vzniká najčastejšie v rovine nový – starší názov či štandardizovaný – neštandardizovaný názov, pretože ak má tok okrem jedného (ustáleného) názvu ešte ďalší názov, možno ho považovať za starší. Starším názvom tak môže byť ktorýkoľvek skôr doložený názov (od 13. storočia po súčasnosť), ktorý je starší ako ustálený (platný) názov. Na základe toho sme vyčlenili dve skupiny starších názvov, a to názvy patriace do predkodifikačného obdobia (od 13. storočia do konca 18. storočia) a názvy patriace do kodifikačného obdobia (od konca 18. storočia po súčasnosť). Termín staršie názvy používame najmä v súvislosti s názvami z kodifikačného obdobia, väčšinou z katastrálnych máp, ktoré predstavujú tiež istú formu štandardizácie. Najstaršie názvy z predkodifikačného obdobia majú maďarskú alebo pomadžarčenú podobu podľa toho, z ktorej lokality pochádzajú. Svojou pomadžarčenou podobou vytvárajú synonymné dvojice na rovine maďarský (pomadžarčený) názov – slovenský názov, napr. *Darnopatak* (1354) – *Drieňový potok* (od roku 1965 po súčasnosť). Najviac názvov pochádza z 19. a 20. storočia z katastrálnych máp.

K polyonymii i variantnosti dochádza v hydronymii najčastejšie v rovine štandardizovaný (ustálený) názov na súčasnej mape – neštandardizovaný názov z katastrálnych máp alebo z iných historických prameňov, napr. *Belínsky potok* (VMp 50) – *Gerňovský potok* (KMp), *Chyžniansky potok* (VMp 50) – *Hutný potok* (KMp, 1868), *Hrbský potok* (VMp 50) – *Želbán* (KMp, 1868), *Lesný potok* (VMp 50) – *Jakov potok* (KMp, 1867), *Podražky* (VMp 50) – *Podražky* (KMp, 1868).

Za štandardizovaný názov považujeme názov získaný z vodohospodárskej mapy, ktorá bola pre nás normatívnou mapou. Ak sa názov nevyskytoval na vodohospodárskej mape, štandardizovaným sa stal najfrekventovanejší názov z iných

prameňov alebo z výskumu. Aj keď jeden z princípov štandardizovania je, aby jeden tok mal jeden názov, viacnázvovosť v povodí Slanej prevláda.

M. Majtán (1979, s. 42; 1996, s. 9) rozlišuje viacnázvovosť a variantnosť v rovine štandardizovaný názov – neštandardizovaný názov a v rovine starší – novší názov. U J. Krška (1996, s. 139; 2001, s. 18) sa tieto roviny prekrývajú, lebo „do pozemkovknížnych máp sa (zväčša) zapisujú (štandardizujú) spisovné tvary.“

My roviny *starší – novší názov* uvádzame osobitne, pretože rozlišujeme starší kodifikovaný (ustálený) názov a novší kodifikovaný (ustálený) názov. Za starší kodifikovaný názov považujeme názov v súčasných kartografických a hydrologických dielach, v ktorých sa už používajú spisovné podoby hydroným. Ide o publikácie *Hydrologické pomery ČSSR* (HP, 1965), *Hydrografický číselník tokov na Slovensku* (HČ, 1971), *Kartografické informácie 8* (1976) a *9* (1977), v ktorých hydronymá získali štandardizovanú podobu už skôr. Pod novším kodifikovaným názvom rozumieme posledný platný (ustálený) názov najčastejšie z *Vodohospodárskej mapy* (VMp50, 1988, 1990, 1992), ako aj z *Geografických názvov okresu Rožňava* (GNRo, 1990) a z *Geografických názvov okresu Rimavská Sobota* (GNRSO, 1992), v ktorých sú štandardizované hydronymá upravené z pravopisnej, hláskovej a gramatickej stránky, a to podľa súčasnej kodifikácie spisovnej slovenčiny.

V rovine *starší kodifikovaný názov* (HP, HČ) – *novší kodifikovaný názov* (VMp 50, GNRSO, GNRo) sa vyskytuje viac názvov, pretože pochádzajú zo súčasných hydrologických a hydrografických prameňov, v ktorých sú názvy kodifikované, napr. *Honcov potok* (HP) – *Hončiansky potok* (VMp50), *Nadjanický potok* (HČ) – *Janický potok* (VMp 50, GNRSO), *Zelinová dolina* (HP) – *Žoltkovský potok* (VMp 50), *Hutiansky potok* (HČ) – *Hutský potok* (VMp 50).

K viacnázvovosti a variantnosti dochádza aj v rovine *ustálený – bežne používaný názov*, kam radíme aj názvy, ktoré iní autori (Majtán, 1979, Krško, 1996) uvádzajú v rovine spisovný – nespisovný názov. Za ustálený názov považujeme spisovný názov a za bežne používaný názov každú hovorovú, nárečovú podobu názvu získanú terénnym výskumom. Bežne používaný názov má niekedy formu zhodnú so spisovnou formou, napr. *Lúčka*, *Brádňanský potok*, ale častejšie má nárečovú podobu, a to najmä v stredogemerskom regióne, napr. *Brusníček – Brusníšok*, *Čremošná – Čermošňa*, *Drieňok – Drianok*, *Kolesársky potok – Kolesár potuošok*, *Kňazov potok – Knázó potok*, *Rákoš – Rakýš*, *Vandrový potok – Malá Ostrá*.

Na etnických hraniciach a v zmiešanom slovensko-maďarskom prostredí dochádza aj v súčasnosti k viacnázvovosti v rovine *slovenský (pôvodný) názov – maďarský názov* (názov adaptovaný do maďarčiny), z ktorých v konkrétnej lokalite prevláda vždy jeden názov. V maďarskej etnickej oblasti je to obyčajne maďarský názov oproti slovenskému, napr. *Macskás – Mačací potok*, *Lipóc patak – Lipovec*, *Ővez – Pásový potok*, *Czigány patak – Cigánsky potok*. V zmiešanej oblasti existuje

tujú v niektorých lokalitách vedľa seba slovenské i maďarské názvy, napr. *Veľký jarok – Nagy árok*, *Drňanský potok – Darnya patak*, *Dražický potok – Perjesi patak* a niekedy aj tri používané názvy toku, napr. *Chrámecký potok – Harmaci patak – Farkas völgy*.

Tri názvy majú obyčajne toky pretekajúce viacerými katastrami. Prvý z troch synonymných názvov je štandardizovaný, druhý je starší a tretí názov je pre pramenný tok, napr. *Betliarsky potok – Krivý potok – Volovecká dolina*, *Dolinský potok – Gregorov potok – Mokrý, Teška – Borica – Jablonecký potok*, alebo ide o jeden ustálený a dva staršie názvy, napr. *Vývierka – Drieňový potok – Kraskový potok, Zdychava – Zdychavský potok – Ráztoka*.

Existujú aj rozličné názvy pre hornú (pramennú) a dolnú časť toho istého toku, napr. *Kopráška voda* (pri prameni) – *Mníšanský potok* (pri ústí), *Jaslice* (pri prameni) – *Rejkovský potok* (pri ústí), *Klenovská Rimava – Teplica* (pri prameni), *Kňazov potok – Remplíkovo* (pri prameni), *Lehotský potok – Vývierka* (pri prameni), *Piesočný potok – Na Studenici* (pri prameni), *Štítik – Jakuška* (pri prameni).

Čučmiarsky potok sa pri prameni nazýva *Majerská dolina* podľa rovnomennej doliny, ktorou preteká, a pri ústí sa nazýva *Drazuň*, medzi miestnym obyvateľstvom *Drazus*. Rieka *Muráň* je pri prameni pomenovaná *Vývierka*, neďaleko od ústia do *Slanej* (v chotári obce *Meliata*) zasa *Muránka*. Jej staršie podoby sú aj *Jelšava* a *Teplica*.

Prevažná časť malých tokov vznikla podľa názvu obcí, ktorých chotárom preteká. Väčšinou ide o dva štandardizované názvy, z ktorých prvý sa nachádza v novších (súčasných) kartografických a hydrografických dielach a druhý zasa v starších dielach. Keďže v kartografických dielach vydávaných v Slovenskej republike sa používajú iba štandardizované názvy, aj obidve synonymné hydronymá sú štandardizované, napr. *Hubovský potok* (obec *Hubovo*) – *Lenka* (obec *Lenka*), *Hankovský potok* (obec *Hanková*) – *Roštársky potok* (obec *Roštár*), *Čerenčiansky potok* (obec *Čerenčany*) – *Kružniarsky potok* (obec *Kružno*).

Podľa názvu osady vznikali hydronymá s rovnakým pomenovaním. Aby sa odstránila homonymia, vznikali nové synonymné názvy vodných tokov odvodené od názvov osád. Tieto hydronymá vyjadrujú istý druh (geografickej) príslušnosti toku k osade, napr. *Brusník* (osada) – *Brusníček* (tok), *Kokava – Kokavka, Krokava – Krokavka, Zdychava – Zdychavka, Rozložná – Rozložnica*. Názvy vznikli ako výsledok onymickej polarizácie, keď sa ukázala potreba formálne odlíšiť homonymné názvy dvoch odlišných denotátov: *Muráň: Muráň – Muránka*.

Homonymia. Vlastné meno ako prvok onymickej sústavy sa na základe svojho vzťahu k denotátu dostáva nielen do synonymických, ale aj do homonymických, polysémických a antonymických radov. Pojmy synonymia, homonymia, polysémia a antonymia nemajú u jednotlivých autorov rovnaký obsah. Homonymia sa často kon-

frontuje s polysémiou, aj keď sa tieto dva pojmy nechápu rovnako a nemožno ich ani stotožňovať.

Nestotožňuje ich ani A. V. Superanskaja (1973, s. 292), podľa ktorej pri vlastných menách možno hovoriť o homonymii, ale polysémiu im zásadne nepriznáva. Polysémia je podľa autorky skôr charakteristická pre slovesá a homonymia pre substantíva. Ďalej konštatuje, že homonymia a polysémia v základnej lexike navzájom súvisia. A. V. Superanskaja (tamže, s. 291) charakterizuje homonymiu ako „fakt rozličných polí“ (čiže podľa V. Blanára [1977, s. 38] rozličných onymických sústav) a polysémiu ako „fakt jedného poľa“ (čiže jednej onymickej sústavy).

V. Blanár (1977, s. 39; 1996, s. 139) ako polysémické hodnotí „vecne blízke denotáty, ktoré sú blízke aj obsahove, t. j. denotáciou“, napr. meno otca a slobodného syna. Ide o „vlastné mená patriace do jednej onymickej sústavy“ (tamže). J. Dolník (1998, s. 24) v tejto súvislosti navrhuje namiesto termínu polysémické propriá termín homopresupozičné propriá.

V súvislosti s homonymiou vydeľuje V. Blanár (1996, s. 140) skupiny vlastných mien, a to: a) rovnozvučné mená označujúce denotáty z jednej onymickej sústavy, napr. *Milka* 1) hypokoristikum k *Emília*, 2) hypokoristikum k *Ludmila*, 3) úradné meno prevzaté z južnoslovanských jazykov; b) rovnozvučné mená označujúce denotáty z rozličných onymických sústav, napr. *Dunaj* 1) rieka, 2) osoba, 3) pes, 4) obchodný dom. J. Dolník (1998, s. 23 – 24) v tejto súvislosti používa namiesto termínu homonymné propriá termín heteropresupozičné propriá.

Rozhranie medzi polysémiou a homonymiou (na základe mimojazykovej skutočnosti a vnútro systémových vzťahov) určoval aj Š. Peciar (1980). Problematiku homonymnosti (mnohoznačnosti) naznačil aj M. Majtán (1980).

S homonymiou, čiže s rovnozvučnými slovami s odlišným významom (obsahom), sa stretávame aj pri výskume názvov tokov. Ide o rad rovnako znejúcich hydroným, napr. (*Pača, Lenka, Muráň, Kaloša*) a ojkónym (*Pača, Lenka, Muráň, Kaloša*) alebo hydroným (*Priehybina, Kýčera*) a terénnych názvov (*Priehybina, Kýčera*) označujúcich denotáty z rozličných onymických sústav.

V povodí Slanej sa vyskytujú tri hydronymá *Rákoš* patriace do jednej onymickej sústavy. Prvý z nich je pravý prítok *Krásnohorského potoka*, dva ďalšie toky *Rákoš* (2) a *Rákoš* (3) sú ľavými prítokmi *Východného Turca* (3,5 km). Ide o jeden názov pre tri denotáty z jednej onymickej sústavy. Názov *Rákoš* (1) – prítok *Krásnohorského potoka* – je s názvami *Rákoš* (2) a *Rákoš* (3) – obidva sa vlievajú do *Východného Turca* – v homonymnom vzťahu, lebo aj keď patria do jednej onymickej sústavy, významovo nesúvisia (ide o odlišné toky). Dva názvy *Rákoš* (2) a *Rákoš* (3), ktoré majú blízke denotáty aj designáciu (obsah), možno považovať za polysémické a nie za homonymné jednotky, lebo obidva toky sa vlievajú do jedného

potoka (*Východného Turca*). V podobnom vzťahu sú aj tri toky s rovnakým názvom *Laz* a *Veľký potok*.

A. V. Superanskaja (1973, s. 289) označuje podobné prípady termínom „tezoimennost“, čiže používanie jedného mena v jednom poli (v jednej onymickej sústave, pozn. L. S.) v súvislosti s rôznymi objektmi, napr. mesto *Rostov* na Done a mesto *Rostov* v Jaroslavskej oblasti, *Nikita Tolstoj* – pravnuke *Leva Nikolajeviča Tolstého* a *Nikita Tolstoj* – syn *Alexeja Nikolajeviča Tolstého*.

V povodí Slanej sa nevyskytuje veľa homonymných názvov ani medzi názvami z rozličných onymických sústav, ani z jednej onymickej sústavy, pretože v konkrétnej situácii homonymia a polysémia narúšajú komunikáciu. Z homonymných názvov tokov motivovaných názvami osád vznikajú slovotvornými postupmi synonymné a variantné jednoslovné alebo dvojslovné názvy atributívneho typu, napr. *Kokava* – *Kokavka*, *Muráň* – *Muránka*, *Nandraž* – *Nandražský potok*, *Dobšiná* – *Dobšinský potok*, *Vlachovo* – *Vlachovský potok*. Polysémia (asymetria významu a formy sa vyrovnáva homonymiou) patrí podľa V. Blanára (1993, s. 29) do okruhu problematiky semaziológie a polylexia (rady synonymných a blízkoznačných slov) do onomaziológie.

Homonymné názvy osád a tokov zostávajú v takom prípade, keď jeden tok má viac pomenovaní, a preto nemôže dôjsť k vzájomnej zámene objektov (toku a osady) či k nedorozumeniu pri komunikácii. Homonymný názov osady *Lenka* a toku *Lenka* zostáva, pretože na rozlíšenie rôznych objektov slúži okrem názvu toku *Lenka* aj názov *Hubovský potok*, podobne ako aj pri názvoch obce *Pača* a toku *Pača* slúži na identifikáciu toku druhý názov *Krásnohorský potok*.

Antonymia. A. V. Superanskaja (1973, s. 304) charakterizuje antonymiu ako „fakt jedného poľa“ (čiže jednej onymickej sústavy, pozn. L. S.), v ktorom zastávajú prvky protichodné (opozičné) postavenie. Autorka (s. 305) uvádza príklady na osobitnú geografickú (*severný* a *južný pól*) a toponymickú (*Veľký* a *Malý Kavkaz*) antonymiu, ale v zásade vlastným menám nepriznáva antonymiu podobne ako polysémiu.

V skúmanej lokalite vstupujú do antonymických vzťahov názvy dvoch vetiev jedného toku (*Východný* a *Západný Turiec*), ktoré od svojho ústia do spoločného toku získavajú názov *Turiec*. V chotári obce *Stará Bašta* sa vyskytujú v opozitnom postavení názvy dvoch tokov (*Malý potok* a *Veľký potok*), z ktorých *Malý potok* sa vlieva do *Veľkého potoka* a potom do *Gortvy*. Do opozitného vzťahu tak vstupujú názvy s antonymickými lexémami (vyjadrujúcimi vzájomnú polohu a veľkosť tokov), ale nie ich denotáty, pretože ide o blízke toky (jeden sa vlieva do druhého). Hydronymá *Biely potok* – *Čierny potok* vstupujú do antonymických vzťahov nielen svojimi lexémami, ale aj denotátmi, pretože ide o vzdialené toky vliavajúce sa do rozličných tokov.

V skupine ojkónym vytvárajú antonymické dvojice názvy osád, ktoré ležia v blízkosti dlhšieho toku. Rozlišujúcim prívlastkom sa tak lokalizovala ich poloha pri toku, napr. *Nižná Slaná – Vyšná Slaná, Nižný Skálnik – Vyšný Skálnik, Nižná Pokoradz – Vyšná Pokoradz, Nižné Valice – Vyšné Valice*, alebo sa rozlišujúcim prívlastkom vyjadril pôvod osád, napr. *Stará Bašta – Nová Bašta*, či ich rozloha, napr. *Veľké Teriakovce – Malé Teriakovce*.

Záver. V príspevku sme naznačili vzťah vlastného mena k denotátu, na základe ktorého sa dostáva do polyonymických, homonymických, polysémických a antonymických radov. V rámci nich sme vyčlenili jednotlivé skupiny a podskupiny. Poukázali sme na rôzne mimojazykové faktory a okolnosti vplývajúce na vznik polyonymie, homonymie, polysémie a antonymie, ale aj na to, ako môže jazyk obmedzeným počtom foriem vyjadriť viac významov a ako sa dá jeden význam vyjadriť viacerými formami.

Literatúra

- BLANÁR, V.: Poznámky k polysémii, homonymii, antonymii a synonymii vlastných mien. In: Jazykovedné štúdie. 13. Ružičkov zborník. Red. J. Horecký. Bratislava, Veda 1977, s. 37 – 43.
- BLANÁR, V.: Porovnávanie lexiky slovanských jazykov z diachrónneho hľadiska. 1. vyd. Bratislava, Veda 1993. 192 s.
- BLANÁR, V.: Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii) 1. vyd. Bratislava, Veda 1996. 250 s.
- BOSÁK, J.: Sociolingvistická interpretácia niektorých morfológických variantov (1). Slovenská reč, 57, 1992, s. 336 – 346.
- DOLNÍK, J.: K pragmatike vlastných mien. In: 13. slovenská onomastická konferencia. Modra – Piesok 2. – 4. októbra 1997. Zborník materiálov. Zostavili M. Majtán – P. Žigo. Bratislava 1998, s. 22 – 25.
- Encyklopédia jazykovedy. 1. vyd. Red. J. Mistrík. Bratislava, Obzor 1993. 513 s.
- FILÍPEK, J. – ČERMÁK, F.: Česká lexikologie. Praha, Academia 1985. 284 s.
- KNAPPOVÁ, M.: K interdisciplinárnym vzťahom onomastiky. In: X. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 13. – 15. septembra 1989. Zborník referátov. Red. M. Majtán. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 1991, s. 197 – 202.
- KRŠKO, J.: Polyonymia chotárných názvov Muránskej doliny. Slovenská reč, 61, 1996, s. 136 – 141.
- KRŠKO, J.: Terénne názvy z Muránskej doliny. 1. vyd. Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela 2001. 232 s.
- MAJTÁN, M.: Toponymum a onymická situácia. Jazykovedný časopis, 30, 1979, s. 40 – 42.
- MAJTÁN, M.: Spoločenské fungovanie toponyma. In: Spoločenské fungovanie vlastných mien. VII. slovenská onomastická konferencia (Zemplínska šírava 20. – 24. septembra 1976). Zborník materiálov. Red. M. Majtán. Bratislava, Veda 1980, s. 43 – 49.
- MAJTÁN, M.: Z lexiky slovenskej toponymie. 1. vyd. Bratislava, Veda 1996. 191 s.
- NÁBĚLKOVÁ, M.: Variantnosť ako prvok dynamiky v adjektívnej paradigmaticke. Slovenská reč, 61, 1996, s. 257 – 266.

- PECIAR, Š.: Vzťah polysémie a homonymie. Slovo a slovesnosť, 41, 1980, s. 86 – 92.
- SIČÁKOVÁ, E.: Viacnázvosť a variantnosť v povodí Slanej. Slovo o slove. Spravodajca Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty v Prešove. 2, 1996, s. 6 – 9.
- SUPERANSKAJA, A. V.: Struktura imeni sobstvennogo. Fonologija i morfologija. Moskva, Nauka 1969. 208 s.
- SUPERANSKAJA, A. V.: Obščaja teorija imeni sobstvennogo. Moskva, Nauka 1973. 366 s.
- ŠRÁMEK, R.: Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno, Masarykova univerzita 1999. 191 s. + 19 strán mapové prílohy.

Skratky prameňov

- GNRo – Geografické názvy okresu Rožňava. Bratislava, SÚGK 1990. 14.
- GNRSo – Geografické názvy okresu Rimavská Sobota. Bratislava, SÚGK 1992. 24.
- HČ – Hydrografický číselník tokov na Slovensku. Bratislava, Vodorozvoj 1971.
- HP – Hydrologické pomery Československé socialistické republiky. Sv. 1. Praha, Hydrometeorologický ústav 1965.
- KI8 – Kartografické informácie 8. Geografické názvoslovie Základnej mapy ČSR 1 : 50 000 z územia SR. Názvy neosídlených geografických objektov. Východoslovenský kraj 1976. 153 s.
- KI9 – Kartografické informácie 9. Geografické názvoslovie Základnej mapy ČSR 1 : 50 000 z územia SR. Názvy neosídlených geografických objektov. Stredoslovenský kraj 1977. 177 s.
- KMp – Katastrálna mapa (1867 – 1901).
- VMp 50 – Vodohospodárska mapa Slovenskej republiky 1 : 50 000 (1980, 1988, 1990, 1992).

DISKUSIE A ROZHĽADY

Ľubomír Ďurovič

ŠTÚROVA NAUKA REČI SLOVENSKEJ Z PERSPEKTÍVY ZAČIATKU XXI. STOROČIA

ĎUROVIČ, Ľ.: Štúr's Nauka reči slovenskej from the Perspective of 21st Century. Slovenská reč, 67, 2002, No. 6, pp. 342 – 348. (Bratislava).

The article is a survey of some main features of the author's linguistic commentary to a reedition of Štúr's *Nauka reči slovenskej* (NRS), a work that in 1846 introduced the contemporary Slovak standard language.

The phonetics and morphology (paradigmatics) of NRS are identical with those of the idiom of the city of Liptovský Sv. Mikuláš (a prestigious urban code), marked especially by the absence of the sounds *l* and *ä*. The paradigmatics is disposed according to a system introduced by P. Doležal (1746) and developed by J. Dobrovský (1809). The NRS as a whole follows the concept of Dobrovský's *Ausführliches Lehrgebäude ...* and accepts almost completely its word formation and syntax.

Ako je známe, základné dielo vzniku súčasnej spisovnej slovenčiny, Štúrova *Nauka reči slovenskej* (NRS), je prístupná len v celkom obmedzenom počte exemplárov. Nikdy od svojho vzniku nebola reprinted: len Henrich Bartek vo svojom vydaní Štúrovho druhého základného diela *Nárečja slovenskuo*, prevedeného do dnešnej pravopisnej normy, umiestnil aj úvodné časti *Nauky*. V tejto pravopisnej podobe vyšli časti *Nauky* – tu „*Nauka reči slovenskej*“ – aj v 5. zväzku súborného vydania „*Ludovít Štúr. Dielo v piatich zväzkoch*“, pripraveného J. Ambrušom. Takže *Nauka reči slovenskej* v jej skutočnej jazykovej podobe je bežnému slovenskému záujemcovi dosť ťažko prístupná.

Preto prof. Eugen Jóna niekedy v 50. – 60. rokoch vlastnoručne prepísal na písacom stroji celých 215 strán *Nauky* a napísal k tomu podrobný historický výklad o vzniku štúrovskej či tatrínskej spisovnej slovenčiny a stručný výklad jazykovedného obsahu NRS. Tento rukopis z mne neznámych príčin putoval z vydavateľstva do vydavateľstva, z inštancie do inštancie a napokon – prečo napokon? – ostal v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra. Tam ma r. 1999 jeho riaditeľ doc. Slavomír Ondrejovič oslovil, či by som tento rukopis nechcel definitívne pripraviť na vydanie. Pretože som sa i dejinami, ale najmä systémom spisovnej slovenčiny za 30 rokov v zahraničí intenzívne zaoberal, vždy cez prizmu môjho ostatného slavistického výskumu, s potešením som túto ponuku prijal: pozrieť sa na Štúrovo dielo z pozície jazykovedy za čiatku 21. storočia.

Zhodli sme sa, že slovenskému používateľovi treba dať bezpodmienečne originálny text *Nauky*, t. j. že prvou časťou tohto projektu bude reprint *Nauky* a v druhej časti bude historický komentár E. Jónu a môj pohľad na jazykovedný obsah tohto základného diela. Okrem toho S. Ondrejovič pripraví bibliografiu literatúry o Štúrovom jazykovednom diele.

V tomto článku, základom ktorého je môj referát v Slovenskej jazykovednej spoločnosti v Bratislave 28. 5. 2002 (Štúrova koncepcia slovenčiny z pohľadu 21. storočia), chcem referovať o základných črtách svojho komentára.

I. Nauka reči slovenskej mala zrejme viacnásobný účel.

A. Jej hlavným poslaním bolo kodifikovať novú spisovnú slovenčinu tak, ako sa na tom po intenzívnej diskusii dohodla sednica Tatrína v auguste r. 1844. Pretože tento výber nebol len Štúrovou osobnou vecou, môžeme oprávnené ako synonymum so „štúrovská“ používať aj adjektívum „tatrínska“ – tatrínska norma, tatrínska kodifikácia.

B. V tých častiach slovenského jazyka, ktoré nemali byť zmenené novou kodifikáciou, NRS niekedy explicitne, niekedy implicitne demonštruje kontinuitu s autoritatívnymi dielami Jozefa Dobrovského, predovšetkým s jeho prácou *Ausführliches Lehrgebäude der Böhmischen Sprache* (1809, 1819) a tiež s jeho spisom *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris* (1822) – Štúr ho volá „náš slávni Dobrovskí“, aj keď s ním na viacerých miestach polemizuje. Táto kontinuita sa výslovne uvádza pri klasifikácii slovies (základ „nad ktorí mi pravdivejší nežnáme“, s. 55) a je očívidná napr. v syntaxi („Spojna“) alebo v slovotvornej časti, najmä v súpise slovotvorných prípon. Tu – a v otázke slovníka vôbec, najmä slovníka kultúrneho – má štúrovská generácia skôr tendenciu zachovávať kontinuitu s ich dovtedajšou vlastnou „pulerovanou slovenčinou“, t. j. v zásade kralickou češtinou. Existuje však aj iná interpretácia ich dosť liberálneho postoja k prvkom tohto jazyka v novej norme: slovník je vraj hmota jazyka a hmota stojí vždy nižšie, občas je celkom „v potupe“ (s. 43) oproti duchu jazyka, jeho gramatike. Tieto dve interpretácie sa však vzájomne nevyklučujú.

C. Vedeckú autoritu celému tomuto dielu malo nepochybne dodať odvolávanie na vtedajšiu modernú nemeckú jazykovedu (implicite F. Bopp, W. Humboldt, A. F. Pott) a taktiež na diela „učeného Poliaka“ Cegielského, čo je veľmi výrazné v začiatočných historických partiách a tiež vo výkladoch o gramatickej sémantike. Pravda, na rozdiel od strohého systematika Dobrovského, ktorý sucho registruje a detailne klasifikuje inventár tvarov, Štúr sa zakaždým púšťa do pseudofilozofických či romantických interpretácií formálnych vlastností jazyka, a tak jeho gramatická sémantika obsahuje rad celkom absurdných tvrdení. Štúr napríklad tvrdí, že gramatický rod, v jeho terminológii „pohlavja“ (nemoc. *Geschlecht*), by mali mať len slová, denotáty ktorých majú pohlavie aj v prírode: „Omílo sa ňijakuo pohlavja [t. j. ne-

utrum] za osobitnu pokladá“ (s. 115). Neživým veciam dáva vraj rod len poézia, vlastne poézia ducha národa. A teda „Národí bez hlbšej misli a poesie ňemajú ani pohlavja [t. j. gramatický rod] v reči, na pr. Čuďi“ (s. 117) – zrejme angličtina nemala ešte to postavenie, ako ho má dnes! Týmto faktickým či verbálnym hegelianstvom a dialektikou, najmä ducha a hmoty, sa minulých 50 rokov nadchýnala azda každá práca o Štúrovi a aj o jeho jazykovednom diele. Z odstupu 150 rokov je tento pseudofilozofický, hegeliansky žargón v *Nauke reči slovenskej* znehodnocujúci balast.

Na druhej strane treba povedať, že na rôznych miestach Štúrových výkladov v rôznej miere pretrváva domáca gramatická či jazykovedná tradícia: v celej štruktúre nominálnej i verbálnej flexie cez filter Dobrovského stojí Štúr pevne na princípoch ustanovených v Doležalovom diele *Grammatica slavico-bohemica* (aj klasifikácia slovies na šesť tried je objav Pavla Doležala!), odstránenie ypsilonu je nadviazanie na Bernoláka, ale možno odhaliť aj stopy donáta. Tak napríklad v celej *Nauke* sa pracuje s dnešnými ôsmimi čiastkami reči, avšak na začiatku výkladu o gramatickej sémantike (s. 113) je výslovne len sedem „článkou reči“ („mená“, t. j. nomen, zahrnujú aj adjektíva a číslovky; „menoslová“, t. j. participium, je tu čiastka reči odlišná od slovesa) alebo podľa donátovských species a figura delia sa v rôznych čiastkach reči slová na pôvodné, t. j. neodvodené, a odvodené (species), resp. na prosté a zložené (figura).

II. Kodifikáciu novej spisovnej slovenčiny tvoria časti o hláskach (s. 13 – 20), „o vislovuvaňi slov“ (s. 99 – 105), „o písaní slov alebo o pravopise“ (s. 105 – 111) a celý 2. diel „O prjemenčivost'i slov“ t. j. paradigmatica (s. 132 – 190): niektoré črty týchto kodifikačných kapitol sú už anticipované aj v častiach o gramatickej sémantike.

II A. Opis i kodifikácia novej spisovnej slovenčiny je dielo, kde štúrovci čiže Tatrín nemali vytlačené či napísané nič, o čo by sa mohli oprieť. Napriek tomu ich kodifikácia je geniálne dielo, kde koherenciu všetkých častí a konzistentnosť úrovne foném, morfém a lexém jednoznačne potvrdzujú aj dnešné metódy jazykovedy, napr. (mor)fonológia.

Táto konzistentnosť systému potvrdzuje, že tatrínska norma je prirodzený kód, neobyčajne presne odpozorovaný a opísaný. Ako to Štúr napísal: „Nikdo nám ňebud'e smjeť na oči vihod'it', že je naša reč vimislená, bo je docela zo života do spisou uved'ená, tak teda skutočná“ (Nárečja, s. 78).

Štúrovská/tatrínska norma je idióm (reč, nárečie...) stoličného mesta Liptovského Sv. Mikuláša, azda aj iných liptovských miest či mestečiek (býv. Nemecká Lupča [dnes Partizánska Lupča], Liptovský Hrádok...) a zrejme aj reč liptovských zemanov, ako na to môžu poukazovať rôzne zmienky Jána Stanislava v jeho knihe *Liptovské nárečia* (Stanislav, 1932) – teda liptovský prestížny kód. Dokazuje to súbeh

okolo desiatky hláskoslovných a tvaroslovných črt, ktoré nájdeme v tejto koncentrácii len tam. Sú to:

- absencia mäkkého *l'* z estetických dôvodov („zvuk pre svoju veľkú rozťeklosť nepríjemní a d'eťinski“, s. 101 – 102). V Mikuláši skutočne do posledných čias existovala prekáranka „*V Il'anove, na pol'aňe, na bel'avo l'an kvitňe*“; aj Stanislav na viacerých miestach konštatuje, že pre mešťanov či zemanov bola výslovnosť s *l'* symptómom inferiornosti;

- absencia otvoreného *ä* z estetických dôvodov: „uši slovenskje na čistozvucnosť naučenje ňelúba zvukou ňečistích...“ (s. 101);

- absencia diftongu *-iu* (*lepšú, k svedomú*);

- dôsledná platnosť neutralizácie opozície kvantity, t. j. rytmický zákon, s jedinou výnimkou (prechodník typu *vrátjac, vábjac*). Všetky dnešné výnimky sú dielom najprv kontaminovania s inými idiómami slovenčiny (Hattala), neskôr nedostatočného teoretického poznania a apriorizmu;

- formy *krú, prí, prujší* za dnešné *krv, prv, prvší*;

- v inštrumentáli plurálu koncovky *-amí, -imí, -mí* s dlhým koncovým neutralizovateľným *-i* (*ženamí, dvormí, krásnimí, štírmí, namí* ale *králmí*);

- neutrá *vzoru staveňja* s neutralizovateľnými koncovkami vo všetkých pádoch (*kvjeťa, buora*);

- adjektívna flexia s diftongickými neutralizovateľnými koncovkami (G. sg. m., n. *peknjeho*, D. sg. m., n. *peknjemu*, N. sg. n. *peknuo*, N., A. pl. non-m. – anim. *peknje*);

- koncovka *-u* (*bou, vid'eu*) v tvare m. sg. préterita (l-ového tvaru)

a rad ďalších flektívnych tvarov kodifikovaných v NRS, totožných s mikulášskymi tvarmi, napr. krátke koncovky privlastňovacích adjektív v pluráli (*z otcovich, k Evinim, s otcovimí*), L. pl. m. *o dvorach, o králach*, D., L. pl. f. *nocam, ulicam, o nocach, o ulicach* a pod.

Mäkké *l'* a *ä* boli v Liptove vyslovene konfrontačné črty medzi mestom či „pánmi“ a dedinou („prestížny kód“) a spolu s koncovkou *-u* (t. j. [u]) v tvare maskulína minulého času boli hlavným predmetom konfliktu na augustovej sednici Tatrína. Stranu Štúrovu predstavoval predovšetkým hybský lekár Dr. Jonáš Bohumil Guoth, liptovský zeman, o ktorom Stanislav napísal, že „ako príslušník zemanskej vrstvy iste sa hanbil vyslovovať *l'*“ (Stanislav, 1931, s. 178). Hoci v Liptovských nárečiach ten istý Stanislav na rôznych miestach píše, že ľudia z dedín keď prídu do Mikuláša či Hrádku, alebo keď hovoria s cudzimi, „inteligentmi“, hanbia sa vyslovovať *l'*, zatiaľ čo nevyslovovať toto *l'* je vecou hrdosti mešťanov, či ako to napísal Stanislav (1931, s. 178), to tvrdé *l'* „vnukli mu [t. j. Štúrovi] mikulášski inteligenti“.

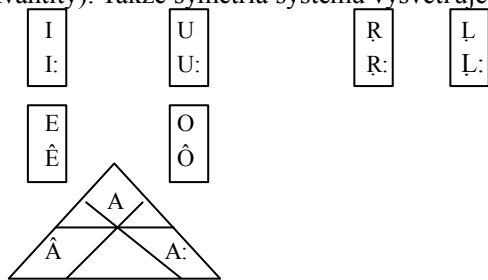
Z tohto všetkého treba urobiť záver, že tatrínska norma nie je stredoslovenské nárečie (tradične sa hovorilo, že Štúr na spisovný jazyk povýšil stredoslovenské

nárečie), že to nie je liptovské nárečie (Stanislav [1931] Štúrovi vyčíta, že ho neovládal), že to nie je kultúrna stredoslovenčina a ani nie stredoslovenské koiné (ako sa v posledných rokoch, zrejme podľa Paulinyho, široko uznáva), ale že je to prestížny mestský jazyk sídla stolice Liptovského (Svätého!) Mikuláša a ďalších prestížnych slovenských skupín (liptovské mestá či mestečká, zemanía) v Liptove.

Tým ani najmenej nepochybujem fakt, že medzi stredoslovenskou (tak ako i západoslovenskou) inteligenciou v rôznych oblastiach oddávna existovali útvary, ktoré oprávnené možno nazývať kultúrnym jazykom. Nimi komunikovali ústne i písomne napr. kňazi a iní vzdelanci definíčne nepochádzajúci z obce svojho pôsobenia. Ich jazyk sa odlišoval od miestnych dialektov, pretože, medziiným, museli stráviť niekoľko rokov v učilištiach spolu s vrstovníkmi z mnohých iných nárečových oblastí (to bol i prípad štúrovskej lyceálnej generácie). – Zrejme iná vec je Doležalov *dialectus cultiorum Slavorum in Hungaria*, t. j. jazyk slovenskej inteligencie, ktorý znamenal prispôbenie ustálenej, písanej kralickej češtiny, vtedajšieho spisovného jazyka všetkých Slovákov, (západnej, skalickej) slovenčine, zatiaľ čo regionálne kultúrne jazyky utvárali čo najväčšieho spoločného jazykového menovateľa z dialektov oblastí, ktoré boli nejakým spôsobom spoločnými záujmami (hospodárske, administratívne, náboženské resp. cirkevné...).

II B. Tatrínska kodifikácia je neobyčajne vnútorne konzistentná.

1. Na fonematickej úrovni je systém vokálov i obstruent (šumových konsonantov) dôsledne konštituovaný neutralizovateľnými binárnymi privatívnymi opozíciami: rad obstruent opozíciou znelosti (preto sú v ňom ako organické súčasti aj DŽ, G a pár V~F), vokály neutralizovateľnou opozíciou krátka – dlhá (opozícia kvantity). Takže symetria systému vysvetľuje oprávnenosť vylúčenia hlások *ä* a *iu*.

(Symboly $\hat{A}$, $\hat{E}$, $\hat{O}$ označujú diftongy, symboly A:, I:, U:, R:, L: označujú dĺžky).

Okrem neutralizácie kvantity platí aj neutralizácia opozície diftong ~ krátky monoftong po J (*stojá*, G. pl. *vojen*) a neutralizácia opozície A: ~ $\hat{A}$ po „mäkkých“ spoluhláskach“ (*pekná* ~ *širšja*). Kolísanie ako *vracjam* ~ *vracám*, *plecja* ~ *plecá*, *cudzá*... v rôznych paradigmách svedčí o oprávnenosti zavedenia dosť difúznej triedy „stredných“ konsonantov C, DZ oproti radom tvrdých a mäkkých. Opodstat-

nené – na rozdiel od češtiny – je aj oddelenie vokalických R, L s dlhými párovými náprotivkami od konsonantických sonór R, L (slovenské vokalické R, L, nehovoriac už o R:, L:). Tvoria vždy vo všetkých odvodeninách i v celej paradigme daného slova vrchol slabiky a slabika sa tomu prispôsobuje: napr. slovo *lo-tor* ~ *lo-tra* dostáva v N. sg. vsuvný vokál, vďaka čomu aj tu je R konsonantické, podobne v *lot-rov-stvo*, oproti českému napr. *kmo-tr* ~ *kmot-ra* kde v N. sg. je R vrcholom slabiky a je teda vokalické, kým v ostatných pádových tvaroch R je konsonantické a vrchol slabiky tvoria vokály; iné pomery boli v NRS len v slove *krú* ~ *kr-ve*, ktoré zrejme preto nemohlo ostať v spisovnej norme.

2. Iným dôkazom vnútornej konzistencie tatrínskej normy je fungovanie rytmického zákona (t. j. neutralizácie opozície kvantity): objavil ho sám Štúr a nazval ho „všeobecní zákon slovenčini“. Formuloval ho, pravda, všeobecne, ako skracovanie nasledujúcej dlhej slabiky po dlhej, ale z aplikovania – dôsledného! – tohto princípu vidno, že tento zákon platí len pre gramatické morfémy. Iná vec je príklad *ljek* – *lekár*, ktorý NRS komentuje (s. 24 – 25), že tu sa skracuje predchádzajúca dlhá pred nasledujúcou dlhou, takže toto už pôsobenie rytmického zákona nie je. Z príkladov vidno, že sa tak deje pred istými sufíkmi: sú príklady na *-ár*, *-iar* a odvodené *-árňa* (*-iarňa*), rovnako pôsobí sufix komparatívu *-š-* (*bjel-i* – *bel-š-i*, *rjed-k-i* – *red-š-i*).

V zásade je v slovenčine, štúrovskej i súčasnej spisovnej, taký stav, že v kmeni spravidla nenasledujú za sebou dve dĺžky, čo je výsledok vývoja v celej československej oblasti (*zaslúžiť/zasloužit* – *zásluha*, *napísať/napsat*, *napiše* – *nápis*, *dokázat/dokázat* – *dôkaz/důkaz*): kmeň má v *zaslúžiť* a v *zásluha* z historických príčin rôzne fonemické zloženie. Naopak, rytmický zákon ako synchronický postup, neutralizácia, sa v slovenčine uskutočňuje tak, že každá dlhá gramatická morféma podlieha neutralizácii, t. j. že má jednu foneticky dlhú a jednu foneticky krátku alomorfú, ktoré sú však fonematically totožné: obe sa v NRS explicitne opisujú. Konkrétne: neutrá vzoru *svedomja* majú u Štúra koncovky *-Â*, *-U:*, *-I:*, *-I:M...*, ktoré sa v silných postaveniach realizujú dĺžkami ako napr. *svedomja*, *svedomú*, *o svedomí*, *svedomím...*, ale po dlhej samohláske v kmeni (t. j. v slabom postavení) krátkymi vokálmi v koncovkách, napr. *líst'a*, *líst'u*, *o líst'i*, *líst'im...*; podobne napr. jedna z koncoviek N. pl. m. anim. *-Â*, (*brat'ja*) je po dĺžke v kmeni *-a* (*krčmára*, *oráča*, porov. v Bottovej Smrti Jánošíkovej „komu... lístoček načjara, tomu nespomoužu, ani trja cisára“), dlhé *-I:* v Inštr. pl. m. (*mužmi*) sa po dlhom *-á-* v *král* stane krátkym *králmi* atď. Avšak Hattala zaviedol v Krátkej mluvnici slovenskej podobu *svedomie*, *šťastie*, ktorá sa zdala byť prijateľnejšou pre väčšiu časť účastníkov vtedajšej diskusie o podobe spisovnej slovenčiny. Lenže vtedy si nikto neuvedomil, vlastne nemohol uvedomiť, že koncovky typu *svedomie*, *svedomia*, *svedomiu* sú z dialektu, kde rytmický zákon neplatí, kde sa teda koncovky v tejto paradigme „skrátiť“ nedajú, a tak vznikla jedna, v dnešných príručkách a učebniciach vždy prvá výnimka zo

„všeobecného zákona slovenčiny“. To isté platí o výnimke číslo dva – neskrátiteľnej koncovke G. pl. f. typu *básní, púští*.

S kodifikáciou rytmického zákona súvisí jediný prípad, kde Štúr gramatický tvar analyzoval chybné. Tvorenie prechodníka (menoslova) vysvetľoval (s. 83) podľa slov *stojac, bojac sa* a videl v nich krátku príponu *-ac*, ktorá sa v slovesách ku kmeňu pripája ďalšou príponou („prípinkou“) *-j-* (*vid'-j-ac*) – hoci na nasledujúcej strane tvary „*vábjac, vráťjac* atď.“ označuje za jedinú výnimku z rytmického zákona. Lenže takto potom pri tvorení prídavného od prechodníka nastáva konfúzia: v paradigmatickej časti NRS sa tieto prídavné tvoria pravidelne od prechodníka krátkymi koncovkami, neutralizovanými predchádzajúcou dlhou (difťong!) príponou prechodníka *-jac*, fonematically *-ÂC-* (*robjac-i, vid'jac-i*, t. j. ROB-ÂC-I: a teda aj STOJ-ÂC-I:), zatiaľ čo autori v štúrovských textoch občas kontaminujú toto participium *stojaci, stojaca...* s veľmi podobným adjektívom *stojací, stojacia* (*stojací golier, stojacia lampa*), tvoreným krátkou príponou *-AC-*, ktorá je napr. aj v slovách *písací, sejací, oznamovací*). Aj sám Štúr v úvode k *Nauke* (s. X) píše „vo vážnosti stojacjeho jazika“.

III. Tatrínsku konzistentnú normu formulovanú v Štúrovej *Nauke reči slovenskej* prispôbovali počínajúc Krátkou mluvniceou slovenskou iným krajovým normám, pravopis vrátili ku kralickej tradícii (*ypsilon*, adjektívne koncovky s dlhým *é*), neskôr upravovali podľa dobových názorov o tom, čo je vedecky opodstatnené, a – čo je najhoršie – niekoľko ráz politicky. Čo všetko opakovane viedlo v rôznych bodoch k zneisťovaniu i tej časti Slovákov, ktorí majú spisovnú normu ako materinský jazyk, i tej časti, ktorá ju získava v škole.

Literatúra

STANISLAV, J.: Poznámky o pomere jazyka Štúrovej „Nauky reči slovenskej“ a liptovského nárečia. In: *Slovenská miscellanea*, Bratislava 1931, s. 164 – 179.

STANISLAV, J.: *Liptovské nárečia*. Turčiansky Sv. Martin, Matica slovenská 1932. 562 s.

SPRÁVY A RECENZIE

Slovensko-poľská spolupráca v jazykovede, najmä onomastike v posledných dvoch desaťročiach*

Pomedzie dvoch blízkych slovanských národov a jazykov, rovnako ako špecifické osudy hraničných regiónov Oravy a Spiša prirodzene vyvolávajú spoločné záujmy a témy spolupráce najmä v oblasti vlastivedných disciplín. Možno ich sledovať od predchádzajúcich storočí, v súčasnej vede sa predkladajú ako výsledky cieľavedomej spolupráce medzi akademickými inštitúciami a ich pracoviskami.

Zo starších i novších jazykovedných a historických prác o slovensko-poľskom pomedzí treba spomenúť aspoň *Atlas językowy polskiego Podkarpacia* od M. Małeckého a K. Nitscha (1934) a recenziu tohto diela od V. Vážneho, nazvanú *Z mezislovanského jazykového zeměpisu. Příspěvky k dokumentární hodnotě díla: M. Małecki i K. Nitsch, Atlas językowy polskiego Podkarpacia, Kraków 1934*. (1948). Na územie Oravy sa viažu publikácie W. Semkowicza *Materjały źródłowe do dziejów osadnictwa Górnej Orawy* (1932) a A. Kavuljaka *Historický miestopis Oravy* (1955), monografia A. Habovštiaka *Oravské nárečia* (1965), monografie o oravskej onymii od T. Gołębiowskej *Terenowe nazwy orawskie* (1964) a *Antroponimia Orawy* (1971) a od A. Habovštiaka *Oravské chotárne názvy* (1970).

Územiu Spiša venovali v minulých desaťročiach pozornosť práce historika J. Beňka *Osídlenie severného Spiša do polovice 14. stor.* (1970) a B. Varsika *Osídlenie Košickej kotliny* (zv. 3 1977), z jazykovedcov Z. Sobierajského *Atlas polskich gwar spiskich na terenie Polski i Czechosłowacji, T. 1 – 4* (1966 –1977), monografia F. Sowu *System fonologiczny polskich gwar spiskich* (1990) a od J. Dudášovej-Kriššákovej *Goralské nárečia. Odras slovensko-poľských vzťahov na fonologickej rovine* (1993).

Tatranská problematika sa spracúva v slovenských publikáciách *Osudy Vysokých Tatier* od I. Houdeka (1936, 1951), *Osudy Tatier* od I. Houdeka a I. Bohuša (1976) a v najnovšej knihe I. Bohuša *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier* (1996). Sériu takýchto prác o Tatrách vznikla aj v Poľsku. Výsledkom medzinárodnej spolupráce je päťjazyčné vydanie publikácie *Slovensko-poľské Tatry* (1998).

---

* Príspevok odznel na Slovensko-poľskej konferencii o výsledkoch bilaterálnej spolupráce (Bratislava, 20. – 21. júna 2002).

V rámci multilaterálnych medziakademických dohôd sa riešili hlavne úlohy celoslovanského charakteru, ako sú *Súčasná premena a zmeny v slovanských jazykoch* (zv. *Slovenský jazyk*, red. J. Bosák, vyšiel r. 1998), *Celoslovanský jazykovedný atlas* (4. zv. má vyjsť r. 2004) a *Celokarpatský dialektologický atlas* (5. zv., red. I. Ripka, vyšiel r. 1997).

Dvojstranné medziústavné dohody sa v minulých desaťročiach uzatvárali v päťročných intervaloch medzi Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra SAV a Inštitutom Języka Polskiego PAN s hlavnými cieľmi: (a) spracovanie spoločných tém v spoločných monografiách a (b) v zborníkoch, (c) vzájomná konfrontácia pracovných výsledkov (širšia účasť na vedeckých podujatiach), výmena pracovných skúseností a vedeckých informácií, obojstranná výmena vlastných publikácií. Na to bolo treba zabezpečiť vzájomnú výmenu študijných pracovných pobytov a, prirodzene, ich finančné krytie.

(a) V rámci tejto bilaterálnej spolupráce vznikli dve spoločné monografie:

MAJTÁN, Milan – RYMUT, Kazimierz: *Hydronimia dorzecza Orawy*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN 1985. 142 s. [pomer S – P = 80 % – 20 %]

Osídľovanie Oravy postupovalo spočiatku hore tokom rieky, teda z oblasti stredného Slovenska. Najstaršie doklady hydroným z povodia rieky Oravy sú z druhej polovice 13. stor. (1272 *Bysterec*, *Členkovec*, *Revišná*, 1287 *Orava [Arva]*). Ďalšie doklady názvov sú zo 14. a z 15. stor. Všetky patria tokom z územia dolnej Oravy. Od polovice 16. stor. a v 17. stor. vzniklo na Orave najviac nových osád. Pokračovala kolonizácia zo stredného Slovenska z dolnej Oravy nahor, ďalej na sever, prichádzalo obyvateľstvo z hornej časti Trenčianskej stolice, vznikali ďalšie valašské osady kolonizáciou z východného Slovenska a začalo sa osídľovanie zo severu z Poľska, z okolia Živca.

RYMUT, Kazimierz – MAJTÁN, Milan: *Gewässernamen im Flußgebiet des Dunajec* (Nazwy wodne dorzecza Dunajca). Stuttgart, Franz Steiner Verlag 1998. 516 s. [S – P = 40% – 60 %]

Sídlištné pomery na hornom Spiši a v severozápadnej časti Šariša sú mimoriadne pestré. Na tomto slovansko-slovenskom (východoslovenskom) území sa od 12. stor. usídľovali Nemci, od 13. stor. Poliaci, od 14. – 15. stor. Rusíni--Ukrajinci. Prevažná časť obcí vznikla na domácom zvykovom práve, niektoré na nemeckom (emfyteutickom) práve, najmladšie obce na kopaničiarskom práve. Právne postavenie viacerých obcí sa menilo. V miestach s nemeckým osídlením sa dodnes udržali terénne názvy, najmä názvy menších objektov, v nemeckej podobe. Trvalého maďarského osídlenia tu nebolo, maďarské a pomaďarčené podoby vznikli na základe administratívneho úzu uhorskej kráľovskej kancelárie a iných kancelárií a ako výsledok maďarizácie. Okrem toho, že Spiš bol podobne ako os-

tatné územie Slovenska celé tisícročie súčasťou uhorského štátneho útvaru, spišské mestá boli celé tri storočia v zálohu poľských kráľov, valašská kolonizácia priniesla rusínsko-ukrajinské etnikum, a toto všetko našlo odraz aj v hydronymii povodia Popradu.

Najstaršie stredoveké listiny z územia povodia Popradu sú z r. 1209 a 1251. Všetky vodné názvy z týchto listín majú slovansko-slovenský pôvod, zápisy sú iba deformované uhorským administratívnym kancelárskym úzom. Sú to názvy *Hnojník*, *Jasenov* a *Osoj* z r. 1209 a názvy *Benedikov potok*, *Bystrica*, *Dedislavov potok*, *Hnojník*, *Konotopa*, *Lubica*, *Slavkov (Slavkovský) potok*, *Vrbov* z r. 1251. Až od konca 13. stor. sú z povodia Popradu známe nemecké názvy a nemecké podoby názvov. Z turisticky exponovanej časti povodia, z oblasti Vysokých Tatier a Belianskych Tatier, sú známe popri slovenských aj novodobé nemecké, maďarské a poľské podoby vodných názvov.

[Druhá monografia vyšla ako 13. zväzok zo série hydronomastických monografií *Hydronymia Europaea*, ktorá vychádza pod vedením W. P. Schmidta a J. Udolphu z Göttingenu a je pokračovaním série *Hydronymia Germaniae*. Na Slovensku sú takto spracované aj monografie E. Sičákovej *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej* (1996) a M. Majtána a P. Žiga *Hydronymia povodia Ipl'a* (1999)].

(b) Vyšli štyri spoločné zborníky *Studia Linguistica Polono-Slovaca*. Redakčný kolektív: M. Majtán, J. Reichan, I. Ripka, K. Rymut – dva zväzky vyšli v Krakove, dva v Bratislave (77 štúdií, z toho 41 od slovenských a 36 od poľských autorov). Publikovali sa v nich porovnávacie štúdie slovanské, západoslovenské, poľsko-slovenské a slovensko-poľské, ako aj štúdie o medzislovenských jazykových kontaktoch. Štúdie sa tematicky zaoberali všetkými jazykovými plánmi, venovali sa fonológii, morfológiu, tvoreniu slov i frazeológii, najviac azda lexikológii, lexikálnej stránke a dynamike slovnej zásoby.

Studia Linguistica Polono-Slovaca. Zv. 1. Red. K. Rymut. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN 1988. 224 s. [S – P: 11 – 7];

Studia Linguistica Polono-Slovaca. Zv. 2. Red. M. Majtán. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1990. 288 s. [S – P: 12 – 5];

Studia Linguistica Polono-Slovaca. Zv. 3. „Dynamika rozwoju słownictwa“ Referaty z konferencji w Paszkówce 22 – 25 VI 1987. Red. J. Reichan. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN 1990. 240 s. [S – P: 11 – 18];

Studia Linguistica Polono-Slovaca. Zv. 4. Red. I. Ripka. Bratislava, Veda, vydavateľstvo SAV 1994. 104 s. [S – P: 7 – 6].

(c) Uskutočnila sa spoločná vedecká konferencia na tému *Dynamika vývinu slovnej zásoby (Dynamika rozwoju słownictwa)* v dňoch 22. – 25. júna 1987 v Pasz-

kóvke pri Krakove – referáty z konferencie sa publikovali v zborníku *Studia Linguistica Polono-Slovaca. Zv. 3.* [S – P: 11 – 18].

(d) V tomto období sa na deviatich slovenských onomastických podujatiach v Bratislave, v Smoleniciach, v Modre-Piesku, v Banskej Bystrici, Nitre, Prešove zúčastnilo 73 Poliakov nielen z Varšavy a Krakova, ale aj z Gdanska, Slupska, Štetína, Lodže, Lublina, Olštýna, Poznane, Tešina, Opole, Katowíc, z Kielec, z Bydgošti a z Bialeho Stoku.

Na trinástich poľských onomastických a slavistických podujatiach sa zúčastnilo 24 slovenských pracovníkov, a to vo Varšave, v Krakove (Mogilanoch), v Gdansku, Lodži, Lublíne, v Opole, Poznani a Štetíne.

(e) V druhej polovici 90. rokov sa významnejšou mierou prezentoval aj Poľský inštitút, ktorý finančne zabezpečil účasť niekoľkých poľských účastníkov na slovenských podujatiach a v rokoch 1997 a 1998 zorganizoval dve dvojice vedeckých prednášok o jazykovednej problematike. V júni 1997 prednášala prof. E. Wolnicz-Pawłowska z Varšavy o histórii poľských priezvisk a M. Majtán z Bratislavy o vývine slovenských priezvisk, na jar 1998 prednášali prof. J. Reichan z Krakova a prof. I. Ripka z Bratislavy o problematike nárečových slovníkov. Prednášky sa uskutočnili v budove Poľského inštitútu.

Spolupráca medzi obidvoma akademickými pracoviskami, medzi Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra SAV a Instytutom Języka Polskiego PAN bola so zreteľom na možnosti mimoriadne dobrá a bola aj obojstranne veľmi užitočná. Nadviazalo sa veľa pracovných aj osobných kontaktov nielen medzi ústavmi, ale aj medzi univerzitnými pracoviskami a katedrami s prirodzenou a cieľenou výmenou odbornej literatúry, a to nielen z uvedených, ale aj z iných príbuzných odborov jazykovedy podľa odborných záujmov jednotlivých pracovníkov. Dvadsať rokov spolupráce vytvorilo dobrý základ, na ktorom možno obojstranne užitočnú spoluprácu ďalej rozvíjať.

Milan Majtán

Selecta linguistica et onomastica. Leipzig 2000. 256 s. (Výber z prác jubilujúceho prof. Vincenta Blanára.)

Univerzitné nakladateľstvo v Lipsku r. 2001 (s vročením 2000) vydalo knihu vybraných štúdií jedného z vedúcich a profilujúcich slovenských jazykovedcov, univerzitného profesora Vincenta Blanára, doktora filologických vied. Vonkajším či mimolingvistickým stimulom tohto edičného činu bolo významné životné jubileum

prof. Blanára (jeho osemdesiatiny), ale hlavným a určujúcim motívom prípravy a vydania tohto výberu bol eminentný odborný záujem aj neslovanskej jazykovedy a jej reprezentantov o vynikajúce a inšpiratívne výskumné výsledky autora, ktorý dlhodo- bo kontinuálne a komplexne študuje slovnú zásobu a osobitne vlastné mená. Kniha, ktorej tlačové podklady sa už dlhší čas pripravovali v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, niekdajšom pôsobisku V. Blanára, vyšla v redakcii renomovaného nemeckého slavistu prof. Ernsta Eichlera.

Výber tvorí spolu 24 štúdií rozčlenených do dvoch častí: 14 z nich je venova- ných problematike súčasnej, historicko-porovnávacej slovanskej i slovansko-ne- slovanskej lexikológie a lexikografie a dejín spisovnej slovenčiny (t. j. oblasť „čis- tej“ jazykovedy), ďalších 10 prevažne v nemeckých prekladoch predstavených štúdií rieši základné teoretické otázky slovanskej i porovnávacej onomastiky, náuky o vlastných menách. Z takéhoto usporiadania štúdií možno vyvodit' názor, že zostavo- vatelia publikácie považujú onomastiku za subdisciplínu jazykovedy s relatívne značnou mierou autonómnosti.

Do výberu zaradené štúdie sú prevzaté zo slovenských i zahraničných vedec- kých periodík a zborníkov. V. Blanár v nich na vysokej teoretickej úrovni rieši naj- podstatnejšie otázky z oblasti slovnej zásoby, z problematiky diachrónnej i súčasnej *lexikológie a lexikografie*. V. Blanár má schopnosť a dar mimoriadne koncízne a zreteľne formulovať i tie najzložitejšie či najnáročnejšie témy; používa inštruktívne metodické postupy, ovplyvňujúce analýzy lexikálneho materiálu viacerých existenč- ných foriem (variet) národného jazyka. Prof. Blanár bol recenzentom I. zväzku *Slovníka slovenských nárečí*: z tohto „postu“ nesporne prispel k precizovaniu jeho koncepcie, pozitívne prijímanej v iných kolektívoch, pripravujúcich celonárodné slovenské nárečové slovníky.

Pre lexikológov i praktických lexikografov sú mimoriadne podnetné napr. tie zis- tenia V. Blanára, ktoré sa týkajú princípov organizácie apelatívnej slovnej zásoby. Pa- radigmatické a syntagmatické lexikálno-sémantické vzťahy, ktoré sa hodnotia ako sys- témové, nemajú rovnakú povahu. Jeden z najdôležitejších paradigmatických významo- vých vzťahov slovnej zásoby predstavuje inkompatibilita. Od obvyklého významového rozdielu medzi dvoma lexémami (tzv. heterosémie) treba jasne odlišit' prípady, keď formou rozdielne lexikálne jednotky majú odlišné, ale aj spoločné významové kompo- nenty. Pre neterminologickú časť základnej slovnej zásoby je príznačná polysémická významová stavba. V. Blanár – na viacerých miestach v štúdiách zaradených do výbe- ru – formuluje kritériá dôležité najmä pre lexikografiu, a to pri oddeľovaní polysémie a homonymie. V polysémickom slove sa spájajú s jednou lexémou viaceré semémy, ktoré majú jeden, resp. niekoľko sémantických príznakov spoločných a odlišujú sa špecif- kým príznakom (príznakmi). V prvom prípade ide o archisému; dištinktvným vý- znamovým prvkom je séma.

Úplne sa možno stotožniť s názorom (tézou), že polysémia a homonymia sa nedajú vždy jasne oddeliť; je to príklad kontinuálnych vzťahov v jazyku. V lexikografických dielach sa preto taxatívne uvádza, čo sa v príslušnom slovníku – najmä v dielach registrujúcich a spracúvajúcich diachrónnu či nárečovú lexiku – pokladá za homonymiu. Niekedy sa dokonca uvažuje o tom, či treba vôbec hovoriť o polysémii a homonymii, alebo len o mnohoznačnosti slov.

Je všeobecne známe, že sa (zatiaľ) nepodarilo presne ustáliť, aké druhy sémantických príznakov (sém) podmieňujú významovú blízkosť semém v rámci jednej polysémickej štruktúry a kedy sa významová súvislosť stráca. V. Blanár, suverénne interpretujúci všetky relevantné zistenia iných bádateľov, rozpracoval originálnu komplexnú sémantickú analýzu. Lexikálny význam i lexikálnu platnosť (porovnávaných) slov pomáha stanoviť a určiť skúmanie slova zo slovotvorného hľadiska, analýza jeho lexikálnej spätosti a postavenie príslušných slov v čiastkových lexikálno-sémantických systémoch.

Zrod onomastiky ako relatívne samostatnej lingvistickej subdisciplíny bol dlhotrvajúcim procesom; istý čas prežívali rezíduá predstavy, že stačí vyčerpávajúcim spôsobom zhromažďovať materiál (zásobu) vlastných mien, historicky ich dokumentovať a pokúšať sa objasniť ich etymológiu. Rozhodujúce podnety na štúdium teoretických onomastických otázok prinášali práce neonomastikov; boli takmer vždy späté s diskusiou o kategórii „význam propria“. V. Blanár jasne a jednoznačne definoval kategóriu „onymický status vlastného mena“ už r. 1976; neskôr ju rozvíjal a precizoval aj v štúdiách zaradených do onomastickej časti nemeckého výberu z jeho prác. Onomastický status združuje zovšeobecnené charakteristiky a vlastnosti proprií vyplývajúce z aktu propriálnej nominácie, z ich komunikačnej funkcie i povrchovej štruktúry. Dôležitá je individuálnosť vzťahu propria k denotátu a propriálne špecifická štruktúra kategórie „propriálny význam“, ktorého dominantnou sémantickou funkciou je pomenúvať objekt (t. j. osobu, miesto, jav, výtvar) ako druhovú jednotlivosť.

Teória vlastného mena (a v nej najmä definovanie propriálneho významu) i problematika systematického usporiadania onymie (t. j. súboru či množiny všetkých proprií daného národného jazyka) patrí neoddiskutovateľne do centra všeobecnej onomastickej teórie. V. Blanár ju ohraničuje na jednej strane propriálnou nomináciou ako počiatočnou fázou vzniku propria, na druhej strane zasa začlenením vlastných mien do komunikácie, t. j. ich fungovaním. Táto autorova teória, ktorej základom sú precízne a mnohoaspektové rozbor slovenských proprií, neopakovateľne zjednocuje a syntetizuje všetky doterajšie poznatky a výsledky vlastných výskumov. Aj na tomto mieste treba pripomenúť, že knižná práca V. Blanára o teórii vlastného mena vyšla taktiež r. 2001 v nemčine pod názvom *Theorie des Eigennamens*.

Lingvistické a onomastické štúdie prof. V. Blanára publikované vo výbere *Selecta linguistica et onomastica* podávajú jednoznačné svedectvo o autorovom cieľavedomom dlhodobom úsilí preniknúť do centra problematiky skúmaných jazykových javov, interpretovať ich v systémovo-štruktúrnej i znakovkej podstate. Analyzované javy zaraďuje do širších slavistických kontextov a súvislostí, vždy ich skúma metodologicky originálne a komplexne. V lexikálno-sémantických štúdiách uplatňuje či spája onomaziologický a semaziologický prístup, vlastné meno charakterizuje ako jednotu všeobecného, jednotlivého a špecifického. Nevšedný univerzálny prístup V. Blanára k predmetu skúmania (signalizujú ho aj názvy jednotlivých štúdií) zaručuje jeho výskumným výsledkom vysokú poznávaciu hodnotu. Neodvolateľne ho zaraďuje k najvýraznejším reprezentatívnym osobnostiam slovenskej jazykovedy.

Ivor Ripka

Jubileum profesora Juraja Dolníka

20. augusta 2002 sa naplnilo okrúhle jubileum ďalšieho slovenského jazykovedca, vedeného v pamäti našej jazykovednej komunity ako predstaviteľa strednej generácie – jubileum prof. PhDr. Juraja Dolníka, DrSc., vedúceho Katedry slovenského jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a zároveň vedúceho Katedry germanistiky Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Tieto koordináty dobre vymedzujú osobnosť nášho jubilanta. Je to prominentný slovakista i germanista, z čoho rezultuje aj jeho výrazné všeobecnójazykovedné zameranie.

Zopakujme aj na tomto mieste, že Juraj Dolník sa narodil v maďarskej Irse, ale celú mladosť prežil v žitnoostrovnom Šamoríne pri Dunaji obkolesenom rozsiahlymi lužnými lesmi, v ktorých zimujú rôzne druhy severských husí a má okrem iného sídlo aj drop veľký. Možno tam majú prapôvod jeho germanistické záujmy. Konkrétnymi iniciačnými a inšpiračnými zdrojmi v ďalšom profesionálnom vývine boli však v jeho prípade najmä dve mená: prof. PhDr. Viliam Schwanzer, CSc., a prof. PhDr. Ján Horecký, DrSc., ktoré zrejme natrvalo a výrazne poznačili orientáciu a spôsob myslenia nášho jubilanta. Jeho štart na tejto dráhe pritom nebol nijako prudký. J. Dolník po štúdiách na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, kde vyštudoval odbor slovenský jazyk a nemecký jazyk, pôsobil najprv ako učiteľ nemčiny na stredných školách v Kysuckom Novom meste a v Žiline, neskôr ako odborný asistent na Katedre Vysokej školy vojenskej v Žiline a ešte neskôr v Liptovskom Mikuláši. Opakujeme tieto biografické údaje aj preto, že táto časť vedeckého života nášho jubilanta je v jazykovednej komunite málo známa a obostiera ju isté tajomstvo. Juraj Dolník sa totiž ako vyzretý autor vynoril zrazu a vlastne dosť nečakane v polovici 80. rokov, keď nastúpil na Katedru slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, kde pôsobil spočiatku ako odborný asistent, neskôr ako docent a od r. 1990 ako profesor a v rýchlom slede získal vedecké hodnosti kandidáta, potom doktora filologických vied. V našich podmienkach môžeme v tomto prípade hovoriť takmer o zjave meteoru. Uvedený prímer sa hodí aj preto, že J. Dolník si pri svojom postupe nepomáhal nijakými mimolingvistickými pákami, ale dopredu ho vždy poháňala vlastná energia jeho lingvistických aktivít. Odvtedy náš jubilant patrí nepochybne medzi najuznávanejšie osobnosti slovenskej jazykovedy.

Istý opar tajomnosti, ktorý zastiera ono prípravné obdobie J. Dolníka, spôsobil to iste aj to, že jeho hlavnou tribúnou bol v tom čase u nás menej čítaný metodický časopis *Cizí jazyky ve škole* (paralelný slovenský časopis nejestvoval a ani dnes

nejestvuje), kde reagoval početnými článkami a príspevkami na absenciu fundovaného lingvistického komponentu v metodike vyučovania cudzích jazykov na Slovensku. Neskôr to bola sémantika, v podaní J. Dolníka moderná disciplína s interdisciplinárnymi presahmi, ktorá prispela k významnému obohateniu sémantického výskumu na Slovensku. J. Dolník má dobrý prehľad o novom poznávacom aparáte i nových poznávacích metódach zahraničnej lingvistiky vo výskume rozličných stránok významu, ktoré prenášal a prenáša aj do slovenskej lingvistiky. O vejári jeho sémantických záujmov vypovedajú štúdie uverejnené najmä v časopisoch Slovenská reč a Jazykovedný časopis, súborne aj v monografii *Lexikálna sémantika* (1990). Tematicky ide o sémy, ich druhy a ich dynamiku, protiklady v sémantike, lexikálny systém (preskúmal najmä konverzíva, paronymá, homonymá a antonymá), o valenciu, presupozíciu, kognitívnu stránku lexikálneho významu, kontextovú sémantickú vlastnosť slovesa, konfrontačný význam, komponentovú analýzu, novo charakterizované vzťahy medzi obsahom, pojmom a významom či medzi slovotvorným a lexikálnym významom a pod. Okrem snáh J. Dolníka o prehĺbenie sémantických výkladov pozorujeme aj úsilie o objasnenie teoretických otázok jazyka. Medzi jeho prácami nájdeme úvahy o funkciách jazyka, o virtuálnom jazyku, o jazyku ako konkrétnom systéme, o teórii jazykovej prirodzenosti, o logickej štrukturovanosti slovnej zásoby a pod. Svedčia o tom, že je nielen dôkladným znalcom zložitej problematiky lexikálnej sémantiky, ale že má schopnosti a dar preniknúť hlboko do podstaty jazyka vôbec.

Od sémantiky mal J. Dolník blízko cez axiologickú a emocionálnu tematiku k pragmatickej problematike a k teórii jazykovej kultúry. Veľmi principiálne diskutuje s tradičnou teóriou jazykovej kultúry, akú pestuje časť slovenských jazykovedcov. Mnohé jeho úvahy rúcajú tradičné predstavy, kladie si otázky, aké v takejto forme doteraz nikto nekládol. Niet preto divu, že sa v diskusiách neraz dostáva aj do ohňa prudkej polemickej paľby. Jeho reakcie a výklady sú však vždy vyvážené, najmä však vecné a vyargumentované. Hoci do tejto problematiky prispel už aj v 80. rokoch (v článku *Ku kultúre jazykového vyjadrovania*, 1986), zásadné sú v tomto smere jeho štúdie a diskusné články publikované od začiatku 90. rokov. V nich postupne vyzrieval a spresňoval sa jeho pohľad na jazyk „od používateľa“. Dolníkov štúdie pribúdali aj podľa toho, ako bolo treba reagovať na repliky zo strany autorov, ktorí zastávali odlišné pozície. Tieto diskusie, ktoré zväčša prebiehali na stránkach Slovenskej reči, boli často nekompromisné až ostré, neraz aj s prímiesou diskusne nerelevantných tónov, ale aj tak je veľmi dobré, že tieto diskusie v slovenskej jazykovede vôbec prebiehali a prebiehajú. Veď zrejme bez replík, možno niekedy aj drsných, by ani Juraj Dolník nebol vypracoval svoju koncepciu reflexívologického a pragmatickologického prístupu k jazyku do takých detailov. Pritom sa neraz aj zo strany oponentov konštatovalo, že náš jubilant prináša aj do tejto oblasti fundamen-

tálne argumenty a že diskutuje na vysokej úrovni. Dokonca aj tí, čo sú presvedčení, že J. Dolník pri rúcaní chrámov zachádza príďaleko (napr. pri výklade bohemizmov v súčasnej slovenčine), nemôžu poprieť, že v jeho článkoch a replikách sa objavujú myšlienky, ktoré tvorivo znepokojujú, inšpirujú k rozmyšľaniu a najmä „čeria stojaté vody“. Je veľmi osožné, že tieto svoje podnetné a invenčné práce z oblasti jazykovej kultúry, v ktorých sa nepredkladajú „hotové pravdy“, ale univerzitní poslucháči sa skôr učia „myslieť“, spracoval aj do učebných textov *Spisovná slovenčina a jej používatelia* (Bratislava, 2000) a *Učiteľ a jazyková kultúra* (Banská Bystrica, 2000).

Ani neskôr neprestal náš jubilant uvažovať o lexikálnych i všeobecnoteoretických otázkach jazyka, dokonca sa vrátil k otázkam vyučovania slovenčiny a k translátologickým otázkam. Publikoval rad programových štúdií, čo vyústilo do vydania monografií *Základy lingvistiky* (Bratislava 1999) a *Jazyk a hodnota* (Bratislava 1999). V tomto období sa vracia v oblúku k teoreticko-metodologickým otázkam na ešte vyššej úrovni, osobitne sa venuje aj základným princípom, na ktorých stojí naša veda (porov. aj dva zborníky venované princípom jazyka a textu, ktoré vyšli pod jeho redakciou [1999, 2000]).

J. Dolník venuje svoje sily, prirodzene, aj organizácii jazykovedy na Slovensku. Je predsedom spoločnej odborovej komisie pre doktorandské štúdium PhD. vo vednom odbore slovenský jazyk, predsedom komisie pre obhajobu doktorských dizertačných prác pre filologické vedy a vedy o umení, vedúcim výskumného projektu Vedecký opis slovenčiny ako cudzieho jazyka a pod. Prednáša a reprezentuje Slovensko aj v zahraničí. Od r. 1990 do r. 1996 pôsobil v Inštitúte slavistiky na Humboldtovej univerzite v Berlíne.

Želáme jubilantovi ešte mnoho síl a mnoho plodných rokov. Z jeho pera očakávame ešte mnoho a mnoho štúdií a monografií, ktoré prinesú slovenskej jazykovede nové poznatky, obohatia ju o ďalšie rozmery a nedovolia ani na chvíľu, aby usnula na vavrínoch či aby sa jej vody v akejkoľvek jazykovej či jazykovednej otázke celkom uzavreli.

Ad multos annos!

Slavomír Ondrejovič

K sedemdesiatke profesora Ábela Kráľa

Profesor Ábel Kráľ oslávil v tomto roku významné životné jubileum. Narodil sa 17. 8. 1932 v Novej Bani. V rokoch 1953 – 1958 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (slovenský jazyk – ruský jazyk). Titul PhDr. získal v r. 1966, CSc. 1968, Doc. 1975, DrSc. 1981, prof. 1989.

Ešte ako študent piateho ročníka v roku 1958 sa stal vedeckým pracovníkom v Kabinete fonetiky FF UK v Bratislave, kde pôsobil až do roku 1989, pričom od

roku 1971 ho viedol. V tomto období nadviazal cenné kontakty a úspešnú spoluprácu so špičkovými zahraničnými pracoviskami (1965 – 1968 – lektorát slovenského jazyka v Slovanskom ústave univerzity v Kolíne nad Rýnom, 1969 – 1971 – študijný pobyt v Ústave fonetiky a komunikácie univerzity v Bonne a v rokoch 1983 – 1984 v Ústave fonetiky univerzity v Kolíne nad Rýnom).

Rok 1989 priniesol preň nielen zmenu spoločenskú, ale aj veľkú zmenu v jeho živote. Nepriaznivé okolnosti ho prinútili odísť z materského pracoviska. Jeho novým pôsobiskom sa stal Ústav kybernetiky SAV v Bratislave, kde nachádza ďalšie možnosti bádania v oblasti zvukovej roviny (syntézy a analýzy reči).

V rokoch 1990 – 1992 bol poslancom FZ ČSFR. V roku 1993 odišiel ako veľvyslanec SR do Švajčiarska na necelých šesť rokov. Po návrate z diplomatických služieb naďalej aktívne pôsobí v slovenskej jazykovede. V roku 1998 sa stal vedúcim Katedry slovenského jazyka FF UKF v Nitre, kde už predtým externe vyučoval (v rokoch 1978 – 1983). V tomto prostredí svojou obdivuhodnou vitalitou motivuje predovšetkým mladých pracovníkov, poskytuje im cenné rady a usmerňuje ich vedecký rast. Odborne zastrešuje spoločnú prácu nad grantovým projektom o jazykovej kultúre, ktorého cieľom je poukázať na dnešnú jazykovú úroveň vo všetkých oblastiach spoločenského života. V rámci grantu Ortoepická kodifikácia slovenčiny zhromažďuje materiál na vydanie novej príručky slovenskej výslovnosti.

Základné okruhy bádateľskej práce profesora Á. Kráľa tvorí všeobecná lingvistika, fonetika, fonológia, ortoepia a jazyková kultúra. Svojou neúnavnou prácou vydobyl fonetike náležité miesto na slovenskom vedeckom poli. Využívajúc experimentálne fonetické zistenia, podáva prvý sústavný výklad a opis slovenskej ortoepickej normy. Dodnes je v platnosti kodifikačná príručka spisovnej výslovnosti *Pravidlá slovenskej výslovnosti* (1984, 2. vyd. 1988, 3. vyd. 1996). Poznatky v nej obsiahnuté prenáša do praxe, dôkazom čoho je aj kurz *Slovenská výslovnosť* (v spolupráci s V. Záborským, 1979), ktorý je aj v súčasnosti užitočnou pomôckou pre používateľov slovenského hovoreného slova. Dodnes profesor Kráľ ochotne poskytuje odbornú pomoc vo forme poradenskej práce v masovokomunikačných prostriedkoch i v divadle.

Počas štyridsaťročnej tvorivej práce v odbore veľa publikoval. Okrem pravidiel slovenskej výslovnosti je potrebné spomenúť štúdie zo 60. rokov – z obdobia príprav *Atlasu slovenských hlások* (1969), v ktorých sa presadzuje autorova základná orientácia na artikulačné a akustické javy slovenčiny (artikulácia perných spoluhlások, otázka podnebnohltnového záveru, fonetická systematika slovenských samohlások, dvojhĺások atď.).

Publikácia *Fonetika a fonológia* (v spoluautorstve s J. Sabolom, 1989) je vysokoškolskou učebnicou, ktorá obsahuje výklady o materiálnej stránke reči z hľadiska

jej fyzikálnej podstaty a jazykovej organizácie. Na rozdiel od starších textov sa autorom podarilo preklenúť historický rozpor medzi fonetikou a fonológiou.

Sledujúc vývin modernej fonetiky, rozpracoval problematiku jazykovej komunikácie, uvažoval nad teoretickými základmi fonetiky a vytvoril funkčný model rečového mechanizmu v práci *Model rečového mechanizmu* (1974). Kniha *Základy jazykovej kultúry* (v spoluautorstve s A. Rýzkovou, 1990) približuje jazykovú kultúru ako uzavretý samostatný celok a ponúka kritériá na posudzovanie jazykovej praxe.

V súčasnosti sa okrem akademického pôsobenia zameriava aj na spoločenský život ako predseda spolčenstva Kresťanské Slovensko.

V mene všetkých slovenských jazykovedcov, osobitne pracovníkov Katedry slovenského jazyka FF UKF v Nitre, Vám, pán profesor, za všetko ďakujeme a želáme pevné zdravie, veľa síl a Božieho požehnania v osobnom a pracovnom živote.

Slavomíra Glovňová – Marcel Olšiak

Nedožitá deväťdesiatka Vlada Uhlára

Pred niekoľkými týždňami by sa bol dožil autor veľkého počtu odborných štúdií, dlhoročný prispievateľ do Slovenskej reči a do iných časopisov a zborníkov PhDr. Vlado Uhlár (1912 – 1996) deväťdesiatky.

Po štúdiu slavistiky a histórie na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe (1931 – 1936) pôsobil ako stredoškolský profesor na viacerých miestach, nakoniec v Ružomberku. Publikovať začal ako študent, s jeho menom sa možno stretnúť na stránkach Slovenskej reči viac ako pol storočia, od r. 1934 do r. 1996. V prvých desaťročiach sa venoval najmä otázkam súčasnej spisovnej slovenčiny a jazykovej kultúry, neskôr, najmä od sedemdesiatych rokov, písal pravidelne aj o problematike slovenských vlastných mien. Jeho rozsiahla publikačná činnosť bola neobyčajne pestrá. Veľkú časť svojich prác venoval jazykovej kultúre, najmä spisovnej výslovnosti, hodne písal o problematike normy a kodifikácie spisovnej slovenčiny, venoval sa aj lexikológii, etymológii a štylistike, najmä umeleckému štýlu, a, pochopiteľne, metodike vyučovania materinského jazyka. Ostré pero mal v diskusiách a odborných polemikách.

Ako stredoškolský profesor venoval Uhlár veľkú pozornosť umeleckému prednesu. Sám bol veľmi dobrým rečníkom a recitátorom, ako pedagóg a aj člen poroty Hviezdoslavovho Kubína výrazným spôsobom pôsobil pri výchove recitátorov.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje jeho práca pri ušľachťovaní slovenskej odbornej terminológie priadárstva a tkáčstva, ktorej výsledkom sú aj samostatné publikácie.

V posledných desaťročiach sa publikačná činnosť Vlada Uhlára orientovala čoraz viac a viac na onomastiku, bola pozoruhodne živá, pestrá a zaujímavá. Písal o rozličných typoch miestnych názvov, o furmanských krčmách a ich názvoch, o lip-tovskej hydronymii, o hydronymii Ponitria, o súčasnej i historickej oronymii Liptova, o ľudovej etymológii v toponomastike a pod. Sériu štúdií s onomastickou problematikou dopĺňajú príspevky o rozličných typoch slovenských osobných mien.

Uhlár publikoval predovšetkým v slovenských jazykovedných časopisoch Slovenská reč a Kultúra slova, s jeho článkami sme sa však stretávali aj v iných pedagogických a odborných časopisoch, zborníkoch a v dennej tlači.

Uhlárovu jazykovednú a kultúrnu činnosť si odborná slovakistická verejnosť všimla a pravidelne (najmä pri životných jubileách) ju pozitívne hodnotila. V Slovenskej reči (1972, 1982, 1992 a 1996) publikovali súpis jeho jazykovedných prác. Pristavme sa aj dnes nad záslužným dielom zapáleného jazykovedca a vlastenca s prejavom úprimného obdivu a úcty.

Milan Majtán

Sto rokov od narodenia Bela Letza

Na november 2002 pripadajú až dve výročia slovenského jazykovedca Bela Letza: sto rokov od jeho narodenia (5. 11. 1902) a tridsaťjeden rokov od jeho smrti (28. 11. 1971). Nielen okrúhle sté výročie jeho narodenia, ale predovšetkým fakt, že sa jeho lingvistické dielo stalo trvalou zložkou rozvoja slovenskej jazykovedy v 20. storočí (o čom svedčia nielen viaceré príspevky na vedeckej konferencii pri 70. výročí Slovenskej reči, ale aj dosť časté odkazy najmä na jeho štúdie a články zo syntaxe a derivatológie), sú vhodným podnetom na to, aby sme si niekoľkými poznámkami pripomenuli aspoň čo-to z jeho lingvistického odkazu. Nazdávame sa, že aj do súčasného obrazu slovenskej lingvistiky patria predovšetkým tieto fakty o Letzovej aktivite v oblasti výskumu slovenského jazyka.

1. Belo Letz sa zapísal do dejín našej lingvistiky v prvom rade ako autor dvoch rozsiahlych knižných prác o slovenčine, a to knihy *Kmeňoslovné úvahy* (1943) a diela *Gramatika slovenského jazyka* (1950). Prvá z nich bola v čase svojho vyjdenia – aj napriek tradičnejšiemu pojmovému aparátu, aj ustupujúcemu celkovému metodologickému pozadiu interpretácie sledovanej oblasti nášho jazyka – vlastne prvým pokusom o systematickejšie spracovanie slovenskej derivatológie, pokusom, o ktorom sa aj neskôr popri zákonitých kritických výhradách konštatovalo, že mnohé

autorove zistenia a formulácie majú trvalú platnosť a ako také sú akceptované aj novšími prístupmi k teórii tvorenia slov v slovenčine. Letzova *Gramatika slovenského jazyka* predstavuje akési vyvrcholenie staršieho prúdu v našej lingvistike (nadväzuje teda na tradície, ktorých článkami sú Camblove, Damborského a Mihálove práce) a keďže vyšla už v čase zreteľného nástupu štrukturalizmu a postštrukturalizmu v slovenskej jazykovede (pripomeňme si, že napr. v rokoch 1947 – 50 vychádzal Paulinym redigovaný časopis *Slovo a tvar*), stretla sa s dosť kritickým prijatím (porov. kolektívnu recenziu v 5. zväzku Jazykovedného zborníka Slovenskej akadémie vied a umení, 1951, s. 285 – 301). Jednako však treba pripomenúť, že viaceré Letzove zistenia najmä z častí *Kmeňoslovie* a *Skladba* sa stali organickou zložkou slovenskej derivatologickej syntaktickej teórie.

2. Belo Letz patril v prvých ročníkoch vychádzania Slovenskej reči medzi základných a najpoučenejších prispievateľov. V prvých siedmich ročníkoch uverejnil 48 väčších i menších príspevkov, niekedy mal v jednom ročníku až 9 – 10 článkov. Rovnako je zaujímavé, že po istom odmlčaní (1939) a po príklone k Bartekovmu Slovenskému jazyku (v jeho jedinom ročníku – 1940 – mal B. Letz 3 príspevky) už B. Letz nenašiel z rozličných dôvodov cestu späť a v Slovenskej reči už nič neuverejnil. Pre dnešného recipienta produkcie slovenskej jazykovedy z uvedeného obdobia je však podstatnejšia ako uvedené fakty povaha a orientácia spomenutých Letzových príspevkov. Je pozoruhodné, že hoci B. Letz publikoval v Slovenskej reči práve v období absolútnej prevahy puristicky zameraných článkov a drobností v celej jej náplni, on sám píše články aj štúdie (áno, už aj štúdie!) z oblasti tvorenia slov a syntaxe a puristické tendencie sú tu oveľa slabšie zastúpené ako v článkoch hociktorého z ďalších vtedajších prispievateľov do Slovenskej reči. Symptomatický práve pre takéto zacielenie Letzových príspevkov v Slovenskej reči je už jeho článok v 1. čísle 1. ročníka: *O nominálnych vetách*.

3. Ako sme uviedli v nekrológu (Slovenská reč 37, 1972, č. 5, s. 314 – 318) B. Letz zanechal rukopis monografie *Otázky slovenskej syntaxe* (209 s.). Ide zväčša o nepublikované príspevky (iba 7 z nich vyšlo v rozličných časopisoch a zborníkoch), ale veľké zmeny, ktorými predsa len prešla od polovice 60. rokov naša syntaktická teória, nedávajú šancu na súčasné či budúce uverejnenie rukopisu ako celku (rukopis je u Letzovho syna, profesora filozofie Jána Letza). Na druhej strane je však na škodu vecí, že rukopis je odbornej lingvistickej verejnosti prakticky neprístupný. Je to práca, ktorá veľa vypovedá o stave syntaktického myslenia v 50. rokoch u nás, resp. aspoň o istom prúde v ňom, ktorá všeličo naznačuje aj smerom k didaktickej transformácii syntaktickej teórie, a tak by azda nemala ostávať nepovšimnutá novším syntaktickým výskumom. Ona zaiste nezasiahne súčasnú syntaktickú teóriu natoľko, ako zasiahla novoobjavená a zásluhou S. Ondrejoviča až teraz publikovaná práca E. Paulinyho *Norma spisovnej slovenčiny a zásady jej kodifikovania* súčasnú

teóriu spisovného jazyka a jazykovej kultúry, ale aj tak jej prehliadanie a neregistrovanie ochudobňuje náš obraz o nie až tak veľmi dlhom a veľmi bohatom vývine našej syntaktickej teórie.

Toto konštatovanie spolu s Letzovým výročím dovoľuje uzatvárať nielen túto poznámku, ale celý tento text apelom adresovaným Jazykovednému ústavu Ľ. Štúra SAV, aby sa pokúsil získať – tak ako získal a získava rozličné excerpce, iné rukopisy a ďalšie materiály do svojej bázy údajov – aj spomínaný rukopis B. Letza. Bolo by to aspoň malé zadosťučinenie pamiatke a práci tejto výraznej osobnosti slovenskej jazykovedy 30. – 50. rokov 20. storočia.

Jozef Mlacek

K životnému jubileu K. Sekventa

Tohto roku oslávil šesťdesiatiny doc. PhDr. Karel Sekvent, CSc., dlhoročný vedúci Katedry románskej a klasickej filológie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity.

Pri tejto príležitosti by sme sa chceli zamyslieť nad životom a prácou človeka, ktorý pre francúzštinársku obec na Slovensku, ale i v bývalom Československu urobil vo vedeckom výskume aj v pedagogickej činnosti veľmi veľa.

Kráľovopolský rodák Karel Sekvent študoval francúzštinu a ruštinu na Filozofickej fakulte vtedajšej Univerzity J. E. Purkyně v Brne, kde medzi jeho učiteľmi boli také významné osobnosti československej romanistiky ako profesor Otto Ducháček, ktorý rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil smerovanie vedeckovýskumnej práce jubilanta, ale aj profesor Karel Ohnesorg, docent Vladimír Stupka či iní. Na svojich učiteľov K. Sekvent spomína s láskou a s vďačnosťou dodnes.

Svoju pedagogickú dráhu začal K. Sekvent na gymnáziu v Bučovicích na rodnej Morave. Po roku prichádza do Prešova (1966) a stojí pri zrode francúzštiny ako študijného odboru na Filozofickej fakulte UPJŠ. Prešov už neopustí, natrvalo sa tu usadí a bude pilierom odboru s pomerne búrlivou históriou. Za 36 rokov pôsobenia v Prešove vychová desiatky učiteľov francúzštiny na základných a stredných školách a mnohí z jeho študentov sa stanú vysokoškolskými pedagógmi na pracoviskách na Slovensku aj v Čechách. Iní, medzi nimi absolventi neučiteľského štúdia, nájdu uplatnenie vo firmách so zahraničnou účasťou a v rôznych európskych inštitúciách.

Vo vedecko-výskumnej činnosti, ktorej vyústením je skoro stovka publikovaných titulov, sa lingvista K. Sekvent zaujíma o všetky roviny jazyka. Jeho kvalifikačné práce boli zamerané na problémy lexikológie a sémantiky. Pod vedením profesora O. Ducháčka prispel k rozpracovaniu teórie pojmových a syntaktických polí v modernej

francúzštine, čím sa zaradil medzi odborníkov, ktorí v 70. rokoch 20. storočia tvorili tzv. brniansku sémantickú školu. Okrem štruktúry lexiky predmetom jeho vedeckého záujmu je aj fonetika a fonológia, morfológia, syntax, lexikografia a problematika prekladu, s čím súvisí porovnávacie štúdium slovenčiny a francúzštiny. Spomenúť treba aj práce, v ktorých sa venoval otázkam didaktiky cudzieho jazyka. Prispieva do mnohých odborných periodík a zborníkov. Vydal učebné texty, bibliografiu prekladov francúzskych literárnych diel, podieľal sa na revízii prekladov a je autorom prekladov, ktoré sú súčasťou reprezentatívnych publikácií o osobnostiach, prírodných krásach a architektonických pamiatkach východného Slovenska.

Na stránkach Slovenskej reči a Kultúry slova písal hlavne o výslovnosti a o skloňovaní francúzskych vlastných mien v spisovnej slovenčine, ale publikoval tu aj svoje úvahy o porušovaní logických súvislostí v prekladoch, úvahy o preklade a kontexte a pod.

Dlhoročný výskum a trpezlivé zhromažďovanie obrovského množstva materiálu, za ktorým sa skrývajú desiatky, možno až stovky prečítaných kníh, korunoval vydaním neobyčajne cennej a prepotrebnej príručky o používaní francúzskych proprií a topónym v slovenčine pod názvom *Ako používať francúzske vlastné mená v spisovnej slovenčine (Pravopis – Výslovnosť – Skloňovanie – Odvodzovanie. Slovníček mien)*. Táto práca K. Sekventa, publikovaná na jar roku 2002 v prešovskom nakladateľstve Náuka, je originálnym dielom. Do danej problematiky vnáša precízne premyslený systém, opierajúci sa o kodifikačné príručky slovenčiny. Jej novátorstvo spočíva v presne stanovených zásadách rozdeľovania francúzskych mien a v pravidlách ich výslovnosti. Transkripcia výslovnosti svedčí o snahe čo najviac sa priblížiť zvukovej podobe francúzskych mien. Práca zahŕňa aj novú koncepciu tvaroslovía ženských mien a zemepisných názvov v slovenčine a do istej miery i novú koncepciu odvodzovania, založenú hlavne na zjednodušení derivácie adjektív od zemepisných názvov pri dôslednom rešpektovaní rytmického zákona. Súčasťou príručky je rozsiahly slovník osobných mien a zemepisných názvov francúzskeho pôvodu. Príručka je zostavená prehľadne, takže umožňuje ľahkú a rýchlu orientáciu. Autor ňou vyplnil istú medzeru v slovenskej jazykovednej literatúre a po jeho knižočke zaiste rád siahne ne jeden prekladateľ, redaktor či moderátor, ktorému záleží na kultivovanom jazykovom prejave. Česká verzia, ktorú pre pražské vydavateľstvo Academia pripravil spolu s Dušanom Šlosarom, vyšla začiatkom tohto leta.

Šesťdesiatka teda zastihla K. Sekventa v plnom rozkvetе tvorivých síl a elánu do ďalšej práce. Vzácnemu človeku ozdobenému skromnosťou, pokorou a dobrotou srdca, vynikajúcemu kolegovi a učiteľovi, ktorý každému ochotne a nezištne pomáha, chceme vyjadriť našu úctu a vďaku. Do budúcich desaťročí mu želáme dobré zdravie, radosť zo života a veľa optimizmu, ktorým tak veľkoryso obdarúva ľudí okolo seba.

Završené dielo významného jazykovedca (Za Jurajom Furdíkom 17. 8. 1935 – 7. 8. 2002)

Keď ani nie tak veľmi dávno vyšiel v našom časopise príležitostný článok *Pilier slovenskej jazykovedy*, ktorý napísal Juraj Furdík o nedožitej osemdesiatke prof. Eugena Paulinyho (Slovenská reč, 57, 1992, s. 321 – 324), málokto z jazykovednej obce mohol tušiť, že onedlho sa aj autor tohto príspevku dostane medzi tých bádateľov, u ktorých si slovenskí jazykovedci budú pripomínať nedožitú jubileá. A predsa je to krutý fakt. 7. augusta 2002 po ťažkej chorobe vo veku nedožitých šesťdesiatich siedmich rokov skonal prof. PhDr. Juraj Furdík, CSc. Azda práve preto, že tak dlho statočne vzdoroval zákernej chorobe, jeho smrť nás mnohých zaskočila. Doteraz ju len ťažko berieme na vedomie. Zomrel vynikajúci vysokoškolský pedagóg a vedec par excellence, osobnosť, v ktorej sa obdivuhodne spojil tvorivý, jasnozrivý intelekt so skromnosťou, láskavým chápaným prístupom k mladším kolegom, s kritickou náročnosťou nielen voči iným, ale predovšetkým voči sebe. Symbióza vlastností nevelmi častá. Dnes ešte ani nie sme schopní plne si uvedomiť a do dôsledkov domyslieť, čo jeho odchod znamená. Fyzickú neprítomnosť (nie však plodov vedeckej práce) profesora Juraja Furdíka bude slovenská veda, naše vysoké školstvo aj celá naša kultúra pociťovať s odstupom času stále naliehavejšie. Veď Slovensko nemá veľa osobností formátu Juraja Furdíka, naopak, má ich veľký nedostatok.

Čím všetkým sa Juraj Furdík zapísal do jazykovednej slovakistiky, slavistiky, konfrontačného slovensko-maďarského bádania, do všeobecnej jazykovedy, a to doma aj v kontexte jazykovedy v medzinárodnej dimenzii? Vďaka čomu sa stal takým výrazným predstaviteľom dnes už staršej strednej generácie lingvistov, ktorým boli Ján Stanislav, Eugen Pauliny, Jozef Ružička, Jozef Štolc alebo o niečo mladší Ján Horecký, Vincent Blanár, Rudolf Krajčovič učiteľmi alebo školiteľmi?

Juraj Furdík si svoj vedecký životopis budoval pozvoľna, krok za krokom, ale cieľavedome a sústredene. Nesporne pozitívnu úlohu zohral uňho solídny základ získaný už vysokoškolským štúdiom. Rodák z Bratislavy štúdium slovenčiny a maďarčiny absolvoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v rokoch 1953 – 1958 (využil tu aj možnosť prehĺbiť si slavistický rozmer svojej aprobácie štúdiom poľštiny a srbochorvátčiny). Ďalší osud J. Furdíka je už napevno zviazaný s východným Slovenskom: jeho pracovné začiatky v r. 1958 sú na dnešnej Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity (toto pomenovanie fakulta dostala po viacerých inštitucionálnych zmenách svojho vyše štyridsaťročného jestvovania). Tu sa J. Furdík oženil a tu našiel prikladné rodinné zázemie. V tvorivom ovzduší, ktorým je Katedra slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity či predtým Univerzity P. J. Šafárika dlhodobo známa, sa J. Furdík postupne vypracoval na vynikajúceho vysokoškolského pedagóga a vedca (PhDr. 1968; CSc.

1973 externe na FF UK v Bratislave; docentúra 1977; profesúra 1996). Často prednášal okrem domáceho prostredia vo všetkých pobočkách Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV na Slovensku, známe sú jeho fundované prednášky na letných seminároch Studia Academica Slovaca, celé desaťročia bol pravidelným prednášateľom na Letnej škole slovanských štúdií v Prahe. Širšie slovanské aj neslovanské jazykovedné publikum na Slovensku, v bývalom Česko-Slovensku aj v zahraničí poznalo Juraja Furdíka z vystúpení na početných domácich a medzinárodných konferenciách a zo zborníkových aj časopiseckých publikácií. Od založenia Medzinárodnej komisie pre výskum slovtvorby slovanských jazykov pri Medzinárodnom komitáte slavistov v r. 1995 bol jej aktívnym členom a účastníkom všetkých jej medzinárodných podujatí (výsledky z nich sú publikované v šiestich zborníkoch). Pri oslavách 200. výročia založenia Viedenskej univerzity v r. 1999 sa prof. Jurajovi Furdíkovi dostalo cti (ako jedinému zo Slovenska) predniesť príspevok o doterajších výsledkoch slavistického výskumu na Slovensku.

Knižné, časopisecké a zborníkové vedecké publikácie Juraja Furdíka napospol nesú stopy vysokej erudovanosti svojho tvorca. Vyznačujú sa závažnosťou riešených problémov, vždy jasne formulovaným teoretickým východiskom, originálnym uhlom pohľadu na skúmanú problematiku, častým podopieraním kvalitatívnej interpretácie kvantitatívnymi údajmi a ich analýzami. To všetko zaručuje jeho prácam objavnosť, priekopnícky charakter a vysokú mieru inšpiratívnosti pre iných bádateľov. Keď J. Furdík meškával s termínmi odovzdania sľúbených príspevkov do redakcií našich časopisov (občas tým privádzal redaktorov až do zúfalstva), bolo to iba pre veľkú sebakritickosť, neschopnosť vypustiť z rúk prácu nedotvorenú, do detailov nevybrúsenú, ktorá by nespĺňala všetky vysoké kritériá, ktoré sám na vedecké publikácie kládol.

Dominantnou oblasťou záujmu J. Furdíka je tvorenie slov a popritom morfológia a lexikológia, disciplíny výskumne úzko súvisiace so slovtvornou rovinou. Pri riešení viacerých problémov však Furdíkov pohľad presahoval do iných oblastí (väzne slovo povedal aj o syntakticko-sémantickej interpretácii slovtvorných štruktúr) a najmä v poslednom desaťročí autor hľadal a úspešne odhaľoval princípy riadiace synergické pôsobenie zložiek celého jazykového systému. K problémom, ktoré sa všeobecne pokladajú za otvorené, neuspokojivo riešené, sa J. Furdík opätovne vracal, pokúšal sa (treba opäť povedať, že úspešne) posunúť ich riešenie na vyššiu úroveň. Z tohto hľadiska významný moment predstavuje Furdíkova monografia *Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie* (1993), v ktorej sa mu podarilo dotvoriť do syntetizovanej podoby svoje predtým už publikované početné čiastkové výskumy a poznatky o rozličných stránkach slovtvornej motivácie a zároveň ich predstaviť v novom svetle. Podal tu zovretý a pritom komplexný obraz o úlohe slovtvornej motivácie vo význame individuálneho slova ako prvku systému slovnej zásoby aj konkrétneho textu, o štylistickej a komunikačnej funkcii slovtvornej motivácie, o slovtvorne motivovanom slove ako jazykovom znaku. Jazykové funkcie slovtvornej motivácie J. Furdík

vhodne zasadil do semiotického a filozofického rámca. Medzi najvýznamnejšie bádateľské výsledky J. Furdíka patrí téza o vzťahu motivovaných a nemotivovaných slov ako o cyklickom procese a charakterizácia demotivačného cyklu (od nemotivovaných slov z jadra slovnej zásoby sa odvodzujú motivované slová, zo začiatku formálne aj významovo späť so svojim motivujúcim slovom, postupne sa sémantická súvislosť motivácie zoslabuje, resp. stráca, aby sa potom takéto slovo stalo motivantom pre ďalšie motivované slová, motiváty).

Ďalším oceňovaným vkladom do poznatkovej bázy slovenskej jazykovedy je Furdíkovo identifikovanie funkcií slovotvorby v jazyku, lapidárne formulované v *Dynamike slovnej zásoby súčasnej slovenčiny* (1989; predtým 1984): „slovotvorba vo vzťahu k slovnej zásobe ako celku spĺňa funkciu systemizátora, vo vzťahu k novoutvoreným slovám funkciu integrátora, vo vzťahu lexikálnych jednotiek k viacslovným pomenovaniám funkciu sémantického kondenzátora, vo vzťahu k prevzatým slovám funkciu adaptátora“. Takýchto lapidárne vyjadrených právd sa nájde v prácach J. Furdíka viac. Od funkcií slovotvornej motivácie v poslednom čase pokročil J. Furdík až k objasneniu miesta slovotvornej motivácie medzi inými typmi lexikálnej motivácie (porov. *Motywacja slowotwórcza między innymi typami motywacji leksikalnej*, 2000). Myšlienku J. Dolníka (1990), že poznať motiváciu slova značí vedieť odpovedať na otázku, prečo istá forma vyjadruje daný význam, posúva J. Furdík ďalej. Podľa neho ústrednou otázkou nasmerovanou na lexému nie je „Čo je X?“ ale „Prečo sa X nazýva práve tak?“. Na takto postavenú otázku nachádza odpovedať v uznaní výraznej rozrôznenosti lexikálnej motivácie na celý súbor motivácií: základné – špecializované (fónická, imitatívna) motivácie; morfológická, sémantická, slovotvorná motivácia; ...syntaktická, frazeologická, onymická motivácia... dodatkové, pragmatické, expresívne a ďalšie motivácie.

Juraj Furdík povedal zásadné slovo aj o diachronicky orientovanej slovotvorbe. Genéze slovotvorných prostriedkov slovenčiny a ich fungovaniu v obdobiach, ktoré sú míľnikmi vo vývine slovenského spisovného jazyka, venoval niekoľko štúdií aj knižnú monografiu *Zo slovotvorného vývinu slovenčiny* (1971). Večná škoda, že nedostatok edičnej veľkorysosti nedovolil, aby do nej autor mohol zaradiť aj metodologicky, tematicky a časovým záberom súvisiace štúdie publikované v menej prístupných zborníkoch UPJŠ *O tvorení názvov deja a výsledku deja v štúrovskom období*, 1968 a *O tvorení niektorých deverbatív v matičnom období*, 1969. Kniha obsahuje („iba“) výklad o metodologických východiskách a konkrétnom autorovom výskumnom postupe a kapitoly *Tvorenie dejových substantív na rozhraní XIX. a XX. storočia*; *O niektorých tendenciách v slovotvornom vývoji slovenčiny po roku 1918*. Celý komplex citovaných prác je cenný presvedčivým metodologickým prístupom, analýzou bohatého materiálu aj výsledkom, ktorým je obraz o kryštalizácii slovotvorných typov deverbatívnych slovotvorných kategórií v slovenčine. Tento

v slovenskej jazykovede vzácny, ojedinelý prístup J. Furdíka, žiaľ, zatiaľ nenašiel nasledovateľov a pokračovateľov.

Z posledného desaťročia z podobne orientovaného výskumu pripomeňme ako významný vedeckovýskumný výsledok Juraja Furdíka spracovanie slovotvorných zmien v knižke *Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Slovenský jazyk* (1998, s. 52 – 68), teda v knihe zo série monografií venovaných opisu premien a zmien v jednotlivých slovanských jazykoch za obdobie 1945 – 1995. (Koordínátor celého medzinárodného projektu riešeného v rámci príprav k XII. medzinárodnému zjazdu slavistov v Krakove 1998 bol J. Gajda z Opolskej univerzity, Poľsko; koordinátor spoluriešiteľov slovenskej časti projektu bol J. Bosák.) Časť spracovaná J. Furdíkom zahŕňa proces ustáľovania slovotvornej normy v slovenčine po vzniku časopisu *Slovenská reč* po r. 1932, teda po rozkolísanosti súvisiacej s náhlym rozšírením funkčného priestoru slovenčiny po roku 1918. Autor tu podáva aj na základe výsledkov slovotvorných opisov iných autorov z posledných desaťročí uplynulého storočia hlavné charakteristiky v nominačných postupoch (slovotvorba verzus preberanie slov, sémantické tvorenie, združené pomenovania), vo vlastných slovotvorných postupoch (sufixácia, prefixácia, kompozícia atď.), v slovotvorných útvaroch aj slovotvorných prostriedkoch. Podal tak plastický, dynamiku zachytávajúci obraz slovotvorných javov a procesov prebiehajúcich až do našich dní.

Inšpiratívne sú aj práce Juraja Furdíka porovnávacieho, konfrontačného a typologického charakteru, nadväzujúce najmä na štúdiu M. Dokulila z r. 1963, v ktorej tento nedávno v deväťdesiatke zosnulý veľikán českej derivatológie rozpracoval možné metódy konfrontačného výskumu slovanských jazykov. Štúdiá si zachováva aktuálnosť okrem iného aj preto, lebo Dokulilov projekt nenašiel zatiaľ realizátorov. J. Furdík publikoval v zahraničí aj doma štúdiu o konfrontácii slovotvorných systémov v slovanských aj neslovanských jazykoch, osobitne na materiáli nemčiny a slovenčiny (1986, 1991, 1993). V inej konfrontačnej štúdii J. Furdík pokladá za vhodné tertium comparationis pomenovanie (porov. *Onomaziologické symetrie a asymetrie v slovanských jazykoch*, 1995). Pre budúcnosť, dúfajme, početnejších bádateľov v oblasti bilingválnych štúdií môžu byť dobrou inšpiráciou Furdíkove štúdie *Gramatický rod a zhoda v slovenčine a maďarčine*, 1977 a štúdiá o slovenských ekvivalentoch niektorých typov kompozít v maďarčine, 1975. Štúdiom rozličných aspektov bilingvizmu je veľmi aktuálne, Slovensko je jeho prirodzeným prostredím, mohlo a malo by byť aj prirodzeným „konzumentom“ takto orientovaného výskumu.

V prácach Juraja Furdíka môžu nájsť poučenie nielen autori tradične zaškatulkovaní ako bádatelia v oblasti výskumu súčasného spisovného jazyka. Vychádzajú z presvedčenia, že lexikálne prevzatia treba nielen registrovať, ale aj z rozličných strán analyzovať a kvalifikovať, vytvoril J. Furdík klasifikáciu lexikálnych hungarizmov v slovenčine (najmä v slovenských nárečiach) založenú na diferenciacii podľa adaptačných typov mechanizmov – fónickej, morfolologickej, slovotvor-

nej a sémantickej adaptácie (*Integračné procesy pri lexikálnych prevzatiach*, 1994). Vo vysokoškolskej učebnici lexikológie spracoval J. Furdík oddiel o slove a jeho významovej štruktúre zahŕňajúci i základné problémy lexikálnej sémantiky (1980). Do vysokoškolskej učebnice morfológie prispel pozoruhodnou systemizáciou adjektív a adverbíí (1984; 2. vyd. 1987).

V bilančnej (i keď nevyhnutne iba kusej) úvahe nemožno nespomenúť Furdíkove žičlivé hodnotiace slová o všetkom pozoruhodnom a cennom, čo vytvorili iní slovenskí jazykovedci a čo znamená cenný vklad do slovakistiky i jazykovedy vôbec. Tento aspekt jeho osobnosti aj jeho poznanie a usúvzťažňovanie širokých súvislostí jazykovedných poznatkov, ktoré vniesli do poznatkovej bázy jazykovedy slavisťi aj bádatelia v oblasti neslovanských jazykov v rozličných krajinách, poznáme dobre najmä z Furdíkových posudkov kvalifikačných prác a z rozhl'adových štúdií (z posledných publikovaných prác porov. napr. *Súčasný stav výskumu slovanskej slovtvorby*, Slovenská reč, 66, 2001). Dnes, keď sme nielen v našej spoločnosti, ale aj v našej vednej disciplíne svedkami toho, že partneri diskusií, dialogickej komunikácie v skutočnosti často nedokážu viesť plodnú diskusiu a polemiku práve preto, že nedisponujú schopnosťou navzájom sa vypočúť, vnímať bez apriórneho filtra, a teda nie sú ani schopní oceniť to pozitívne a racionálne v názore partnera v diskusii (či častejšie „protivníka“), žiada sa vyzdvihnúť ako vlastnosť J. Furdíka hodnú nasledovania – jeho schopnosť toho, čo by sme nazvali „empatia vo vede“. Je to schopnosť nielen kritizovať, ale v rámci kritického hodnotenia aj schopnosť oceniť to, čo je pozitívne na názore bádateľa, s ktorým polemizuje. Ako príklad za všetky spomeňme diskusiu o pojmoch produktivity v slovtvorbe a v morfológii (medzi účastníkmi Furdík, 1981; Dvonč, 1984; Dolník 1993; Furdík 2002). Naostatok citovaná štúdia, príspevok do jubilejného zborníka na počesť L. Dvonča (2002), pravdepodobne posledná, rozlúčková doma publikovaná Furdíkova štúdia, je návratom k téme vzťahu slovtvorného a skloňovacieho systému. J. Furdík v tomto bravúrnem syntetizujúcom pohľade reaguje na svoju dávnejšiu polemiku s L. Dvončom o vzťahu obidvoch spomínaných produktív, kde na príklade pohybu slov medzi vzormi *dlaň* a *kosť* obhajoval dialektický vzťah medzi slovtvornou a morfológickou produktivitou skloňovacieho vzoru (typu). Oceňuje racionálne jadro Dvončovho postoja, prináša nové argumenty v prospech kvalitatívnej odlišnosti oboch produktív. Vlastne presnejšie povedané receptivity skloňovacieho typu, lebo ide tu o schopnosť skloňovacieho typu prijímať lexémy, nie ich tvoriť. Nová argumentácia doviedla J. Furdíka k potrebe navrhnúť nový termín *receptivita* skloňovacieho typu. Ako neraz v iných príspevkoch, J. Furdík aj v tejto štúdií zvyšuje presvedčivosť svojej (kvalitatívnej) analýzy kvantitatívnou interpretáciou. Vysvetľuje ňou zdanlivý rozpor medzi nízkym počtom substantív v „produktívnom“ type *dlaň* (770 slov) a oveľa väčšou početnosťou údajne „neproduktívneho“ typu *kosť* (4622, počty uvádza podľa Mistríka, 1995).

Isto by bolo užitočné spomenúť termíny, ktorými J. Furdík obohatil slovenskú jazykovednú teóriu. Bolo by treba poukázať aj na ďalšie štúdie, ktorými J. Furdík reprezentuje slovenskú jazykovedu na medzinárodnom fóre (osobitne na už spomenutých medzinárodných konferenciách organizovaných Medzinárodnou komisiou pre výskum slovo tvorby slovanských jazykov pri MKS – okrem už spomenutých štúdií porov. *Synergická povaha slovo tvornej motivácie*, Magdeburg, 1999; *Slovanská slovo tvorba z hľadiska všeobecnej jazykovedy*, Innsbruck, 2000; *K onomaziologickej štruktúre slovo tvorne motivovaného slova*, Lutherstadt Wittenberg, 2001; 2002). Naostatok spomenutá štúdia, ktorá vyšla v zborníku *Slavische Wortbildung. Semantik und Kombinatorik* (2002) rieši večný problém vzťahu slovo tvorného, lexikálneho významu a onomaziologickej štruktúry. Do ternárnej onomaziologickej štruktúry, konkrétne do onomaziologickeho spoja, ako tretieho člena odporúča J. Furdík umiestňovať skryté, implicitné sémy, ktoré nie sú vyvoditeľné z vlastnej dvojčlennej slovo tvornej stavby pomenovania a štruktúry onomaziologickej báza – onomaziologický príznak. Nadviazal pritom nielen na Dokulilovu onomaziologickú teóriu (1962), ale aj na semiologickú analýzu podloženú koncepciu Ludovíta Nováka začiatok – stred – koniec.

Smrť zastihla Juraja Furdíka uprostred tvorivej práce. Nie div, že niektoré jeho práce ostali iba v podobe projektov, ktoré sa zatiaľ nepodarilo realizovať. Spomeňme z nich hlavne metodologicky jasne domyslenú aj na viacerých domácich fórach už predstavenú koncepciu nového typu slovo tvorného slovníka. Po prvý raz to bolo na konferencii *Metódy výskumu a opisu lexiky slovanských jazykov*, 1990; naposledy na konferencii *Lexikographica '99. Žiaľ*, autor už nestihol dodať redaktorom zborníka (2001) písaný variant svojho príspevku. Veríme, že kolegom z Katedry slovenského jazyka a literatúry z FF PU a z vydavateľstva Nauka (Gustáva Moška) sa podarí dielo v intenciách autora dopracovať a vydať.

Nielen slovenskej vede, ale predovšetkým slovenskému vysokému školstvu bude veľmi chýbať pôsobenie profesora Juraja Furdíka ako vynikajúceho vysokoškolského pedagóga, ktorý naučil mnohých študentov a doktorandov tvorivej vedeckej práci. Iba žalosťne negativistický vzťah všetkých slovenských politických garnitúr po novembri 1989 k školstvu a vede (len slovná, fakticky však nulová podpora týmto sféram) spôsobuje, že pozitívne výsledky cennej, namáhavej a záslužnej práce J. Furdíka v tejto oblasti nedosiahli ešte väčší efekt, nie sú ešte očividnejšie, ako by to bolo možné a žiaduce. Viacerí jeho doktorandi pôsobia (isto aj z ekonomických dôvodov) v zahraničí, niektorí sa možno do vedy už nevrátia.

Redakcia časopisu *Slovenská reč*, kolegovia zo všetkých vysokých škôl Slovenska, z Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV (s viacerými pracovníkmi J. Furdík úzko spolupracoval, niekoľko funkčných období bol členom vedeckej rady JÚĽŠ SAV, bol aj dlhoročným členom redakčnej rady SR), vyslovujú profesorovi PhDr. Jurajovi Furdíkovi poďakovanie za všetku prácu, ktorú vykonal v prospech výskumu sloven-

činy ako spisovného a národného jazyka a pre výskum vzťahov slovenčiny k iným slovanským a neslovanským jazykom. Vďaka patrí aj členom rodiny nášho zosnulého kolegu a priateľa – milujúcej obetavej manželke Valike aj obidvom synom Karolovi a Petrovi a ich rodinám, ktorí všetci vytvárali Jurajovi Furdíkovi priaznivé ovzdušie na vedeckú prácu. Syn Karol prinášal otcovi lingvistovi osobitnú radosť aj svojou blízkou profesijnou orientáciou. Vzájomná spolupráca otca a syna ostala zväčša iba v začiatkoch...

Češť pamiatke Juraja Furdíka, vzácneho človeka a vedca!

Klára Buzássyová

Súpis prác profesora Juraja Furdíka za roky 1995 – 2002

Táto bibliografia nadväzuje na Súpis prác doc. Juraja Furdíka za roky 1985 – 1994 od L. Dvonča, ktorý vyšiel v Slovenskej reči, 60, 1995, s. 243 – 246. Pripájame literatúru o J. Furdíkovi.

1995

Onomaziologické symetrie a asymetrie v lexike slovanských jazykov. – Jazykovedný časopis, 46, 1995, s. 74 – 81, rus. res. s. 82.

„Zákonnosť jednotlivého“ v slovanskej lexike. – Slavica Slovaca, 30, 1995, s. 122 – 127, angl. res. s. 127.

Žáner a text – balada v umeleckom texte (O dvoch prózach Jána Johanidesa) – Romboid, 30, 1995, č. 3, s. 58 – 65 (spoluautorka V. Žemberová).

Slovo v próze Petra Karvaša. – Slovenská literatúra, 42, 1995, s. 260 – 266 (spoluautorka V. Žemberová). – Znovu publikované: In: Osobnosť a dielo Petra Karvaša. Red. M. Jurčo. Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, mesto Banská Bystrica 1996, s. 29 – 34.

Metodologické problémy tvorby slovotvorného slovníka slovenčiny. – Zápisník slovenského jazykovedca, 14, 1995, s. 32 – 33 (tézy prednášky konanej dňa 25. 4. 1995 v Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Bratislave).

1996

Jazykový status slovotvorne motivovaného slova. – In: Studia Philologica. 3. Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Šafarikanae. Red. Z. Stanislavová et al. Prešov, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Pedagogická fakulta v Prešove 1996, s. 48 – 55, angl. res. s. 55 – 56.

Interlanguage onomasiological symmetries and asymmetries. – In: Societas Linguistica Europaea. Universals versus Preferences. 29th Annual Meeting. University of Klagenfurt. September 4 – 8 1996, s. 12 (abstrakt).

1997

Slovenská reč, 67, 2002, č. 6

Náčrt vývinu slovtvorby za posledných 50 rokov. – Jazykovedný zápisník, *16*, 1997, s. 31 – 32 (tézy prednášky konanej 27. 11. 1997 v pobočke Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Banskej Bystrici).

Hruntovna leksykohrafična pracia. [Taranenko, O. O.: Novyj slovnyk ukrajinskoji movy (konceptija i pryncypy ukladaňna slovnyka). Kyjiv – Kamienec-Podil'skyj 1996.] – In: *Dukľa*, *45*, 1997, č. 3, s. 63 – 65 (rec., spoluautor M. Štec).

1998

Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Slovenský jazyk. Red. J. Bosák. 1. vyd. Opole, Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej 1998. 172 s. (spoluautori J. Bosák, K. Buzássyová, S. Ondrejovič, I. Ripka, J. Sabol, D. Slančová, E. Tibenská).

Ref.: 1. Dudok, M.: Slovački jezik na kraju XX veka. – Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku (Nový Sad, Juhoslávia), *41 – 42*, 1998, vyd. 2000, s. 175 – 176. – 2. Findra, J.: Prezentácia slovenčiny ako dynamicky fungujúceho systému. – Jazykovedný časopis, *50*, 1999, s. 37 – 41.

Slawische Wortbildung vom Aspekt der allgemeinen Sprachwissenschaft. – In: XII Międzynarodowy Kongres Slawistów Kraków 27. VIII – 2. IX 1998. Strzeszczenia referatów i komunikatów. Językoznawstwo. Red. J. Rusek – J. Siatkowski – Z. Rusek. Warszawa, Wydawnictwo Energeia 1998, s. 238.

Motivačná intencia slova. – Slovenská reč, *63*, 1998, s. 321 – 329.

O slovtvorných výskumoch na fakultách PU (1. časť). – Prešovská univerzita – periodikum Akademickej obce Prešovskej univerzity, *2*, 1998, č. 5 – 6, s. 9.

O slovtvorných výskumoch na fakultách PU (2. časť). – Prešovská univerzita – periodikum Akademickej obce Prešovskej univerzity, *2*, 1998, č. 7, s. 11.

1999

Synergetická povaha slovtvornej motivácie. – In: Neue Wege der slavistischen Wortbildungsforschung / Nowyje puti izučenija slovoobrazovanija slavianskich jazykov. Tagung der internationalen Kommission für slavische Wortbildung. Magdeburg 9. – 11. 10. 1997. Red. R. Beletschnikow. Frankfurt am Main, Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften 1999, s. 73 – 82.

Zur Entwicklung der slowakischen Wortbildung in den Jahren 1780 – 1914. – Wiener Slawistisches Jahrbuch, *45*, 1999, s. 29 – 40.

V znamení oslobodenej empatie. Profesor Ján Sabol šesťdesiatročný. – Jazykovedný časopis, *50*, 1999, s. 53 – 56. – Ďalšie autorove jubilejné články pri tej istej príležitosti: Výraz a význam v ľudskom živote. (K životnému jubileu prof. PhDr. Jána Sabola, DrSc.) – Prešovská univerzita – periodikum Akademickej obce Prešovskej univerzity, *3*, 1999, č. 1 – 2, s. 14. – Jazyk, výraz, význam, duch (Prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc., šesťdesiatročný). – Verbum, *10*, 1999, s. 109 – 111.

2000

Motywacja słowotwórcza między innymi typami motywacji leksykalnej. – In: Słowotwórstwo a inne sposoby nominacji. Materiały z 4. konferencji Komisji Słowo-

tórstwa przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Katowice 27. – 29. września 2000 r. Red. K. Kleszczowa – L. Saliński. Katowice, Wydawnictwo Onoma 2000, s. 59 – 62.

Slovenská slovo tvorba z hľadiska všeobecnej jazykovedy. – In: Wortbildung interaktiv im Sprachsystem – interdisziplinär als Forschungsgegenstand / Slovoobrazovanie v jeho otnošenijach k drugim sferam jazyka. Materialien der 3. Konferenz der Kommission für slawische Wortbildung beim internationalen Slawistenkomitee. Innsbruck 28. 9. – 1. 10. 1999. Igor Stepanovič Uluchanov zum 65. Geburtstag. Red. I. Ohnheiser. Innsbruck, Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck 2000, s. 7 – 10.

O vývine názorov Jána Horeckého na slovo tvorbu. – In: Človek a jeho jazyk. 1. Jazyk ako fenomén kultúry. Na počesť profesora Jána Horeckého. Red. K. Buzássyová. Bratislava, Veda 2000, s. 331 – 338.

Z posudkov recenzentov. – In: Horecký, J.: O jazyku a štýle kriticky aj prakticky. Prešov, Náuka 2000, obálka s. 2.

Z posudku recenzentov. – In: Liptáková, E.: Okazionalizmy v hovorenej slovenčine. Prešov, Náuka 2000, obálka s. 2.

2001

Z posudkov recenzentov. – In: Kesselová, J.: Lingvistické štúdie o komunikácii detí. Prešov, Náuka 2001, obálka s. 2.

Súčasný stav výskumu slovanskej slovo tvorby. – Slovenská reč, 66, 2001, s. 52 – 56.

2002

K onomaziologickej štruktúre slovo tvorne motivovaného slova. – In: Slavische Wortbildung. Semantik und Kombinatorik. (Materialien der 5. Internationalen Konferenz der Kommission für slavische Wortbildung beim Internationalen Slavistenkomitee Lutherstadt, Wittenberg 20. – 25. September 2001). Red. Svetlana Mengelová. Münster – Hamburg – London, LIT Verlag 2002, s. 113 – 123.

Slovo tvorný slovník slovenčiny – softvérové riešenie. – Varia 9. Zborník materiálov z IX. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra – Piesok 1 – 3. december 1999). Red. M. Nábělková – M. Šimková. Bratislava, Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV 2002, s. 305 – 316 (spoluautor K. Furdík).

Redakčná činnosť

Slovenská reč, 60, 1995 – 63, 1998 (člen red. rady).

Uličný, F.: Dejiny osídlenia Užskej župy. 1. vyd. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikanae. Monographia. 12. (ASPh 66.) 1995. Prešov, Filozofická fakulta v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 1995. 356 s. + mapová príloha (člen red. rady).

Literatúra

Sabol, J.: Súpis prác členov Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Prešove za roky 1959 – 1973. – In: Jubilejný zborník k 15. výročiu založenia Filozofickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. (Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikanae.) Red. M. Ričalka et al. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1977, s. 123 – 125 (súpis prác J. Furdíka za roky 1966 – 1973).

Furdík, Juraj. – In: Mareková, C.: Bibliografia publikačnej činnosti vedeckých a pedagogických pracovníkov FF v Prešove UPJŠ v Košiciach. 1974 – 1975. Prešov, Ústredná knižnica Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, vysunuté pracovisko v Prešove 1979, s. 20 – 21 (súpis prác J. Furdíka za roky 1974 – 1975).

Sabol, J.: Súpis prác členov Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Prešove za roky 1974 – 1981. – In: 25 rokov Filozofickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. 1959 – 1984. Red. M. Štec. Prešov, Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach 1984, s. 157 – 159 (súpis prác J. Furdíka za roky 1974 – 1981).

Buzássyová, K.: Na päťdesiatku Juraja Furdíka. – Slovenská reč, 50, 1985, s. 234 – 236.

Dvonč, L.: Súpis prác doc. Juraja Furdíka za roky 1958 – 1984. – Slovenská reč, 50, 1985, s. 236 – 241.

Sabol, J.: Životné jubileum docenta Juraja Furdíka. – Jazykovedný časopis, 36, 1985, s. 174 – 175 (k 50. narodeninám).

Oravcová, A.: Autorský register časopisu Slovenská reč 1, 1932/1933 – 50, 1985. Bratislava, Veda 1986 (príl. čas. Slovenská reč, 51, 1986), s. 17, 58, 82 (záznam prác J. Furdíka uverejnených v r. 1967 – 1981 v Slovenskej reči).

Sabol, J.: Životné jubileum doc. PhDr. Juraja Furdíka, CSc. – Spravodaj Univerzity P. J. Šafárika, 17, 1986, č. 7 – 8, s. 12 – 13 (k 50. narodeninám).

Furdík Juraj. – In: Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1925 – 1975). Martin, Matica slovenská 1987, s. 219 – 222, opravy a doplnky (príl.), s. 7 (súpis prác J. Furdíka za roky 1958 – 1975).

Furdík, Juraj. – In: Encyklopédia jazykovedy. Sprac. J. Mistrík s kolektívom autorov. Bratislava. Obzor 1993, s. 151 – 152 (heslo).

Buzássyová, K.: Životné jubileum Juraja Furdíka. – Jazykovedný časopis, 46, 1995, s. 150 – 152 (k 60. narodeninám)

Dvonč, L.: Súpis prác doc. Juraja Furdíka za roky 1985 – 1994. – Slovenská reč, 60, 1995, s. 243 – 246.

Oravcová, A.: Autorský register časopisu Slovenská reč 51, 1986 – 60, 1995. – Slovenská reč, 60, 1995, s. 351, 369 (záznam prác J. Furdíka uverejnených v r. 1988 – 1992 v Slovenskej reči).

Sabol, J.: Životné jubileum doc. PhDr. Juraja Furdíka, CSc. – Slovenská reč, 60, 1995, s. 241 – 243 (k 60. narodeninám).

Juraj Furdík. – In: Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1976 – 1985). Bratislava, Veda 1997, s. 152 – 155 (súpis prác J. Furdíka za roky 1976 – 1985).

Juraj Furdík. – In: Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1986 – 1995). Bratislava, Veda 1998, s. 159 – 161 (súpis prác J. Furdíka za roky 1986 – 1995).

Zostavil Ladislav Dvonč

ROZLIČNOSTI

Obchodný reťazec – obchodná sieť. – Mohlo by sa zdať, že pomenovanie obchodný reťazec, ktoré sa dostalo a rozšírilo do bežnej komunikácie najmä preto, že sa veľa uvažuje o osobitnom zákone, je vlastne zbytočné, lebo tu už máme zaužívané pomenovanie obchodná sieť.

Pravda, aj pri neodbornom pozorovaní sa ukazuje, že tu nejde o pomenovanie toho istého javu, že nejde o synonymné pomenovania. Pomenovaním obchodná sieť sa dobre a zreteľne vystihuje, že ide o skupinu, súbor, sústavu obchodov či predajní, ktoré patria do jedného podniku, sú spravované jedným vedením a sú tak zoskupené horizontálne, na jednej úrovni. Pomenovaním obchodný reťazec sa má vystihnúť nie podriadenosť jednému vedeniu, ale postupná viazanosť istých útvarov v lineárnom usporiadaní.

Tento rozdiel sa v slovenčine dobre vyznačuje už obraznými pomenovaniami sieť a reťazec. Už bežná predstava siete naznačuje, že tu ide o viacero prvkov (prinajmenšom o tri), ktoré sú navzájom pospájané asi tak ako uzly na rybárskej sieti. Pospájaním uzlov tu vznikajú oká. Preto sa slovom sieť, pravda, s istou dávkou obraznosti (v jazykovede tu hovoríme o prenášaní významu), zrozumiteľne označuje aj spomínaná skupina obchodov či predajní.

Podobným spôsobom – obrazne či prenesením významu – možno využívať aj slovo reťazec. Už pôvodná predstava, že reťaz je postupné, ale do istej miery voľné pospájanie ohniviek, dáva možnosť obrazného použitia. Napr. ako ľudská reťaz sa dá označiť rad ľudí držiacich sa za ruky alebo okolo pliec obopínajúci nejaký objekt. Napr. strom, pomník alebo celý komplex (povedzme ako nedávno Spišský hrad).

Na formálne vyjadrenie spätosti, ale zároveň aj na odlišenie sa oddávna využíva prípona -ec: tak ako popri konkrétnom slove stĺp máme menej konkrétnu a mierne obraznú podobu stĺpec (napr. v novinách), ale aj obraz – obrazec, vzor – vzorec, môžeme využiť aj dvojicu reťaz – reťazec.

Základný významový prvok – lineárne pospájanie prvkov – sa slovom reťazec vyjadruje primerane a zrozumiteľne. Môžeme pripomenúť napr. molekulový reťazec, atómový reťazec. To umožňuje pomenovať slovom reťazec aj také usporiadanie prvkov, ako je výroba, predaj a nakupovanie. Na rozdiel od obchodnej siete tu nejde o pomenovanie rovnoznačných prvkov, ale o zreteľne nadradené či podradené prvky a tým zároveň aj o naznačenie smeru obchodného procesu: od výrobcu k predajcovi a od neho ku kupujúcemu.

Napokon treba ešte upozorniť na prídavné meno obchodný, resp. na to, že tu ide o dva významy tohto slova. V spojení obchodná sieť sa prídavné meno vzťahuje

na podstatné meno obchod, preto možno použiť aj spojenie sieť obchodov, predajní. V spojení obchodný reťazec však nejde o vyjadrenie vzťahu k obchodom, predajníam, ale o naznačenie vzťahu k činnosti, k obchodovaniu.

Ani takéto významové vzťahy a rozdiely nie sú v slovenčine neznáme, nie sú nijako výnimočné, preto môžeme na záver konštatovať, že spojenie obchodný reťazec je normálne aj významovo správne, zreteľné, ľahko pochopiteľné a môže dobre slúžiť na označenie nového či novšieho prvku v organizácii a realizácii obchodnej činnosti.

Ján Horecký

OBSAH 67. ROČNÍKA SLOVENSKEJ REČI

Slovo	na	úvod
.....	.....	.....
3		
ŠTÚDIE A ČLÁNKY		
P. Žig o,	Konvergentné a divergentné tendencie vo vývine slovenčiny a češtiny	.....
5		
K. L i f a n o v,	Hierarchia kultúrnych jazykov v slovenských písomnostiach predkodifikačného obdobia	.....
19		
J. K a č a l a,	Genitívna kvantitatívna modifikácia gramatického podmetu	.....
65		
J. K e s s e l o v á,	Status spojok v sémantickosyntaktických vzťahoch spontánneho komunikátu dieťaťa	.....
129		
J. K r š k o,	Mikroštruktúrne vzťahy v onymii	.....
142		
M. Š i m k o v á,	Slovnodruhová príslušnosť vetných prísloviek	.....
193		
M. O l o š t i a k,	Skloňovanie anglických antroponým v slovenčine	.....
211		
M. I m r i c h o v á,	K niektorým slovotvorným tendenciám logoným	.....
225		
N. J a n o č k o v á,	O kosémii predponových slovies	.....
321		
E. S i č á k o v á,	Polyonymia, polysémia, homonymia a antonymia hydroným	.....

DISKUSIE A ROZHĽADY

- J. Dolník, K teoreticko-metodologickej diskusii o spisovnom jazyku
30
- H. Čertíková, Vetná intonácia v Slovenskom rozhlase
74
- S. Ondrejovič, Intonácia slovenskej vety a médiá
77
- E. Králik, Nad novým slovníkom maďarských prevzatí v slovenčine
81
- J. Dolník, Súčasnosť a perspektívy slovakistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského
153
- K. Buzássyová, Vzťah Eugena Paulinyho k dynamike slovnej zásoby
158
- J. Mlacek, Niekoľko fragmentov z pôsobenia Eugena Paulinyho na Filozofickej fakulte UK
163
- J. Pekarovičová, Slovenčina ako cudzí jazyk v kontexte slovakistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského
169
- F. Ruščák, Dimenzie vnímania lingvistických polemík
235
- L. Ďurovič, Štúrova Nauka reči slovenskej z perspektívy začiatku XXI. storočia
342

SPRÁVY A RECENZIE

XI. kolokvium mladých jazykovedcov. T. Gamratová – M. Hovančík

36

Zborník o modlitbe. S. Ondrejovič

40

Zásadný príspevok k počítačovému spracovaniu slovenského jazyka. J. Bosák

44

Slovenské tírpačky priezviská v Maďarsku. R. Ondrejková

46

Sympóziu k 80. výročiu slovakistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského.
M. Koncová

92

Medzinárodné kolokvium o bilingvizme. M. Palcutová

96

VAŇKO, J.: The Language of Slovakia's Rusyns. Š. Švagróvský

100

KRŠKO, J.: Terénne názvy z Muránskej doliny. P. Žigo

102

Práca o vetných modeloch v slovenčine. S. Ondrejovič

182

Správa o činnosti Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV za rok 2001. M. Považaj

238

Nevšedné slovenské lingvistické dielo (Mlacek, J.: Tvary a tváre frazém v slovenčine). J. Dolník

243

Kronika anonymného notára kráľa Bela. Gesta Hungarorum. M. Majtán

.....
246

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L., MALENÍNSKÁ, J.: Slovník pomístních jmen v Čechách.
Úvodní svazek. P. Ž i g o

.....

248

KUCHAR, R.: Žilinská právní kniha (zápisy právních úkonů žilinských měšťanů).
J. H l a d k ý

.....

250

Slovensko-poľská spolupráca v jazykovede a onomastike v posledných dvoch desaťročiach.
M. M a j t á n

.....

349

BLANÁR, V.: Selecta linguistica et onomastica. I. R i p k a

.....

352

KRONIKA

Zomrel ruský slovakista L. N. Smirnov. S. O n d r e j o v i č

.....

49

Bibliografia slovakistických prác Leva Nikandroviča Smirnova (1956 – 2001). S. O n d r e j o v i č

.....

51

Životné jubileum slovakistky z Rumunska Dagmar Márie Anocovej. M. D u d o k

.....

61

Za profesorkou Emou Krošlákovou. K. V r l í k o v á

.....

105

Súpis prác profesorky Emy Krošlákovej za roky 1995 – 2001. L. D v o n ě

.....

106

Jubileum doktorky Jany Skladanej. J. M l a c e k

.....

111

Súpis prác doktorky Jany Skladanej za roky 1991 – 2001. L. D v o n ě

.....

115	Akademik	O. N. Trubačov	(1930 – 2002).	L. Králik
184	Spomienka	na Jozefa Lišku.	S. Ondrejovič	
186	Jubileá	vojvodinských slovakistov – jubileá slovakistiky vo Vojvodine.	J. Mlacek	
255	Súpis prác	prof. Miroslava Dudka	za roky 1974 – 2001.	L. Dvonč
267	Jubilant	Matej Považaj.	M. Pisárčiková	
279	Súpis prác	Mateja Považaja	za roky 1970 – 2001.	L. Dvonč
282	Na osemdesiatku	PhDr. Marty Marsinovej.	K. Buzássyová	
302	Jubileum	profesora Rudolfa Krajčoviča.	P. Žigo	
305	Na nedožitú	osemdesiatku profesora Jána Oravca.	S. Ondrejovič	
307	Šesťdesiatnik	Ján Kopina.	M. Šimková	
309	Súpis prác	Jána Kopinu	za roky 1971 – 2001.	L. Dvonč
311	Na osemdesiatku	Matildy Hayekovej.	K. Buzássyová	
316				

Jubileum	profesora	Juraja	Dolníka.	S. Ondrejovič
.....				
356				
K sedemdesiatke	profesora	Ábela Kráľa.	S. Glovňová	– M. Oľšiak
.....				
358				
Nedožitá	deväťdesiatka	Vlada	Uhlára.	M. Majtán
.....				
360				
Sto	rokov	od narodenia	Bela Letza.	J. Mlacek
.....				
361				
K životnému	jubileu	Karla	Sekventa.	M. Kupčihová
.....				
363				
Zavŕšené dielo	významného	jazykovedca	(Za Jurajom Furdikom).	K. Buzássyová
.....				
365				
Súpis	prác	Juraja Furdíka	za roky 1995	– 2001. L. Dvonč
.....				
371				

ROZLIČNOSTI

Novšie	pomenovanie	<i>úpadca.</i>	K.	Buzássyová
.....				
63				
<i>Pizzeria</i>		<i>a pizzéria.</i>	L.	Dvonč
.....				
126				
<i>Short</i>	<i>track</i>	–	<i>šortrek.</i>	J. Jacko
.....				
190				
<i>Celebrita</i>	–	mužský	rod?	J. Jacko
.....				
319				
<i>Obchodný</i>	<i>reťazec</i>	–	obchodná sieť.	J. Horecký
.....				

MENNÝ REGISTER 66. ROČNÍKA SLOVENSKEJ REČI

(Tučným typom sú vytlačené stránky prác uverejnených v rubrike ŠTÚDIE A ČLÁNKY a v rubrike DISKUSIE A ROZHĽADY.)

- Aleksiejenko, M. 124
 Almerová, A. 294
 Alvarado, S. 175, 179
 Ambruš, J. 342
 Andrik, P. 293
 Anettová, A. 290, 294
 Anocová, D. M. 61 – 62 (*o nej*),
 274, 275, 277
 Apresian, J. D. 183
 Babić, S. 269
 Bačvanska, M. 268
 Bajan, P. 116, 118
 Bajza, J. I. 109
 Bajzíkova, E. 92, 132, 136, 139,
 194, 195, 211, 265, 270,
 275, 275, 314
 Bakoš, M. 53
 Bala, V. 279
 Balák, I. 125
 Baláková, D. 122
 Baláž, P. 171, 172, 175, 177, 179
 Balážová, L. 125
 Ballay, J. 312
 Ballek, L. 315
 Balleková, K. 241
 Balowski, M. 124
 Baľšanová, E. 288
 Barková, V. 174
 Bartáková, J. 293
 Bartek, H. 342, 362
 Bartko, L. 294
 Bartoš, J. 170, 175, 177, 179,
 277
 Baštín, Š. 217
 Batthyanyová, A. 301
 Bauer, J. 5
 Bázlik, M. 175, 181
 Bekić, T. 273
 Beletschnikow, R. 372
 Benediková, L. 108
 Benka, M. 41
 Benko, V. 44 – 46 (*recenzia
 publikácie*), 231, 329
 Benkovičová, J. 294
 Beňová, J. 171, 177
 Beran, Z. 177
 Berger, K. H. 179
 Berneker, E. 185
 Bernolák, A. 52, 53, 57, 59, 116,
 118, 344
 Bernštejn, S. B. 51, 53, 57, 59
 184
 Blanár, V. 5, 56, 60, 86, 114,
 116, 123, 124, 143, 147,
 148, 150, 151, 158, 159,
 212, 251, 290, 302, 331,
 338, 339, 340, 352 – 355 (*o
 jeho knihe*), 365
 Bobiš, L. 286
 Bohuš, I. 349
 Böhmerová, A. 175, 179
 Boldocki, S. 270, 272
 Bopp, F. 343
 Borrmann, R. 285
 Boryš, W. 89
 Bosák, J. 5, 44 – 46, 94, 122,
 125, 158, 159, 230, 232,
 238, 239, 241, 242, 275,
 277, 290, 297, 332, 340,
 350, 368, 372
 Botík, J. 97
 Botíková, M. 97
 Botto, J. 347
 Braunšteinová, Z. 39
 Brezina, J. 317
 Brinkel, E. 179
 Bubák, J. 288
 Budovičová, V. 5
 Bujukliev, I. 175, 179
 Bulachovskij, L. A. 56
 Bunčák, P. 177
 Buzássyová, K. 5, 60, 63 – 64,
 94, 109, 123, **158 – 163**,
 204, 205, 230, 232, 238,
 240, 241, 242, 276, 278,
 290, 291, 294, 299, 300,
 301, 302 – 305, 316 – 318,
 365 – 371, 372, 373
 Buznová, V. 174, 175, 179
 Cambel, S. 82, 318, 362
 Ceplitis, L. K. 79
 Cichon, P. 96
 Čorić, B. 272
 Čabala, M. 171, 175, 179
 Čáni, I. 276, 277
 Čeho, P. 273
 Čelovský, T. 271
 Čermák, F. 245, 119, 332, 340
 Čertíková, H. **74 – 77**, 78
 Čičaj, V. 122
 Čorbová, V. 189
 Damborský, J. 318, 362
 Daniel, D. P. 118
 Darovec, M. 5, 171, 175, 177, 179
 Dmitrijev, P. A. 60
 Dobriková, M. 106, 118
 Dobrovský, J. 342, 343, 344
 Dokulil, M. 64, 368, 370
 Dolník, J. 5, 8, 12, 15, **30 – 35**,
 92, 93, 132, 139, **153 – 157**,
 177, 236, 243 – 246, 265,
 275, 276, 278, 290, 293,
 294, 321, 322, 329, 338,
 340, 356 – 358 (*o ňom*),
 367, 369
 Doležal, P. 342, 344, 346
 Domová, M. 119, 120, 123, 124
 Dorotjaková, V. 299
 Doruľa, J. 5, 60, 82, 108, 117,
 119, 120, 121, 122, 124,
 251, 274, 289, 291, 294, 296,
 Dratva, T. 174

- Druzgalová, E. 285
Dubníček, J. 293
Dudášová-Křiššáková, J. 349
Dudková, G. 279
Dudok, D. 255 – 266 (*o ňom*),
267, 268, 269, 270, 271,
272, 275, 277, 275, 277
Dudok, M. 61 – 62, 97, 99, 240,
241, 255 – 266 (*o ňom*),
267 – 279 (*súpis jeho prác*),
292, 372
Ducháček, O. 363
Duchková, S. 241
Duličenko, A. D. 60
Ďurčo, P. 106, 107, 108, 116,
118, 119, 120, 121
Ďurišin, D. 279
Ďurovič, Ľ. 196, 251, **342 - 348**
Dvonč, L. 105 – 111, 115 – 125,
126 – 128, 112, 164, 165,
189, 211, 213, 216, 217,
218, 236, 242, 267 – 279,
280, 282 – 301, 287, 291,
293, 298, 311 – 316, 369,
371 – 374
Dvončová, J. 5
Dvořák, P. 248
Eichler, E. 355
Einstein, A. 237
Ekkert, R. 114
Fabien, A. 41
Fábry, V. 293
Fándly, J. 106, 116, 315
Farkaš, P. 42
Fedák, M. 38, 241
Fekete, S. 274
Ferenčíková, A. 109, 120, 121,
239, 241, 242, 298, 300,
Figuli, M. 110
Filip, M. 255, 261, 271
Filipec, J. 290, 332, 340
Findra, J. 236, 290, 292, 299,
372
Fircáková, K. 124, 240
Fleischer, W. 143, 331
Flochová, M. 177
Fónagy, I. 79
Fontana, D. 131
Foster, E. M. 221
Franko, Š. 217, 304
Fromm, E. 132
Furdík, J. 163, 164, 194, 211,
321, 329, 365 – 371 (*o
ňom*), 371 – 374 (*súpis jeho
prác*)
Gáfríková, G. 115
Gagnaire, J. 175, 179
Gajda, S. 272, 368
Gálisová, A. 36
Gálová-Lorenc, S. 175, 181
Gamratová, T. 36 – 40
Garajová, Z. 171
Gašinec, E. 293
Gašparovský, J. 274
Gavlovič, H. 307
Genzor, J. 125, 275, 276, 291
Gerláková, A. 37
Gheorghiová, E. 180
Gianitsová, L. 38
Glovňa, J. 41, 108
Glovňová, S. 358 – 360
Godra, M. 255, 264, 270, 271,
272, 277, 278
Gołębiowska, T. 349
Gregor, F. 82, 115
Grosjean, F. 98
Guoth, J. B. 345
Habovštiak, A. 82, 110, 115,
125, 274, 349
Habovštiaková, K. 26, 53, 82,
110, 105, 107, 109, 115,
116, 121, 122, 125, 251,
287
Habrajska, G. 120
Hadbavný, R. 118
Hajčíková, M. 301
Hála, B. 186
Halšová, L. 36
Hanudel'ová, Z. 101
Hašanová, J. 44 – 46 (*recenzia
publikácie*)
Hattala, M. 54, 59, 345, 347
Hauptová, Z. 82
Hayeková, M. 268, 316 – 317
(*o nej*)
Hegerová, K. 288, 294, 301
Heinz, A. 20
Heinz, Ch. 39
Hejda, S. 286
Hladký, J. 250 – 254
Hlavatá, M. 43
Hlášková, H. 116
Hodža, M. M. 54
Hochel, B. 171, 177
Holá, A. 37
Holiková, K. 174, 175, 179
Hollý, J. 108, 116, 313
Horák, E. 177, 274
Horák, G. 280, 299, 301
Horecký, J. 5, 15, 55, 60, 76,
97, 106, 109, 118, 122, 123,
159, 160, 230, 232, 240,
267, 276, 278, 290, 291,
295, 299, 300, 313, 314,
321, 329, 340, 356, 365,
373, 375 – 376
Horský, Š. 76
Houdek, I. 349
Hovančík, M. 36 – 40
Hradiská, E. 76
Hradská, K. 123
Hrdinová, E. 39
Hronec, V. 272
Hronský, J. C. 40, 315
Hrozienčík, J. 55
Hrubaničová, I. 294
Hudíková, Z. 76
Humboldt, W. 343
Hurban Vladimírov, V. 270
Huťanová, J. 177
Hvišč, J. 276
Chaloupecký, V. 251, 252, 253,
254
Charitončíková, Z. 304
Charm, D. 279
Chlebda, W. 120, 124
Chloupek, J. 292
Chlumský, J. 186
Chmelík, A. 293
Chovan, J. 116
Chovancová, K. 40
Chrenková, E. 122, 125
Igazová, T. 180

- Ihnátková, N. 288, 290, 313, 314
 Imrichová, M. **225 – 234**
 Isačenko, A. V. 193, 196, 302
 Ivanová, M. 39
 Ivanová, T. 36
 Ivanová-Šalingová, M. 126, 128, 268, 319
 Ivaško, O. A. 119
 Jabur, V. 101
 Jacko, J. 190 – 191, 292
 Jakšová, D. 37
 Jamborová, M. 36
 Janda, F. 287
 Janek, J. 290
 Janíková, J. 38
 Jankovičová, E. 180
 Jankovičová, M. 106, 118
 Janočková, N. 39, **321 – 329**
 Jánošík, A. 302
 Janovec, L. 36
 Jarošová, A. 238, 240, 241, 293
 Javorčíková, J. 37
 Jedlička, A. 20, 194
 Jenča, I. 76, 299
 Jesenský, J. 312
 Jilemnický, P. 313
 Johanides, J. 371
 Jóna, E. 56, 115, 302, 342, 343
 Jones, D. 186
 Jurčo, M. 371
 Kačala, J. 15, 31, **65 – 73**, 115, 116, 161, 195, 236, 280, 286, 288, 289, 291, 294, 295, 296, 297, 299, 301, 306, 329
 Kačic, L. 116, 123
 Kákošová, Z. 171
 Kamiš, A. 290
 Karlík, P. 199
 Karpinský, P. 36, 37
 Karvaš, P. 371
 Kavuljak, A. 349
 Käter, I. 108
 Kesselová, J. **129 – 141**, 373
 Kiczka, L. 172
 Király, P. 82
 Kiss, L. 87, 91
 Kleszczowa, K. 372
 Kmeť, J. 267, 270, 271
 Kmeťko, L. 37
 Knappová, M. 286, 288, 331, 340
 Kněžek, L. 290
 Kočiš, F. 115, 116, 236, 267, 280, 291, 310
 Kochik, J. M. 290
 Kochman, S. 120
 Kolari, V. 175, 180
 Koliová, J. 175, 180
 Kollár, J. 58
 Komarová, O. 37
 Komlošík, M. 294
 Koncová, M. 92 – 95, 240
 Konečný, A. 42
 Konštantín 108, 109, 110
 Kopálová, M. 110
 Kopecký, K. 37
 Kopečný, F. 284
 Kopina, J. 309 – 311, 311 – 316 (*súpis jeho prác*)
 Korbelyiová, L. 38
 Kořínek, J. M. 302
 Kostolanský, E. 44 – 46 (*recenzia jeho publikácie*)
 Kostov, K. 88
 Kostršica, V. 119
 Kotulič, I. 115, 116, 124
 Kovačičová, O. 171
 Kováčiková, D. 180
 Kovačka, M. 43
 Kováčová, M. 123, 298
 Krajčovič, R. 5, 6, 24, 33, 54, 102, 121, 166, 171, 177, 305 – 307 (*o ňom*), 365
 Král, Á. 15, 74, 76, 77, 78, 79, 177, 212, 292, 358 – 360 (*o ňom*)
 Kralčák, E. 107, 109, 110, 111, 119, 124
 Králik, A. 274
 Králik, E. **81 – 91**, 122, 184 – 186, 238, 241, 242, 293, 314
 Krasnovská, E. 115, 116, 118, 124
 Kratochvíl, V. 283
 Kraus, J. 125
 Krčmová, M. 80
 Krčová, A. 180
 Kremnitz, G. 96
 Kročanová-Robertsová, D. 92, 171
 Krošláková, E. 43, 105 – 106 (*o nej*), 106 – 111 (*súpis prác*), 115, 116, 118, 121, 124, 125
 Krško, J. 38, 102 – 104 (*recenzia jeho knihy*), **142 – 152**, 276, 299, 331, 336, 340
 Kruláková, A. 177
 Krupa, V. 275, 276
 Křístka, M. 37
 Kuba, J. 40
 Kudlička, E. 171
 Kuchar, R. 117, 123, 125, 240, 250 – 254 (*recenzia jeho knihy*)
 Kukučín, M. 317
 Kupčihová, K. 363 – 364
 Kušnieriková, A. 175, 180
 Kvapil, R. 106, 118
 Labáth, J. 268, 269
 Laca, V. 308
 Laliková, T. 110, 118, 123
 Lamprecht, A. 5, 6
 Lanstyák, I. 98
 Latta, V. 101
 Lehečka, B. 39
 Lehotská, D. 23
 Lechner, D. 124, 240
 Letz, B. 361 – 363 (*o ňom*)
 Lewicki, A. M. 114
 Lifanov, K. V. **19 – 29**, 175, 180
 Lilič, G. A. 60, 124
 Liptáková, E. 373
 Liška, J. 186 – 189 (*o ňom*)
 Lubaš, W. 56
 Macková, M. 125
 Macháč, J. 119
 Machek, V. 82, 86, 88
 Májeková, H. 177
 Majerová, N. 289
 Majtán, M. 38, 102, 107, 109, 111, 115, 116, 118, 119,

- 121, 123, 124, 125, 143, 145, 148, 238, 239, 241, 242, 246 – 248, 273, 276, 277, 287, 291, 293, 296, 297, 298, 299, 330, 331, 333, 336, 338, 340, 349 – 352, 360 – 361
- Majtánová, M. 115, 116, 118, 124, 251
- Malá, H. 287
- Maľecký, A. 349
- Malenínská, J. 248 – 250
(*recenzia jej slovníka*)
- Mallarmé, S. 279
- Maníková, Z. 126, 128, 268, 319
- Marčáková, A. 175, 180
- Mareková, C. 376
- Marešová, H. 37
- Marićová, A. 268, 278
- Mariot, P. 301
- Markovičová, O. 287, 289
- Marsina, R. 248
- Marsinová, M. 290, 296, 302 – 305 (*o nej*)
- Maršall-Petrovský, G. 271
- Martincová, O. 40, 123
- Marvinacová, J. 40
- Masár, I. 290, 291, 296, 300
- Masaryková, L. 309
- Maslenniková, N. 119
- Matešić, J. 114
- Mathesius, M. 186
- Maťovčík, A. 274
- Matuška, A. 304
- Medňanská, M. 241
- Mei Žu 175, 180
- Mengelová, S. 373
- Metod 107
- Mičaji, P. 271
- Mieczkowská, H. 95
- Mielczareková, J. 39
- Miester, W. 317
- Mietľová, J. 38
- Mihál, J. 364
- Mihálik, J. 38
- Michálek, E. 251
- Michalová, B. 39
- 121, 123, 124, 125, 143, 145, 148, 238, 239, 241, 242, 246 – 248, 273, 276, 277, 287, 291, 293, 296, 297, 298, 299, 330, 331, 333, 336, 338, 340, 349 – 352, 360 – 361
- Michalus, Š. 288, 290, 294, 296
- Michnovič, I. 312, 314
- Mikeš, M. 267
- Mikešová, M. 268
- Miko, F. 68, 106, 114, 118, 134, 194, 265, 310
- Mikula, V. 177
- Mislovičová, S. 117, 238, 272, 290, 299
- Mistrik, J. 92, 95, 130, 171, 174, 175, 177, 180, 264, 265, 267, 269, 272, 287, 290, 292, 300, 340, 369, 374
- Miškovicová, Z. 36
- Mizser, L. 46 – 48 (*recenzia jeho knihy*)
- Mlacek, J. 92, 94, 106, 111 – 115, 116, 117, 118, 119, 121, **163 – 169**, 171, 172, 176, 177, 243 – 246 (*recenzia jeho knihy*), 255 – 266, 270, 274, 277, 294, 296, 312, 361 – 363
- Mokijenko, V. M. 114, 124
- Moško, G. 231, 329
- Mráz, A. 92, 318
- Múcska, V. 246 – 248 (*recenzia jeho knihy*)
- Murgašová, A. 180
- Musil, S. 286
- Myjavcová, M. 98, 256, 260, 262, 268, 277, 296
- Myslovičková, S. 76
- Nábělková, M. 36, 99, 135, 332, 341, 373
- Naughton, J. 175, 180
- Navrátil, L. 219
- Nebeská, I. 130
- Němec, I. 251
- Nikolajevová, Je. K. 119
- Nilson, M. 39
- Nitsch, K. 349
- Nižníková, J. 182 – 183 (*recenzia jej knihy*)
- Nolte, Ch. 175, 180
- Novák, L. 5, 6, 95, 172, 237, 302
- Novifanská, Z. 288
- Novomeský, L. 164, 303
- Novotná, V. 37
- Nowakowská, K. 39
- Obert, V. 107
- Očenaš, I. 296
- Očenašová-Štrbová, S. 40, 42, 43, 123
- Odaloš, P. 107, 146, 273, 277, 290
- Ohnesorg, K. 363
- Ohnheiser, I. 373
- Okál, M. 118
- Okáli, I. 287
- Olexa, J. 217
- Olivová-Nezbedová, L. 248 – 250 (*recenzia jej slovníka*)
- Olos, R. 279
- Ološtiak, M. 36, **211 – 224**
- Olšiak, M. 358 – 360
- Ondíková, D. 315
- Ondrejková, R. 46 – 48, 123
- Ondrejkovičová, D. 118
- Ondrejovič, S. 40 – 43, 49 – 51, 51 – 60, **77 – 81**, 95, 115, 120, 123, 124, 125, 165, 182 – 183, 186 – 189, 238, 239, 240, 241, 242, 273, 274, 276, 277, 278, 296, 299, 300, 301, 307 – 309, 342, 343, 356 – 358, 362, 372
- Ondrus, P. 92, 177, 313
- Ondruš, Š. 5, 82, 89, 115, 116, 166, 171, 177, 293
- Opavská, Z. 40
- Oravcová, A. 110, 374
- Oravec, J. 53, 133, 136, 139, 180, 194, 195, 280, 307 – 309 (*o ňom*), 310
- Orgoňová, O. 170, 177, 181, 231
- Orlovský, J. 104
- Orosz, B. 47
- Pačesová, J. 131
- Palárik, J. 60
- Palcútová, M. 96 – 100, 171
- Palkovič, K. 171, 211, 317

- Pallay, J. 99
 Pančíková, M. 95
 Paňko, J. 101
 Pankovčin, V. 279
 Papierz, M. 175, 180
 Patráš, V. 43
 Paulíny, E. 5, 9, 10, 11, 14, 55, 92, 94, 158 – 163 (*o ňom*), 163 – 169 (*o ňom*), 171, 180, 194, 195, 200, 265, 302, 303, 346, 362, 365
 Paulov, Š. 286
 Pavković, V. 279
 Pavlovič, J. 290
 Peciar, Š. 5, 54, 115, 251, 290, 296, 322, 329, 338, 341
 Pekarovičová, J. 93, **169 – 181**
 Pelech, L. 287
 Petráčková, V. 122, 125
 Petráš, M. 116
 Petrovič, S. 271
 Petrovský, G. M. 264
 Piaget, J. 131, 134
 Pícha, E. 294
 Piper, P. 272
 Pisárčiková, J. 107, 216, 278, 279, 279 – 282, 288, 289, 290, 294, 296, 297, 301
 Piščánek, P. 279
 Plank, F. 304
 Pleskalová, J. 102
 Polovinová, V. 276
 Pongó, Š. 109
 Popovič, A. 310
 Poppowska-Taborska, H. 89
 Porák, J. 25
 Pott, A. F. 343
 Považaj, M. 220, 238 – 243, 278, 279 – 282 (*o ňom*), 282 – 301 (*súpis jeho prác*)
 Profantová, Z. 116, 121, 122
 Profous, V. 248
 Prochorov, A. M. 54
 Prokop, J. 170, 175, 177, 180
 Příhoda, V. 130
 Puškin, A. S. 60
 Radovanović, M. 274
 Rafayová, A. 40
 Rajnohová, A. 142
 Reichan, J. 351
 Reslová, M. 39
 Reuss, G. 144
 Revzin, I. I. 204
 Ricziová, B. 116, 118
 Ričalka, M. 374
 Ripka, I. 115, 117, 120, 121, 122, 125, 238, 239, 241, 242, 292, 295, 297, 350, 351, 352 – 355, 372
 Ripková, G. 125
 Rocchi, L. 81 – 91 (*o jeho knihe*)
 Rudnay, A. 108
 Rudnik-Karwatowa, Z. 277
 Růfus, M. 177
 Ruppeltdtová, I. 221
 Rusek, J. 372
 Rusek, Z. 372
 Rusnák, J. 36
 Ruščák, F. 107, 109, 119, **235 – 237**
 Ružička, J. 53, 54, 55, 68, 130, 165, 193, 280, 286, 302, 303, 365
 Rymut, K. 350, 351
 Ryšánek, F. 251, 254
 Rýzková, A. 175, 180, 292, 296, 360
 Sabol, J. 42, 79, 188, 212, 360, 372, 373, 374
 Safronov, G. I. 60
 Saliński, L. 372
 Sedlák, I. 107
 Sekaninová, J. 158, 159, 160, 321, 322, 323, 329
 Sekvent, K. 363 – 364 (*o ňom*)
 Semkowicz, W. 349
 Serafinová, D. 175, 179
 Servátka, M. 175, 177, 180
 Schacherl, M. 38
 Schille, H. J. 285
 Schmidt, W. P. 351
 Schulzová, O. 5, 107
 Schuster, R. 299
 Schuster-Švec, H. 91
 Schwanzer, V. 356
 Siatkowski, J. 372
 Sičáková, L. 149, **330 – 341**, 351
 Sima, F. 268
 Sitárová, M. 123
 Skladaná, J. 42, 106, 111 – 115 (*o nej*), 115 – 125 (*súpis prác*) 166, 239, 240, 241, 251
 Sklouzová, K. 289
 Skoumalová, Z. 193, 195, 196
 Slančová, D. 304, 372
 Sławski, F. 91
 Slimák, I. 171
 Slivková, V. 290
 Sloboda, M. 37
 Smetánka, A. 251
 Smiešková, E. 290, 296
 Smirnov, L. N. 49 – 51 (*o ňom*), 51 – 60 (*súpis prác*), 115, 119
 Sobierajsky, Z. 349
 Sokolová, M. 45, 46, 212, 213, 217, 220, 231, 329
 Sokolovič, D. 95
 Solovič, J. 278
 Soltészová, K. J. 143, 147, 148, 149
 Soták, M. 56
 Sowa, F. 349
 Spirková, L. 95
 Stanislav, J. 23, 88, 95, 123, 175, 254, 344, 345, 346, 348, 365
 Stankovič, B. 276
 Steinerová, H. 175, 180
 Stepanovová, L. I. 119
 Stich, A. 115
 Strasser, D. 297
 Strejcek, M. 175, 180
 Strekalová, Z. N. 55, 56
 Strhan, M. 118
 Studená, Z. 217
 Stulka, M. 39
 Sulčková, M. 39
 Superanskaja, A. V. 143, 147, 149, 150, 331, 332, 338, 339, 341
 Sutherland-Smith, J. 304

- Svačina, S. 188
 Svätý Gorazd 109
 Světlá, J. 38, 123
 Svetlík, J. 171
 Svoboda, J. 248
 Svozilová, N. 130, 135, 140
 Swan, O. E. 175, 181
 Szabó-Orlovský, J. 82
 Szymczaková, M. 95
 Šafárik, P. J. 52, 59, 255, 262, 264, 273, 276
 Šaling, S. 128, 319
 Šebestová, A. 122, 242
 Šebová-Maruzová, K. 275
 Ševíc, R. 271, 273
 Šimková, M. 193 – 210, 273, 309 – 311, 373
 Šimon, F. 231, 329
 Škvareninová, O. 95, 171, 181, 270, 293
 Šlabjarová, I. 145, 146
 Šlosar, D. 5, 12, 364
 Šmídová, P. 40
 Šmilauer, V. 66, 102, 194, 248
 Šrámek, R. 102, 288, 330, 331, 341
 Štec, M. 372, 374
 Štefánik, J. 96, 97, 98, 171, 177, 278
 Štekauer, P. 304
 Števček, J. 177
 Števčeková, D. 299
 Štibraný, J. 166, 169, 171, 177
 Štohl, J. 285
 Štolc, J. 23, 165, 303, 365
 Štrukelj, I. 270
 Štúr, E. 38, 57, 117, 259, 295, 314, 342 – 348
 Šulhan, J. 175, 179
 Švagrovský, Š. 100 – 102
 Švantner, F. 107
 Tajovský, J. G. 40, 311
 Taragel, D. 279
 Taranenko, O. O. 372
 Těhla, J. 301
 Telekyová, H. 109
 Tešedík, S. 318
 Thiry, K. 289
 Tibenská, E. 136, 171, 177, 290, 292, 294, 296, 372
 Tichá, Z. 40
 Timonová, O. 67
 Tkáčiková, E. 118
 Tomčík, M. 177
 Tomenendal, Y. 181
 Toporov, V. N. 184
 Tóth, Š. 275
 Trebatická, H. 175, 179
 Trnková, J. 212
 Trubačov, O. N. 184 – 186 (o *ňom*)
 Tuguševa, R. 175, 180
 Turčan, J. 268
 Tvrdoň, E. 277, 288
 Tvrдый, P. 240
 Týr, M. 255 – 266 (o *ňom*), 268, 272, 274
 Uhlár, V. 293, 360 – 361 (o *ňom*)
 Uhlířová, L. 196
 Ujváriová-Straková, Z. 98
 Uluchanov, I. S. 373
 Urbančová, H. 171
 Urbančok, M. 280, 290, 296
 Vadas, M. 279
 Vajanský, S. H. 40, 53, 57, 58
 Vajdlová, M. 39
 Vajičková, M. 175, 181
 Valentík, V. 276
 Valentová, I. 240
 Vallo, 174
 Vaňko, J. 100 – 102 (*recenzia knihy*), 265
 Varsík, B. 349
 Vasiljević, D. 278
 Vasmer, M. 184
 Venediktov, G. K. 51
 Vertařová, K. 212
 Veselitskij, V. V. 51
 Vietorisz, J. 47
 Viktorín, J. 318
 Vinogradov, V. V. 193, 204
 Vítas, D. 271
 Vitková, R. 273
 Vojtech, M. 171
 Völgiová, O. 171
 Vondráček. 200
 Votruba, M. 175, 181
 Vrlíková, K. 105 – 106
 Wacharczyková, J. 240
 Walter, H. 124
 Weingart, M. 186
 Weissová, M. 174, 175, 179
 Wilhelm, O. 175, 180
 Wojtylak, L. 39
 Wolnicz-Pawłowska, E. 351
 Záborský, V. 359
 Zagunová, A. 39
 Záhlovová, O. 170, 178, 171
 Zambor, J. 171, 172
 Zamborová, M. 242
 Záturecký, A. P. 120, 121
 Zeman, J. 214
 Zeyer, J. 39
 Zgusta, L. 115
 Zrunerk, P. J. 123
 Žemberová, V. 217, 371
 Žeňuch, P. 42
 Žigo, P. 5 – 18, 92, 96, 102 – 104, 108, 109, 115, 117, 118, 120, 121, 125, 177, 248 – 250, 274, 305 – 307, 341, 351
 Žigová, E. 171, 175, 181, 292
 Žigrai, F. 96
 Žiláková, M. 98
 Žiletic, Z. 269
 Žilka, T. 109

INFORMÁCIE AUTOROM

Redakcia prijíma príspevky spracované na počítači – textový editor Word pod operačným systémom Windows alebo textový editor Text602 (T602) pod operačným systémom MS DOS. Pri spracúvaní príspevkov prosíme dodržiavať tieto zásady:

1. V celom texte používať jednotné riadkovanie 2.
2. V texte za každým interpunkčným znamienkom urobiť medzeru (napr. s. 312 a pod.).
3. Slová na konci riadka nerozdeľovať a tvrdý koniec riadka používať iba na konci odsekov. Odseky začínať so zarážkou.
4. Pri rozlišovaní typov písma pridávať sa naďalej úzu časopisu, používať kurzívu, riedenie, horný/dolný index. Nič nepodčiarkovať, nepoužívať široký a vysoký typ písma a pod.
5. V textovom editore T602 pomlčky vyznačovať dvoma spojovníkmi s medzerou na začiatku aj na konci (aj pri označovaní stranového a číselného rozsahu, napr. s. 3 -- 12; v r. 1888 -- 1889), v textovom editore Word rozlišovať dlhú čiarku (pomlčku), napr. G. Altmann -- V. Krupa, a krátku čiarku (spojovník), napr. T. Slama-Cazacu; vedecko-metodologický a pod.
6. Znak, ktorý neobsahuje textový editor T602 (poľské písmená, praslovanské a i.), písať kombináciou dvoch znakov tak, aby jednoznačne určili príslušné písmeno, napr. #Z = Ź, #z = ź, &Z = Ż, &z = ż, \$N = Ń, \$n = ń, §L = Ł, §l = ł, #E = Ę, #e = ę, #A = Ą, #a = ą. Zoznam používaných znakov uviesť na začiatku príspevku.
7. Poznámky pod čiaru v texte označiť horným indexom (napr. vzniká tým synergický efekt,¹ ktorý...), poznámky uviesť na konci príspevku v tvare horný index, medzera, obsah poznámky (napr. ¹ Synergia znamená spolupôsobenie...).
8. Grafy a schémy pripojiť na osobitnom liste maximálne vo veľkosti šírky a výšky strany časopisu (podľa požadovanej veľkosti).
9. Do redakcie poslať jeden vytlačený exemplár príspevku spolu s disketou. Príspevok možno poslať aj elektronickou poštou ako prílohu na adresu jazyuls@savba.sk. Po posúdení a redakčnom spracovaní ho redakcia vráti autorovi. Tento exemplár autor pošle späť redakcii spolu so skorigovanou disketou a opraveným vytlačeným príspevkom.
10. Literatúru uvádzať takto:
  - a) knižná publikácia:

FURDÍK, J.: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. Levoča, Modrý Peter 1993. 199 s.

Synonymický slovník slovenčiny. Red. M. Pisárčiková. 2. vyd. Bratislava, Veda 2000. 998 s.
  - b) štúdiá v zborníku:

DOLNÍK, J.: Spisovná slovenčina a čeština. In: Studia Academica Slovaca. 28. Red. J. Mlaček. Bratislava, Stimul 1999, s. 39 – 52.
  - c) článok v časopise:

HORECKÝ, J.: Sémantické a derivačné pole slovíet *ísť* a *chodiť*. Slovenská reč, 64, 1999, s. 202 – 208.

Súčasťou každej štúdie Slovenskej reči je záväzne abstrakt v anglickom jazyku (vrátane preloženého titulu). Abstrakt by mal mať max. 100 slov a obsahovať tzv. kľúčové slová na identifikáciu príspevku v rámci vedeckovýskumnej oblasti.

SLOVEN- SKÁ

ROČNÍK
67 – 2002

REC

časopis pre výskum slovenského jazyka

ORGÁN JAZYKOVEDNÉHO ÚSTAVU
EUDOVÍTA ŠTÚRA
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

SAP
SLOVAK ACADEMIC PRESS

SLOVAK ACADEMIC PRESS, spol. s r. o. , Bratislava

ISSN 0037-6981

MIČ 49 611

SLOVENSKÁ REČ, časopis pre výskum slovenského jazyka. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied. Ročník 67, 2002. Adresa redakcie: 813 64 Bratislava, Panská 26. Hlavný redaktor: Slavomír Ondrejovič. Výkonná redaktorka: Katarína Kálmánová. Technický redaktor: Vladimír Radik. Vychádza šesť ráz za rok. Objednávky a predplatné prijíma Slovak Academic Press, spol. s r. o., P. O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava. Registračné číslo 7089.

Distributed by SAP – SLOVAK ACADEMIC PRESS Ltd., P. O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava, Slovakia.

Objednávky do zahraničia prijíma a vybavuje SLOVART G. T. G. Ltd., Krupinská 4,
P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia.

Distribution rights held by KUBON and SAGNER, P. O. B. 34 01 08, D-8000 Mün-
chen, Germany.

© Slovak Academic Press, spol. s r. o. , 2002

slovenská.....	65
reč.....	65
Nicol Janočková.....	65
O KOSÉMII PREDPONOVÝCH SLOVIES	65
Venované nedožitým 67. narodeninám	
prof. PhDr. Juraja Furdíka, CSc.....	65
Euba Sičáková.....	74
POLYONYMIA, POLYSÉMIA, HOMONYMIA A ANTONYMIA HYDRONÝM.....	74
Lubomír Ďurovič.....	86
Štúrova Nauka reči slovenskej z perspektívy	
začiatku XXI. storočia.....	86
Slovensko-poľská spolupráca v jazykovede, najmä onomastike v posledných dvoch	
desaťročiach.....	93
Selecta linguistica et onomastica. Leipzig 2000. 256 s.	
(Výber z prác jubilujúceho prof. Vincenta Blanára.).....	96
Jubileum profesora Juraja Dolníka.....	100
K sedemdesiatke profesora Ábela Kráľa.....	102
Nedožitá deväťdesiatka Vlada Uhlára.....	104
Sto rokov od narodenia Bela Letza.....	105
K životnému jubileu K. Sekventa.....	107
Zavŕšené dielo významného jazykovedca.....	109
(Za Jurajom Furdíkom 17. 8. 1935 – 7. 8. 2002).....	109
Súpis prác profesora Juraja Furdíka za roky 1995 – 2002.....	115
OBSAH 67. ROČNÍKA SLOVENSKEJ REČI.....	122
MENNÝ REGISTER 66. ROČNÍKA SLOVENSKEJ REČI.....	128